

T.C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı

**İLKOKUL 4. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE VATANDAŞLIK İLE
İLGİLİ KAVRAM YANILGILARININ İNCELENMESİ VE GİDERİLMESİ:
BİR EYLEM ARAŞTIRMASI**

Burcu AKPINAR
(Yüksek Lisans Tezi)

İstanbul – 2019

T.C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı

**İLKOKUL 4. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE VATANDAŞLIK İLE
İLGİLİ KAVRAM YANILGILARININ İNCELENMESİ VE GİDERİLMESİ:
BİR EYLEM ARAŞTIRMASI**

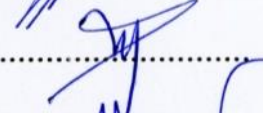
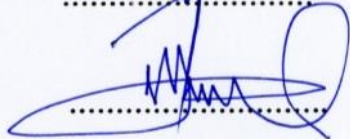
Burcu AKPINAR
(Yüksek Lisans Tezi)

Danışman
Prof. Dr. Kaya YILMAZ

İstanbul – 2019

ONAY

Burcu Akpınar tarafından hazırlanan "İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Vatandaşlık ile İlgili Kavram Yanılgılarının İncelenmesi ve Giderilmesi: Bir Eylem Araştırması" konulu bu çalışma, 29.08.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda jüri tarafından başarılı bulunmuş ve yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	Adı Soyadı	İmza
TEZ DANIŞMANI	Prof. Dr. Kaya Yılmaz.....	
JÜRİ ÜYESİ	Prof. Dr. Ali Yılmaz.....	
JÜRİ ÜYESİ	Doc. Dr. Mustafa Seker.....	

ÖZGEÇMİŞ

- 2007 Pakize Narin Anadolu Lisesi
- 2015 İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalından mezun olma
- 2016 İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Anabilim Dalından mezun olma
- 2016 Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programına giriş

İLETİŞİM BİLGİLERİ

E- Posta burcuakpinar26@gmail.com

ÖNSÖZ

Bu araştırma, ilkokul 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersinin “Etkin Vatandaşlık” ünitesinde yer alan vatandaşlık ile ilgili kavramlara yönelik öğrencilerde var olan yanlışları tespit etmek ve gidermek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın Sosyal Bilgiler eğitimi bilim dalına katkı sağlamasını dilerim. Hayatımın her evresinde olduğu gibi araştırma sürecinde de bana maddi- manevi her türlü desteği sağlayan annem Neslihan AKPINAR’ a, babam Hüseyin AKPINAR’ a, ablam Hamide AKPINAR ORALLI’ ya ve kardeşim Ebru Nur AKPINAR’ a çok teşekkür ederim. Her zaman yanımda olan, benden yardımlarını esirgemeyen arkadaşım Melisa AKBULUT’ a, araştırmamın her aşamasında yapmış olduğu katkılarından dolayı tez danışmanım Prof. Dr. Kaya YILMAZ’ a ve araştırmayı sürdürmeme izin veren eğitim kurumu yöneticilerine teşekkür ederim.

Burcu AKPINAR

ÖZET

İLKOKUL 4. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE VATANDAŞLIK İLE İLGİLİ KAVRAM YANILGILARININ İNCELENMESİ VE GİDERİLMESİ: BİR EYLEM ARAŞTIRMASI

Sosyal Bilgiler dersi vatandaş yetiştirme konusunda en büyük misyonun yüklendiği ders olmuştur. Dolayısıyla, ders kapsamında vatandaşlık kavramları sıklıkla kullanılmaktadır. Soyut yapıya sahip olan bu kavramların öğretiminde çoğunlukla geleneksel yöntemlerin kullanılması kavramların somutlaştırılmasını güçleştirmekte, öğrencilerin anlamlı öğrenme yerine ezber yapmasına yol açmaktadır. Bu durum ise öğrencilerin öğrendiklerini günlük hayatına yansıtma ve engellemekte ve kavram yanlışlarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Yılmaz ve Kaya, 2013). Vatandaşlık kavramlarında bu tür sorunların yaşanması bu alana dair araştırmaların yapılmasını gerekli kılmaktadır; ancak literatür incelendiğinde konuyla ilgili yeterince araştırma olmadığı görülmektedir. Bu alandaki eksikliğin giderilmesi için bu konuda çalışma yapılmıştır.

Araştırmanın amacı, ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersi “Etkin Vatandaşlık” ünitesinde yer alan vatandaşlık ile ilgili kavram yanlışlarını tespit etmek ve yanlışları ortadan kaldırmak amacıyla tasarlanan etkinliklerin etkisini ortaya koymaktır. Araştırma, eylem araştırması olarak tasarlanmıştır.

Araştırmanın uygulanması 2017- 2018 eğitim- öğretim yılı bahar döneminde yapılmıştır. Çalışma, amaçlı örnekleme göre seçilen toplam 28 öğrencinin bulunduğu bir 4. sınıf şubesiyle yürütülmüştür. Araştırmanın uygulanması 9 Nisan 2018 tarihinde başlamış 11 Mayıs 2018 tarihinde sona ermiştir. Eylem planının uygulanması 5 hafta sürmüştür. Araştırmacı, eylem araştırmasında uygulayıcı olarak görev almıştır.

Araştırma sürecinde ilk olarak kavram tanımlama yaprakları kullanılmış ve öğrencilerin kavram yanlışları tespit edilmiştir. Ardından söz konusu kavram yanlışlarını gidermek için öğrencilerin gelişim özellikleri dikkate alınarak kavram karikatürü, kavram bulmacası, örnek olay, kavramsal değişim metni, yapılandırılmış grid gibi çeşitli etkinlikler tasarlanmış ve öğrencilere uygulanmıştır. Etkinlikler sonunda öğrencilere aynı kavramlara ilişkin kavram tanımlama yaprakları tekrar dağıtılmıştır, buna ek olarak öğrencilerle yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Öğrencilere uygulanan etkinlikler,

görüşmeler ve araştırmacının notları araştırmanın verilerini oluşturmaktadır. Bu veriler, betimsel analiz yöntemine göre çözümlenmiştir.

Araştırma bulguları öğrencilerin özellikle vatandaş, sorumluluk, hak, cumhuriyet, ulusal egemenlik, demokrasi, bağımsızlık kavramlarında sorun yaşadıklarını ortaya koymuştur. Araştırma sonucunda uygulanan etkinliklerin kavram yanılgılarını gidermede olumlu sonuçlar verdiği, öğrencilerin yaşadığı kavram yanılgılarının giderildiği tespit edilmiştir. Öğrencilerin uygulanan etkinliklere ilişkin görüş ve değerlendirmeleri de araştırma bulguları arasında yer almaktadır. Öğrenciler yapılan etkinlikleri ilgi çekici ve eğlenceli bulduklarını belirtmişlerdir.

Araştırmadan elde edilen bulgular kavram yanılgılarını gidermek için kullanılan yapılandırmacı yaklaşıma dayalı öğretim yöntemlerinin ve tasarlanan etkinliklerin Sosyal Bilgilerde etkili olduğunu ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Öğretim programı, Vatandaşlık eğitimi, Kavram öğretimi, Kavram yanılgıları, Eylem araştırması, İlkokul

ABSTRACT

INVESTIGATION AND ELIMINATION OF THE MISCONCEPTIONS RELATED TO CITIZENSHIP IN 4TH GRADE PRIMARY SCHOOL SOCIAL STUDIES CURRICULUM: AN ACTION RESEARCH

Social Studies Curriculum's biggest mission is to educate citizens. Accordingly the concept of citizenship is frequently used in the curriculum. The use of conventional methods in teaching these abstract concepts makes it difficult to concretize the concepts and thus causes students to learn by memorizing instead of meaningful learning. This situation prevents students from reflecting on their daily life and causes misconceptions (Yilmaz and Kaya, 2013). Because students have misconceptions about the subject, there is a strong need to investigate the research topic on students' misconceptions. However, when the literature is examined, it's seen that there's not enough research concerning students' misconceptions as regards citizenship in social studies.

The purpose of this research is to reveal the impact of the activities which is designed to determine and eliminate misconceptions about citizenship in the "Active Citizenship" unit of the Social Studies course for 4th grade students.

The research was conducted with total of 28 students from 4th grade branch who is selected according to purposive sampling, in the spring semester of the 2017-2018 academic year. The implementation of the research started on 9th April 2018 and finished on 11th May 2018. Action plan lasted 5 weeks. The researcher was participated in the action plan as a practitioner.

In the research process, first of all, concept definition worksheets were used, and to determine misconceptions of the students. Right after, In order to solve these misconceptions, various activities such as concept caricature, concept puzzle, precedent, conceptual change and structured grid were planned and implemented to considering the development properties of students. At the end of the activities, concerning the same concepts, the concept definition worksheets were redistributed to the students. In addition to this, semi-structured discussions were also done. The data of the research are interviews, notes of the research and the applied activities to students. This data was resolved according to the descriptive analysis method.

The research findings have been revealed that students have difficulty to understand especially a citizen, a responsibility, rights, a republic, a national sovereignty, a democracy and an independence concepts like. As a result of the research, the data shows that the activities were brought to a successful conclusion eliminating about in misconception. In addition, student's remarks and considerations are on the among the research findings. The students stated that they found the activities interesting and enjoyable. The findings of the research revealed the effective of using teaching methods based on constructivist approach in Social Studies.

Keywords: Social studies, Curriculum, Citizenship education, Concept teaching, Misconceptions, Action research, Elementary education

İÇİNDEKİLER

ÖZGEÇMİŞ	i
ÖNSÖZ.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	v
TABLolar LİSTESİ	x
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ	xi
KISALTMALAR	xii
BÖLÜM I: GİRİŞ	1
1.1. Problem.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	6
1.3. Araştırmanın Önemi.....	7
1.4. Sınırlılıklar.....	9
1.5. Sayıtlar.....	10
1.6. Tanımlar	10
BÖLÜM II: ALANYAZIN	12
2.1. Sosyal Bilgiler Eğitimi.....	12
2.2. Vatandaşlık Eğitimi.....	12
2.2.1. Vatandaşlık Eğitimi Gelişimi	14
2.2.2. Sosyal Bilgiler Eğitiminde Vatandaşlık Konularının Yeri	15
2.3. Kavram	17
2.3.1. Kavramların Özellikleri	19
2.3.2. Kavramların Sınıflandırılması.....	21
2.3.3. Kavram Öğretimi ve Öğrenimi.....	22
2.3.4. Sosyal Bilgiler Eğitiminde Kavram Öğretiminin Yeri.....	28
2.4. Kavram Yanılgısı	31
2.4.1.Kavram Yanılgılarının Genel Özellikleri	32
2.4.2. Kavram Yanılgılarının Nedenleri.....	33
2.4.3. Kavram Yanılgılarının Tespiti ve Düzeltilmesi.....	34
2.5. İlgili Araştırmalar	36
2.5.1. Türkiye’de Yapılan Araştırmalar	36
2.5.1.1. Vatandaşlık Konularında Yer Alan Kavram Yanılgılarına Yönelik Araştırmalar... 36	
2.5.1.2. Diğer Konularda Yer Alan Kavram Yanılgılarına Yönelik Araştırmalar	38

BÖLÜM III: YÖNTEM.....	42
3.1. Araştırma Modeli	42
3.2. Çalışma Grubu	44
3.3. Veri Toplama Araçları.....	45
3.4. Verilerin Toplanması	48
3.5. Verilerin Çözümlemesi	50
BÖLÜM IV: BULGULAR	52
4.1. Eylem Planı Uygulanması Öncesi Kavram Yanılgılarının Tespit Edilmesi: ‘Vatandaş’, ‘Hak’, ‘Sorumluluk’, Ulusal Egemenlik’ ‘Bağımsızlık’, ‘Cumhuriyet’ ve ‘Demokrasi’ Kavramları ile İlgili Tespit Edilen Kavram Yanılgıları	52
4.1.1. Vatandaş- Hak ve Sorumluluk ile İlgili Kavram Yanılgıları	53
4.1.2. Ulusal Egemenlik ve Bağımsızlık ile İlgili Kavram Yanılgıları.....	56
4.1.3. Cumhuriyet ve Demokrasi Kavramları ile İlgili Kavram Yanılgıları.....	58
4.2. Eylem Planı Uygulama Sürecinde Araştırmacının Notları	60
4.3. Eylem Planında Kavram Yanılgılarını Gidermek İçin Hazırlanan Etkinliklerin Öğrencilerdeki Kavram Yanılgılarına Etkisi.....	62
4.3.1. Vatandaş Kavramı	62
4.3.2. Hak Kavramı	64
4.3.3. Sorumluluk Kavramı	65
4.3.4. Ulusal Egemenlik Kavramı	67
4.3.5. Bağımsızlık Kavramı.....	68
4.3.6. Cumhuriyet Kavramı.....	70
4.3.7. Demokrasi Kavramı	71
4.4. Eylem Planındaki Etkinliklerin Uygulanması Sonucu Kavramlara İlişkin Öğrencilerin Algılarının Analizi ve Değerlendirmesi	72
4.4.1. Vatandaş Kavramı	72
4.4.2. Hak Kavramı	73
4.4.3. Sorumluluk Kavramı	74
4.4.4. Ulusal Egemenlik Kavramı	75
4.4.5. Bağımsızlık Kavramı.....	75
4.4.6. Cumhuriyet Kavramı.....	76
4.4.7. Demokrasi Kavramı	77
4.5. Uygulanan Etkinliklere Yönelik Öğrencilerin Görüş ve Değerlendirmeleri	78
BÖLÜM V: SONUÇ	80
5.1. Yargı.....	80

5.2. Tartışma	81
5.3. Öneriler	85
5.3.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler	86
5.3.2. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler	88
KAYNAKÇA.....	90
EKLER	100

TABLolar LİSTESİ

Tablo 2.1.	Martorella' ya Göre Kavramların Gruplandırılması	21
Tablo 2.2.	Geleneksel Öğretim Anlayışı ile Yapılandırmacı Öğrenme Anlayışının Farkı	23
Tablo 2.3.	Kavram Oluşturma ve Kavram Kazanma Farkı	25
Tablo 2.4.	2005 Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Kavramlar.....	30
Tablo 3.1.	Eylem Planı	49
Tablo 4.1.	Vatandaş- Hak ve Sorumluluk ile İlgili Kavram Yanılgıları	56
Tablo 4.2.	Ulusal Egemenlik ve Bağımsızlık ile İlgili Kavram Yanılgıları.....	58
Tablo 4.3.	Cumhuriyet ve Demokrasi Kavramına ile İlgili Kavram Yanılgıları	60

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 1: K 13 Öğrencinin Vatandaş Kavramı ile İlgili Etkinlik 1 Cevap Kağıdı.....	64
Fotoğraf 2: K 9 Öğrencinin Hak Kavramı ile İlgili Etkinlik 3 Cevap Kağıdı.....	65
Fotoğraf 3: K 1 Öğrencinin Sorumluluk Kavramı ile İlgili Ek Etkinlik Cevap Kağıdı...	66
Fotoğraf 4: K 3 Öğrencinin Ulusal Egemenlik Kavramı ile İlgili Etkinlik 7 Cevap Kağıdı.....	68
Fotoğraf 5: E 7 Öğrencinin Bağımsızlık Kavramı ile İlgili Etkinlik 11 Cevap Kağıdı...	69
Fotoğraf 6: E 12 Öğrencinin Cumhuriyet Kavramı ile İlgili Etkinlik 12 Cevap Kağıdı..	70
Fotoğraf 7: E 13 Öğrencinin Demokrasi Kavramı ile İlgili Etkinlik 14 Cevap Kağıdı...	72
Fotoğraf 8: K 3 Öğrencinin Vatandaş Kavramına Yönelik Ön Bilgisi.....	73
Fotoğraf 9: K 3 Öğrencinin Vatandaş Kavramına Yönelik Son Öğrenmesi.....	73
Fotoğraf 10: E 5 Öğrencinin Hak Kavramına Yönelik Ön Bilgisi	73
Fotoğraf 11: E 5 Öğrencinin Hak Kavramına Yönelik Son Öğrenmesi.....	74
Fotoğraf 12: K 4 Öğrencinin Sorumluluk Kavramına Yönelik Ön Bilgisi.....	74
Fotoğraf 13: K 4 Öğrencinin Sorumluluk Kavramına Yönelik Son Öğrenmesi.....	74
Fotoğraf 14: K 9 Öğrencinin Ulusal Egemenlik Kavramına Yönelik Ön Bilgisi.....	75
Fotoğraf 15: K9 Öğrencinin Ulusal Egemenlik Kavramına Yönelik Son Öğrenmesi.....	75
Fotoğraf 16: E5 Öğrencinin Bağımsızlık Kavramına Yönelik Ön Bilgisi.....	76
Fotoğraf 17: E5 Öğrencinin Bağımsızlık Kavramına Yönelik Son Öğrenmesi.....	76
Fotoğraf 18: K1 Öğrencinin Cumhuriyet Kavramına Yönelik Ön Bilgisi.....	77
Fotoğraf 19: K1 Öğrencinin Cumhuriyet Kavramına Yönelik Son öğrenmesi.....	77
Fotoğraf 20: K7 Öğrencinin Demokrasi Kavramına Yönelik Ön Bilgisi.....	77
Fotoğraf 21: K7 Öğrencinin Demokrasi Kavramına Yönelik Son Öğrencisi.....	77

KISALTMALAR

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

NCSS : ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi

BÖLÜM I: GİRİŞ

Giriş bölümünde araştırmanın problemi, amacı ve önemi açıklanacaktır. Araştırmanın sınırlılıkları, sayıltıları ile araştırmada yer alan belli başlı kavramların tanımlamasına yer verilecektir.

1.1. Problem

Küreselleşen dünyada, bilim, ekonomi, teknoloji ve sosyal hayatta gerçekleşen hızlı ve köklü gelişmeler, birçok alanı önemli ölçüde etkilemiştir. Bu gelişmelerden eğitim alanı da etkilenmiştir. İnsanlığın her konuda gelişmesini sağlayan yol eğitimidir. Eğitim, insanın bireysel ve sosyal yönlerden ilerlemesini, başarıya ulaşmasını sağlar. Toplumsal, kültürel, siyasal ve ekonomi alanları da eğitimsel faaliyetlerden etkilenir (Alkan, 2001). Gelişen ve değişen dünyada birey önemli bir konuma sahip olmaya başlamıştır. Bireyin sahip olması gereken nitelikler eğitim yoluyla kazandırılmak istenmiştir. Bireyin önemli olduğu vurgulanarak bireyin gelişim özellikleri, farklılıkları ön plana alınarak eğitim sistemleri geliştirilmiştir. Yeni eğitim anlayışı, kuram ve yaklaşımları oluşturulmuştur. Teknolojik gelişmelerle uyumlu yöntem, teknik ve materyaller üretilmiştir (Sabancı, 2008). Bilimsel çalışmalar ve teknolojik ilerlemelerle birlikte yeni eğitim anlayışları geliştirilmiştir. Bilginin üretilmesi ve kullanılması noktasında yenilikler meydana gelmiştir. Eğitim, kültürel ve ulusal unsurların gelecek kuşaklara aktarılmasında bir araç olarak kullanılmışlardır. Eğitim, toplumsal gelişimin temel kaynağı olarak görülmüştür. Bu nedenle her ülke evrensel gelişmeler ışığında eğitim alanındaki yenilikleri takip ederek eğitim sistemi içerisine dahil etmiştir. Bu şekilde gelişmelerin gerisinde kalmadan güçlü bir gelecek oluşturabilmeyi amaçlamışlardır (Şeker, 2010).

Eğitimdeki gelişmelerle birlikte öğretmenlerin öğrencilere doğrudan bilgi aktarmasını savunan davranışçı öğrenme kuramının yerini öğretmenin yol göstericiliğinde öğrencinin ön bilgileri ile yeni anlamlı bilgiler üretmesine değer veren yapılandırmacı öğrenme kuramı almıştır (Özden, 2009). Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı, öğrencilerin ön bilgileri ve tecrübeleri dahilinde zihinsel işlemlerle bilgiyi yapılandırmasını ister (Malatyalı ve Yılmaz, 2010). Bu eğitim anlayışının amaçları; öğrencilerin araştıran,

sorgulayan, problemlere çözüm üretebilen, bilgiyi anlamlı şekilde üretebilen ve bu bilgiyi günlük hayatta kullanabilen bireyler olarak yetiştirilmeleridir (Tokcan ve Demirkaya, 2012). Bilgiyi birey kendi ön bilgisi ve deneyimlerinden yola çıkarak değerlendirdiği ve yeni bir bilgi meydana getirdiği için öznel olarak kabul edilir. Ve bu bilginin yapılandırılması sürecinde yaşanan her gelişme önemlidir (Duman, 2007). Bireyler ön bilgilerinden ve önceki deneyimlerinden yararlanarak günlük hayatta karşılaştıkları sorunlara çözüm üretmeye çalışırlar. Sahip olduğumuz bilgiler toplumsal ve sosyal yaşamımızı kolaylaştırır. Bilgilerin temel yapı taşı kavramlardır. Kavramların zihnimizde doğru şekilde gruplandırılması sonucu anlamlı bilgiler meydana gelir (Ülgen, 2004).

Kavramlar; nesne, olay ve olguların benzer yönlerini sınıflandırarak çevremizi anlamlandırmamıza ve sorunlara çözüm üretebilmemize yardımcı olur. Dış dünyayı zihnimizde gruplandırarak hayatımızı kolaylaştıran kavramlardır (Çeliköz, 1998). Kavramlar, insanlar arasındaki etkileşim ve iletişimi kolaylaştırır (Kaptan, 1999). “Benzer özelliklere sahip bilgi oluşumlarını bir araya getirerek kategoriler halinde zihnimize yerleştirilmesini sağlayan kavramlar, var olan bilgileri hatırlamamızı ve yeni bilgileri kolay bir şekilde öğrenmemizi sağlar” (Doğanay, 2002: s. 238). İnsanlar, nesne ve varlıkları kavramlar yoluyla tanır, onların farklı ve benzer özelliklerini ayırt edebilir, değerlendirir ve seçim yapabilirler. Hayatımızı kolaylaştıran kavramlar, ön bilgilerimiz ile yeni karşılaşılan uyarıcıların anlamlandırılması ve bilginin yapılandırılması noktasında da büyük öneme sahiptir (Candan, 1998). Bir olay ya da konuya ilişkin var olan ön bilgiler ve kavramlar, yeni karşılaşılan kavramları kavrama, değerlendirme ve yapılandırma açısından önemlidir. Yeni bilgi üretebilmek için ön bilgi ve kavramlar ile yeni karşılaşılan kavramların anlamlı şekilde ilişkilendirilmesi gerekir.

İnsanlar, hayatları boyunca kavram öğrenmeye devam eder. Birey, okula başlamadan önce farkında olmadan birçok bilgi ve kavram öğrenir. Bu öğrenmeler, kişinin yakın çevresinden edindiği kendiliğinden gerçekleşen öğrenmelerdir. *İnformal* öğrenme olarak nitelendirilir. Çevresel etkileşim sonucunda gerçekleşen öğrenmeler yanlış ya da eksik olabilir. Kasıtlı ve istendik şekilde gerçekleştirilen kavram öğrenme ise okul dönemi ile başlar. Bu öğrenme ise *formal* öğrenmedir (Fidan, 2012). Her disiplinin öğretim programlarında belirli bir düzen ve plan dahilinde kazandırılmak istenilen beceri ve kavramlar yer alır. Kavram öğretimi belirlenen bir zaman dilimi içerisinde öğrenme için oluşturulmuş uygun bir ortamda gerçekleştirilir. Öğrenme sonucunda, kişinin kavram ve

bilgiyi doğru bir şekilde öğrenip öğrenmediği ölçme- değerlendirme yapılarak kontrol edilir. *Formal* eğitim ile tüm eğitim kademelerinde kavramların doğru şekilde öğretimi gerçekleştirilmeye çalışılır. Özellikle ilkokul kademesinde eğitim gören öğrencilere kavramların doğru şekilde öğretilmesi çok önemlidir. İlk kavram öğretiminin yapıldığı ilkokullarda kavramların doğru olarak zihinde ilişkilendirilmesi diğer eğitim kademelerinde karşılaşacakları kavram ve bilgilerin öğrenilmesinde zemin oluşturur. Kavramların bu kademedeki doğru öğrenilmesi yeni bilgilerin yapılandırılmasında etkin rol oynar. Aksi durumda yanlış ve eksik öğrenilen kavramlar ilerleyen kademelerdeki öğrenmeleri zorlaştırır ve yeni öğrenmeleri engeller (Şimşek, 2004). Öğrencilerin kavramların anlamları doğru şekilde öğrenebilmeleri için farklı öğretim yöntemlerinden yararlanılmalıdır. Öğretilecek kavram öğrencilerin öğrenme düzeylerine göre ele alınmalı, kavramın tanımı, ayırt edici özellikleri ve ilişkilendirilen diğer kavramlar açık bir şekilde ifade edilmelidir. Kavram öğretilirken kavramı somutlaştıran örnekler verilmelidir. Tüm öğrencilerin kavramı bilimsel olarak kabul edilen tanımı ile öğrenmesine önem verilmelidir.

Kavram öğretiminde farklı öğretim stratejileri kullanılmıştır. Geleneksel eğitim anlayışı içerisinde sunuş yoluyla kavram öğretimi, çağdaş eğitim anlayışı içerisinde ise buluş yoluyla kavram öğretimi gerçekleştirilir (Alkış, 2012). Sunuş yoluyla kavram öğretiminde öğrencilere kavramın sözel tanımı yapılır, kavramın ayırt edici özellikleri belirtilerek kavrama ilişkin örnek ve örnek olmayan durumlar ifade edilir. Tümdengelim yöntemi ile kavram öğretilir. Bu yöntem genel olarak öğrencinin kavrama yönelik ön bilgileri olmadığı durumlarda öğrenmeyi kolaylaştırır (Aksoy, 2000). Buluş yoluyla kavram öğretimi ise öğrencilerde var olan olgulardan hareketle öğrencilere kavramın örnekleri verilir, öğrenciler örnekler üzerinden kavramın özelliklerini belirlerler, sezgi yoluyla genellemelere ulaşırlar. Öğretmenlerin rehberliğinde öğrencilerin örneklerden yola çıkarak kavrama ilişkin genellemelere ulaşması sağlanır. Tümevarım yöntemi ile kavram öğretilir (Turan, 2002).

Yapılandırmacı öğrenme kuramında kavram öğretimi buluş yoluyla gerçekleştirilir. Öğrenci, kavrama ön bilgisi ve deneyimi ışığında tümevarım yöntemiyle ulaşır. Öğretmen, rehber konumundadır (Alkış, 2012). 2005 yılında yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına göre hazırlanan Sosyal Bilgiler öğretim programı değer ve becerilerle birlikte kavramların öğretilmesi ilkesine dayanır. 2015 yılında yenilenen programda da her

öğrenme alanı içerisinde kazandırılması gereken kavramlar yer alır. 2018 yılında programda da yenilikler yapılmıştır. 2005 öğretim programında kavramlara yönelik ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir. Kazandırılmak istenen kavramlar ünite ünite belirtilmiştir. 2015 yılında yenilenen programda da kazandırılmak istenen kavramlar belirtilmiştir. 2018 yılında yapılan değişikliklerle birlikte kavram öğretimine ilişkin ayrıntılı bilgilere yer verilmemiştir. Programda kavram öğretiminde sınıflamalar ve farklı kavram öğretim yaklaşımlarının dikkate alınarak kavram yanlışlarını ve kargaşalarının giderilmesine yönelik bilgilendirici notlar bulunmaktadır. Yapılandırmacı yaklaşım içerisinde kavram temelli öğrenme önemli bir noktadadır. Bu nedenle üzerinde hassas bir şekilde durulup öğretimine dikkat edilmelidir. Sosyal Bilgiler, sosyal bilimler içerisinde yer alan birçok konunun birleştirilerek üniteler halinde sunulmasıyla oluşan disiplinler arası bir alandır. Sosyal Bilgiler içerisinde farklı disiplinlere ait birçok kavram yer alır (Doğanay, 2002). Sosyal bilgiler dersi genel olarak ezbere dayalı şekilde ele alınır. Bu durum konuyu içeren kavramların tam olarak kazandırılmamasına neden olur. Konunun etkin şekilde öğrenilebilmesi ve kalıcı hale getirilebilmesi için konuyu içeren kavramların doğru bir şekilde öğrenilmesi önemlidir (Yazıcı ve Samancı, 2003).

Kavram öğretiminde karşılaşılan problemlerden birisi kavram yanlışlarıdır. Öğrencinin kavrama ilişkin algısı kavramın bilimsel olarak kabul edilen anlamından farklılaştığında kavram yanlışlığı meydana gelir (Yılmaz ve Çiviler, 2012). Kavram yanlışlarının oluşması ise kavramın dolayısıyla konunun yanlış veya eksik öğrenilmesine neden olur. Kavram yanlışlarının oluşması öğrenilen konunun yanı sıra bu konu ile bağlantılı olan ileri düzeydeki konuların yanlış ya da eksik öğrenilmesine sebebiyet verebilir (Aydoğan, Güneş ve Gülçiçek, 2003). Kavram yanlışları her konu alanında ve yaş düzeyinde gözlenebilir. Sosyal Bilgiler dersinde de birçok kavramda yanlışlığa rastlanılabilir. Özellikle soyut kavramları içeren vatandaşlık konularında yer alan kavramlarda yanlışlara rastlanılabilir. Sosyal Bilgiler dersindeki kavramların öğretiminde, öğrencilere somutlaştırılmış örnekler verilmeli, kavramları mümkün olduğunca görsel materyallerle desteklenmesi ve uygun yöntem, teknikler kullanılması önerilmektedir (Doğanay, 2002).

Kavram yanlışlarına yönelik yapılan çalışmalar genel olarak matematik ve fen bilimleri konuları üzerine yoğunlaşmıştır. Sosyal Bilgilerdeki bilimsel çalışmalara bakıldığında kavram yanlışları üzerine yapılan çalışmaların ağırlıklı olarak coğrafya ve tarih

kavramlarına yönelik olduğu görülmüştür (Akşit ve Dinç, 2015; Akyürek ve Afacan, 2011; Bektaş ve Bilgili, 2004; Çakmak ve Çelik, 2016; Yılmaz ve Çeltikçi, 2013; Yılmaz ve Çiviler, 2012; Yazıcı ve Samancı, 2003). Vatandaşlık kavramlarında karşılaşılan yanlışlara yönelik çalışmaların yeterli olmadığı tespit edilmiştir (Çelikkaya ve Kürümlüoğlu, 2019; Kartal ve Turan, 2015; Kete, 2006; Mulhan, 2007; Sabancı 2008; Tural, 2011; Yılmaz, 2013). Vatandaşlık kavramlarına yönelik yapılan çalışmalar ise genel olarak kavram yanlışlarını ortaya çıkarmaya yöneliktir. Tespit edilen kavram yanlışlarını ortadan kaldırmaya yönelik çalışmalar ise oldukça sınırlıdır. Tural (2011), Yılmaz ve Çeltikçi (2013), Dağdelen ve Kösterelioğlu (2015)'nin çalışmaları vatandaşlık kavramlarını ortaya çıkarmak ve bu yanlışları ortadan kaldırmaya yönelik sınırlı sayıda çalışmalardır. Bu çalışmanın Sosyal Bilgiler alanına katkı sağlayacağı ve yeni çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

Nitelikli, bilinçli ve sorumluluk sahibi bireyler, vatandaşlar yetiştirmek için öncelikle iyi bir vatandaşlık eğitimi verilmesi gerekir. Vatandaşlık eğitimi, ilkokul ve ortaokul kademelerinde sosyal bilgiler dersinde yer alan vatandaşlık konularının harmanlandığı ünitelerle öğrencilere kazandırılmaya çalışılır. Sosyal Bilgilerin temel amacı vatandaşlık bilincine sahip iyi vatandaşlar ve insanlar yetiştirmektir. Nitelikli vatandaşların yetiştirilmesi ise toplumsal anlamda gelişme ve ilerlemelere katkı sağladığı için her toplumun önem verdiği bir konudur. Vatandaşlık eğitiminin verimli gerçekleşebilmesi için konularda yer alan kavramların doğru şekilde zihinde yapılandırılması gerekir. Eksik veya yanlış öğrenilen kavramlar konunun öğrenilmesini engeller. Bunun sonucunda istenilen hedeflere ulaşılamaz.

Vatandaşlık konu ve kavramlarının kazanılması bireyin toplumsal ve sosyal hayatına önemli faydalar sağlayacağı için vatandaşlık kavramlarındaki yanlışlar üzerine bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışma ile Sosyal Bilgiler vatandaşlık ile ilgili karşılaşılan kavram yanlışlarını ortadan kaldırmak ve Sosyal Bilgiler dersinde vatandaşlık konularının hedeflerine ulaşabilmesine katkı sağlayabilmek amaçlanmıştır. İlkokul 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi "Etkin Vatandaşlık" ünitesinde yer alan kavram yanlışları tespit edilmiştir. Bu kavram yanlışlarının ortadan kaldırılmasını sağlayacak çeşitli etkinlikleri barındıran bir eylem planı tasarlanmış ve uygulanmıştır. Sosyal Bilgiler dersinin önemli içeriklerinden biri olan vatandaşlık konularında yer alan kavram yanlışlarının giderilmesi, etkili vatandaş yetiştirilmesinde oldukça önemlidir. Bu

çalışma, ilkokul 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi “Etkin Vatandaşlık” ünitesinde yer alan kavram yanlışlarını ortadan kaldırmak için yapılmıştır. İlkokul 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi “Etkin Vatandaşlık” ünitesinde yer alan vatandaşlık ile ilgili kavram yanlışları nelerdir? Bu kavram yanlışları nasıl giderilebilir? çalışmanın problem cümlesidir.

Araştırma probleminin alt problemleri şunlardır:

1. İlkokul 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi “Etkin Vatandaşlık” ünitesinde yer alan kavramlarda öğrencilerin yaşadıkları kavram yanlışları nelerdir?
2. İlkokul 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi “Etkin Vatandaşlık” ünitesinde yer alan “vatandaş, hak, sorumluluk, ulusal egemenlik, bağımsızlık, cumhuriyet ve demokrasi” ile ilgili öğrencilerin yaşadıkları kavram yanlışları nasıl giderilebilir?
3. İlkokul 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi “Etkin Vatandaşlık” ünitesinde yer alan “vatandaş, hak, sorumluluk, ulusal egemenlik, bağımsızlık, cumhuriyet ve demokrasi” ile ilgili kavram yanlışlarını gidermek için tasarlanan etkinliklerin öğrencilerin yanlışları üzerindeki etkisi nasıldır?
4. Kavram yanlışlarını gidermek için tasarlanan etkinliklere yönelik öğrencilerin görüşleri ve değerlendirmeleri nelerdir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, ilkokul 4. sınıf öğrencilerinde var olan kavram yanlışlarını tespit etmek ve öğrenci merkezli etkinlikler ile gerçekleştirilen kavram öğretimin yöntemlerinin kavram yanlışları üzerindeki etkisini ortaya koymaktır. Araştırma, nitel araştırma desenlerinden eylem araştırması ile yürütülmüştür. Eylem araştırması, karşılaşılan problemleri ortadan kaldırmayı ya da azaltmayı amaçlar. Özellikle eğitim alanında öğretmen veya yöneticilerin karşılaştığı problemlere yönelik çözüm üretme aşamasında eylem araştırmasından yararlanır. Bu araştırma ile öğrencilerde var olan kavram yanlışlarının azaltılması veya giderilmesine yönelik çalışma yapılmıştır. Vatandaşlık kavramlarına yönelik öğrencilerde tespit edilen yanlışları ortadan kaldırmak amacıyla eylem planı hazırlanmıştır. Kavramlara yönelik öğrenciyi aktif hale getirecek etkinlik merkezli çalışmalar yürütülmüştür. Kavram yanlışlarını gidermek için tasarlanan etkinliklerin karşılaşılan probleme ne derece etki ettiği elde edilen bulgular ışığında

ortaya konulmuştur. Çalışmada öğrencilerin kavram etkinlikleri hakkında görüş ve değerlendirmeleri de incelenmiştir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Sosyal Bilgiler, vatandaşlık becerilerini kazandırmak amacıyla sosyal bilimlerin disiplinler arası yaklaşımla birleştirilmesinden oluşan bir çalışma alanıdır (Barth, 1991). Sosyal Bilgiler eğitiminde toplumsal açıdan öğrencilere kazandırılmak istenen birçok hedef vardır. En önemli hedefi ise problemlere çözüm üretebilen, kamu yararına kararlar verebilen, evrensel niteliklere sahip vatandaşlar yetiştirmektir (Kılıçoğlu, 2012). Bu amaçları gerçekleştirmek için Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan devlet yönetim yapısı, insan hakları ve sorumlulukları gibi vatandaşlık eğitimi ile ilgili konularda öğrencilerin bilgi ve beceri kazanmaları gerekmektedir. Öğrencilerin birer vatandaş olarak toplumsal hayata hazırlanmaları ve ileride ülke yönetimine aktif şekilde katılmaları beklenmektedir (Yılmaz, 2013). Öğrencilerin kendilerinden beklenen etkin vatandaşlık görevini yerine getirebilmesi için kavramları anlamlı bir şekilde öğrenmeleri büyük önem arz etmektedir. Bu kavramlar öğretilirken kavramların her öğrenci için aynı anlamı ifade etmesine dikkat edilmeli (Doğanay, 2002), kavram kargaşası veya yanlışlarının oluşmasına izin verilmemelidir. Öğrencilerin kavramlar arasındaki ilişkileri anlamsal bir bütünlük içerisinde öğrenmeleri öğretim programında yer alan kazanımları elde etmelerini kolaylaştıracaktır. Vatandaşlık kavramlarının soyut olması ve bu kavramların öğrencilerin günlük hayatlarıyla ilişkilendirilmemesi, öğrencilerin derse aktif katılmalarının sağlanmaması bu kavramların kazandırılmasında sıkıntılar yaşanmasına sebep olmaktadır.

Yazıcı ve Samancı (2003), çalışmalarında ilköğretim öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersinde yer alan kavramlara ilişkin yanlışların yüksek olduğunu tespit etmişler ve öğrencilerin kavramları bilimsel yönden tanımlayamadığını ifade etmişlerdir. Kavram temelli öğretimin gerçekleştirilmesi öğrencilerin konuları daha kalıcı şekilde öğrenmesini sağlamaktadır. Bu nedenle öğretmenin konu içerisinde yer alan kavramları çeşitli materyal ve farklı yöntemlerle ele alması gerekmektedir. Uygulayıcıların kavram öğretiminde kullanabileceği çeşitli yöntem ve etkinlikler geliştirilmelidir. Özellikle öğretim programları, ders kitapları, öğretmen kılavuz kitapları hazırlanırken kavram

öğretimine geniş yer verilmelidir. Sosyal Bilgiler öğretim programı ve ders kitapları incelendiğinde kavram öğretimine yeteri kadar önem verilmediği görülmüştür. Sosyal Bilgiler gibi birçok soyut kavramı bünyesinde barındıran dersin öğretim programında ve kitaplarında kavram öğretim etkinliklerinin yer alması öğretmenlere kavram yanlışlığı tespit etme ve yanlışları ortadan kaldırabilmesi açısından yol gösterici olacaktır. Sosyal bilgiler alanında kavram yanlışlıklarına ilişkin yapılan çalışmaların yetersiz olduğu problem kısmında bahsedilmiştir. Kavram yanlışlıkları üzerine yapılan sınırlı sayıdaki çalışmalar ise genel olarak ortaokul 6- 7- 8. sınıf öğrencileri ile yürütülmüştür (Çelikkaya ve Kürümlüoğlu, 2019; Gümüş ve Avcı, 2016; Kartal ve Turan, 2015; Kaya, 2006; Kılıç, 2014; Mulhan, 2007; Sabancı, 2008; Tural, 2011; Yılmaz ve Çiviler, 2012). Okul dönemi öncesinde çevre kaynaklı elde edilen ön bilgi ve kavramlar genel olarak eksik ve yanlış şekilde öğrenilir. Öğrenciler ön bilgi ve kavramlar ışığında yeni bilgiler edinildiği için özellikle ilkökul kademesinde bu eksik ve yanlış kavramların tespit edilmesi gerekir. Tespit edilen kavram yanlışlıkları doğru ve bilimsel tanımlamalarla değiştirilmelidir. Kavram yanlışlıklarının giderilmesi öğrencilerin çevresini doğru şekilde anlamlandırmasına yardımcı olurken akademik başarısını da artırır (Yağbasan ve Gülçiçek, 2003). İlkokul öğrencilerinin vatandaşlık kavramlarına ilişkin algı düzeylerini ve yanlışlıkları üzerine yeterli çalışma bulunmaması nedeniyle bu alana ilişkin çalışma yürütülmeye karar verilmiştir.

Bu çalışma ile ilkökul 4. sınıf öğrencilerinin vatandaşlık kavramlarında yaşadıkları yanlışlıkları ortaya çıkarmak ve yanlışlıkları ortadan kaldırmak amaçlanmıştır. Elde edilen bulgular sonucunda öğrencilerin vatandaşlık kavramlarına yönelik çevresel etkileşimlerle oluşturdukları ön bilgilerde yüksek oranda kavram yanlışlığı tespit edilmiştir. Tespit edilen kavram yanlışlıkları yapılandırmacı öğrenme yöntemleri ve etkinlikleriyle ders süresi içerisinde giderilmeye çalışılmıştır. Kavram öğretim yöntemlerine dayalı etkinlikler ile öğrencilerdeki kavram yanlışlıkları büyük oranda giderilmiştir. Elde edilen sonuç bize soyut anlamlı vatandaşlık kavramlarının öğretimine dikkat edilmesi gerektiğini göstermiştir. Vatandaşlık kavramlarında yanlışlıkların fazla olması vatandaşlık konularının da öğrenilmesinde sıkıntılara yol açmaktadır. Bu sıkıntıları ortadan kaldırmak için sosyal bilgiler alanında kavram yanlışlıklarına yönelik daha fazla çalışma gerçekleştirilmelidir. Özellikle öğrenilmesinde sıkıntılar yaşanan kavramlar belirlenerek bu kavramlara yönelik çalışmalar yürütülmelidir.

Sosyal Bilgiler eğitimi içerisinde vatandaşlık kavramlarının öğretimine önem verilmesi gelecekte daha etkin ve donanımlı vatandaşların yetişmesine katkı sağlayacaktır. Bu noktada araştırma bulguları öğretim programı ve ders kitaplarını hazırlayan kurumlara kavram öğretiminin önemini göstermekle birlikte vatandaşlık kavramlarına yönelik öğretmenlere yol gösterici uygulamaların geliştirilmesinin gerekliliği konusunda ön bilgi sağlayacaktır. Araştırma bulguları sosyal bilgiler yetiştiren kurumların programlarının vatandaşlık kavramlarının önemini ve işlevinin farkına varması, kavram öğretiminin gelişimine katkı sağlayacak öneriler sunmayı hedeflemektedir. Elde edilen bulgular sosyal bilgiler öğretmenlerine uygulayıcı olarak vatandaşlık kavramlarının öğretilmesinde karşılaşılabilecekleri sorunlar ve yanılgıların giderilmesi noktasında kullanabilecekleri yöntemlerin neler olabileceğine dair bilgi sağlayacaktır. Tasarlanan etkinliklerin vatandaşlık kavramları öğretiminde öğretmenlerin yararlanabileceği materyaller olması, öğretmenlerin bu tür etkinlikleri kavram öğretiminde kullanmasının önemini anlaması açısından yol göstermesi yönünde katkı sağlayacaktır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular bu alanda yapılacak araştırmalara ve araştırmacılara yol gösterici olması yönünde katkı sağlayacaktır.

1.4. Sınırlılıklar

Bu araştırma:

1. 2017- 2018 eğitim- öğretim yılı ile sınırlıdır.
2. Tekirdağ ilinin Kapaklı ilçesinde bulunan bir ilkokul ile sınırlıdır.
3. Örneklem, ilkokul 4. sınıf seviyesinde öğrenim gören 13 kız ve 15 erkek olmak üzere toplam 28 öğrenci ile sınırlıdır.
4. Sosyal Bilgiler dersi “Etkin Vatandaşlık” ünitesinde yer alan kavramlardan tespit edilen kavram yanılgılarını gidermek için kullanılan strateji, yöntem ve tasarlanan etkinliklerle sınırlıdır.
5. Kavram yanılgılarını gidermek için uygulanan süreci değerlendirmek için görüşme formundaki kriterler ile sınırlıdır.

1.5. Sayıtlar

Bu araştırmada aşağıdaki varsayımlardan hareket edilmiştir:

- 1- Veri toplamada kullanılan araç ve yöntemler araştırma amacına uygun bilgileri toplayabilecek niteliktedir.
- 2- Uygulanacak etkinlikler, görüşme formu ele alınan problemi kapsayıcı ve lc niteliktedir.
- 3- Araştırmaya katılan ilkokul öğrencileri, uygulanan etkinlikleri ve görüşme sorularını samimi olarak cevapladıkları varsayılmıştır.
- 4- Araştırmaya katılan öğrencilerin uygulama sürecine ilişkin gerçek düşüncelerini ifade edecekleri varsayılmıştır.

1.6. Tanımlar

Bu araştırmada kullanılan temel kavramların tanımları aşağıdaki gibidir:

Sosyal Bilgiler: Sosyal Bilgiler, vatandaşlık yeterlilikleri kazandırmak için sosyal bilimlerin birleştirilmesinden oluşan disiplinler arası bir alandır. Sosyal Bilgiler dersi tarih, coğrafya, ekonomi, hukuk, felsefe, psikoloji, siyasal bilimler vb. birçok disiplinin harmanlanmasıyla oluşturulmuştur (Doğanay, 2002).

Vatandaşlık Eğitimi: Vatandaş ile içinde yaşadığı toplum arasındaki ilişkileri konu alan bilgi dalıdır (Altunya, 2003).

Kavram: Kavramlar; somut eşya, olaylar veya varlıklar değil, belli gruplar altında toplanıldığında ulaşılan soyut düşünce birimleridir. Kavramlar gerçek dünyada değil sadece düşüncelerde vardır (Alkış,2012). Kavramlar bilgilerin temelini, kavramlar arasındaki ilişkide de bilimsel ilkeleri oluşturur (Akyurt ve Akaydın, 2009).

Kavram ğrenme: Bireyin deneyimleri ile vreden gelen uyarınları zihninde belli kategorilere ayırarak bilgiyi yapılandırmasıdır. Yeterli ğrenmede bu bilgilerin davranışlarıyla bütünleşmesi öngörülür (lgen, 2001).

Kavram Yanılgısı: Bir konuda uzmanların üzerinde hemfikir oldukları görüşten uzak kalan algı veya kavrayış olarak tanımlanmıştır. (Zembat, 2015). Eyidoğan ve Güneysu

(2001)' ya göre ise kavram yanılması, bazı sözcüklerde yanlış anlama olarak da geçmekte olup klasik öğretim tekniklerine dirençli, sabit ve yaygın olarak bilimsel kavramlarla örtüşmeyen fikirler olarak tanımlanabilir.

BÖLÜM II: ALANYAZIN

2.1. Sosyal Bilgiler Eğitimi

Sosyal Bilgiler dersi ilköğretim kademesinde sosyal bilimlerden alınan konuların harmanlanıp bütünleştirildiği eğitim alanıdır (Öztürk, 2007). Sosyal Bilgiler, öğrencinin toplumsallaşmasını, toplumunun kültürünü, tarihini, kurumlarını tanıyarak toplumsal yaşamdaki rol ve statüsünün gerektirdiği davranışları sergileyebilmesi gibi nitelikleri kazanmasını amaçlar (Erden, 1998). Sosyal Bilgiler, demokratik toplumundaki vatandaşların görevine uygun amaçlar üreten, içeriğini tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi konularını ilişkilendirerek oluşturan ve vatandaşlık becerileri sunan bir eğitim planıdır (Baht ve Demirtaş, 1997; aktaran Kılıçoğlu, 2012). Sosyal Bilgiler, ilköğretim okullarında sorumlu sahibi vatandaşlar yetiştirmek amacıyla, çeşitli disiplinlerden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı derstir (Erden, 1998).

2.2. Vatandaşlık Eğitimi

İnsan, sosyal bir varlıktır. Toplumsal yaşam içerisinde çeşitli etkileşim ve ilişkiler kurarak istek ve ihtiyaçlarını karşılar. Çevresiyle iletişim halinde olan birey topluma uyum sağlar ve sosyalleşir. Her insan önce yakın çevresi olan aile üyeleri, akraba ve komşularıyla sosyal ilişki içerisine girer (Şeker, 2010). Daha sonra eğitim hayatının başlamasıyla sosyalleşebildiği ortamların sayısı artar. Bu da toplumsal ilişkilerin artmasını ve bireyin toplumsallaşmasını sağlar. Bireyin, toplumdaki diğer insanlar, gruplar ve kurumlarla olan ilişkilerinde istenilen kriterleri gerçekleştirebilmesi, toplumsal düzenin sağlanması için gereklidir. Toplumu oluşturan her bireyin toplumsal ilişkilerde gerekli olan kuralları bilmesi ve bu kurallara göre hareket etmesi gerekir.

“Devlete vatandaşlık bağı ile bağlı olan toplumdaki her birey o toplumun vatandaşdır. Vatandaş kavramı aynı vatandan olan kişiler veya milletin bir vatandan olması olarak tanımlanır” (Şafak, 2002: s. 630). Vatandaşlık kavramı ise bireyi devlete bağlayan siyasal

bir bağ şeklinde tanımlanmıştır (Kan, 2009). Ülkeler, vatandaşlarının toplumsallaşmasını doğru şekilde sağlayabilmek için eğitimi araç olarak kullanmışlardır. Eğitim yoluyla temel amaçları olan iyi vatandaşlar yetiştirerek ülkenin devamlılığını ve gelişimini sağlamak istemişlerdir. Bu doğrultuda her ülkenin eğitim sistemlerinde vatandaşlık eğitimi yer almıştır. Vatandaşlık eğitim ile toplumdaki her vatandaşın hak, sorumluluk ve yükümlülüklerini bilmesi ve bunları toplumsal ilişkilerde uygulayabilmesi hedeflenmiştir. Dünyadaki gelişmelerin gerisinde kalmak istemeyen ülkeler; sorumluluklarının bilincinde olan, öznel bilgisini yapılandıran, demokratik değerleri benimsemiş, eleştirel düşünen, sorunlara çözüm üretme yeteneğine sahip vatandaşlar yetiştirmek isterler (Doğan, 2004). Eğitim ile vatandaşların sahip olduğu hakları etkin şekilde kullanması ve korunmasıyla ilgili bilinç, duyarlılık ve davranış kazandırılmaya çalışmaktadır. Vatandaşlık eğitimi, bireylerin sahip oldukları hak ve özgürlükleri, toplumsal yaşam içerisinde diğer bireylerle ve devlet kurumları ile olan ilişkilerini inceleyen disiplindir (Çiftçi, 2006). Ulusal ve küresel ilişkileri kapsayan evrensel bir eğitimidir. Bireylere, vatandaş olarak toplumsal düzende kendi rollerinin ve sorumluluklarının farkına varmalarında yardımcı olur (Merey, Karatekin ve Kuş, 2012). Vatandaşlık eğitiminin amacı hak ve sorumluluklar, devlet yönetim yapısı gibi konularda öğrencileri bilgilendirerek demokratik düzene aktif olarak katılmalarını sağlamaktır (Yılmaz, 2013). Vatandaşlık eğitimi ile toplumda demokrasi etkin olarak varlığını sürdürür. Demokrasinin iyi işleyebilmesi için vatandaşların aktif şekilde yönetim süreçlerine dahil olmaları gerekir. Vatandaşlık eğitim ile vatandaşların siyasal ve toplumsal hayata aktif olarak katılmaları sağlanır (Ersoy, 2007). Toplumsal düzenin sağlanması, devletlerin gelişmelerinin ve sürekliliğinin devam etmesi amaçlanır. Bireylerin toplum içerisinde rahat ve huzurlu olması, toplumsal ve siyasi yaşama aktif olarak katılabilmesi vatandaşlık eğitim ile gerçekleşir (Bıçak ve Ereş, 2018).

Vatandaşlık eğitimi ile birçok kavram ve değer de öğrencilere benimsetilir. Vatandaşlık ile ilgili demokrasi, hak, hoşgörü, sorumluluk gibi kavramların öğretimi sağlanır. İnsanlar arasındaki ilişkileri kolaylaştıran hoşgörü, saygı, uzlaşma, dayanışma gibi değerlerinde kazanılmasına yardımcı olur (Akbaşlı, 2009; aktaran Akdağ ve Taşkaya, 2011). Toplumdaki bireyleri birleştirici etkiye sahip olan vatandaşlık eğitimi, insanlar arasındaki ilişkilerin sağlıklı şekilde devam etmesini sağlar. Vatandaşlık eğitimi, bireylerin erken çocukluk dönemindeki eğitimden itibaren mantıklı düşünme becerisi kazanana kadar,

vatandaşı olduğu toplumda doğru kararlar verebilmelerini ve sorumluluk becerisinin gelişmesine katkı sağlar (UNESCO, 2015). Vatandaşlık eğitimi bireylerin hak ve sorumluluk bilincinin gelişmesini sağlarken çevresel sorunlara karşı duyarlılık kazandırır. (Gülmez, 1998).

Eğitim alanındaki gelişmelerin etkisiyle vatandaşlık eğitiminde de değişiklikler meydana gelmiştir. Geleneksel eğitim anlayışına dayalı vatandaşlık eğitiminde ulusal özellikler ön plana alarak öğrencilere toplumsal değerler aktarılır. Ülkeler, kendi yargı ve değerleriyle oluşturulan eğitim anlayışı içerisinde yaşadığı toplumun çıkarını gözeten ve toplumsal gelişmeye fayda sağlayacak vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlar (İçen ve Akpınar, 2012). Dünya'nın hızla değişmesi ve küreselleşmesi insana ve vatandaşlık kavramına bakış açısını değiştirmiştir. Çağdaş eğitim anlayışına dayalı vatandaşlık eğitiminde ise ulusal özelliklerin yanı sıra küresel değer ve ilkelerde ön plana alınarak sadece yaşadığı topluma değil tüm insanlığa karşı sorumlu hisseden, evrensel bilince sahip vatandaşlar yetiştirilmek amaçlanır. Her ülke dünyada gelişen ve değişen koşullar nedeniyle vatandaşlarını birer dünya vatandaşı olarak yetiştirmek istemektedir (Kan, 2009).

2.2.1. Vatandaşlık Eğitimi Gelişimi

Vatandaşlık eğitimi her ülkenin kendi eğitim sistemi içerisinde farklılık göstermiştir. Dünya'da vatandaşlık eğitiminin gelişimine bakıldığında Amerikan Bağımsızlık Bildirisi'nde her insanın doğuştan belli hak ve özgürlüklere sahip oldukları belirtmiştir. Bu hakların devredilemeyeceği de eklenmiştir (Gündoğan ve Günay, 2004). Vatandaşlık eğitimi ABD'de önemle üzerinde durulan bir konudur. Çok kültürlü bir yapıya sahip olduğu için vatandaşlık eğitimi özenle hazırlanmış ve uygulanmıştır. Amerika'da vatandaşlık eğitimi toplumsal ve kültürel değerlerin kazandırılmasını amaçlar. Devlet okullarında toplumsal çalışmalar ön plana alınarak öğrencilerin uygulamalı şekilde vatandaşlık konularını kazanmaları sağlanır. Öğrencilerin duyarlı ve sorumluluk sahibi vatandaşlar olarak yetişmeleri istenmiştir. Gelişmelerle birlikte 1960'lı yıllardan itibaren vatandaşlık eğitimini kapsayan konular Sosyal Bilgiler dersi içerisinde doğrudan ve dolaylı olarak yapılandırılmaya başlanmıştır (Yeşil, 2002). Avrupa ülkelerinde vatandaşlık eğitimini ortak değerlerle belirli bir sosyal çevreye ve kültürel mirasa ait özelliklerin karşılıklı anlaşılmasına dayanarak Avrupa vatandaşlığı vurgusu ile ele alınmıştır. Afrika ve Asya kıtasında bulunan ülkelerde kendi kültürel yapılarına uygun

şekilde vatandaşlık eğitimi ile vatandaşlarına istenilen davranışları kazandırmaya çalışmışlardır. Gelişen koşulların da etkisiyle vatandaşlık eğitimi birçok ülkede bir öğretim programı dahilinde bağımsız bir ders olarak okul programlarında yer almıştır (Sabancı, 2008). Ülkemizde de vatandaşlık eğitiminin temeli Osmanlı İmparatorluğu'na dayanır. Osmanlı İmparatorluğu da çok kültürlü bir yapıya sahipti. Bu nedenle farklı kültürden oluşan tüm vatandaşları aynı amaca hizmet etmek için doğru eğitim veriliyordu. Vatandaşlık eğitiminin eğitim sistemimizde yer alması Meşrutiyet Dönemine kadar gitmektedir (Keleşoğlu, 2008). Cumhuriyetin ilanıyla birlikte vatandaşlık eğitiminin önemi artmıştır. 2005 yılına kadar eğitim programları içerisinde “Malumat-ı Vataniye, Vatani Malumat, Yurt Bilgisi, Vatandaşlık Bilgisi” gibi isimlerle yer almıştır. 1995 yılından sonra İnsan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi adıyla 4- 8. sınıflarda okutulmuştur (Gözütok ve Alkın, 2008). 2005 yılında ise yapılandırmacı eğitim modeliyle ara disiplin olarak tüm ilköğretim programlarının içerisinde yer almıştır. Ayrı bir seçmeli ders olarak zaman zaman okutulmuştur. 2010- 2011 eğitim- öğretim yılından itibaren ise zorunlu ders olarak Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi adı ile çeşitli kademelerde okutulmaya başlanmıştır (Merey, Karatekin ve Kuş, 2012).

2.2.2. Sosyal Bilgiler Eğitiminde Vatandaşlık Konularının Yeri

Sosyal Bilgiler insanları ilgilendiren her konuyu ele alır. Sosyal Bilgilerde yer alan içerikler kendimizi ve çevremizi anlamlandırmamızı sağlar. Sosyal Bilgiler, bireylerin toplumsal ve siyasal hayatta aktif olarak yer alması için gerekli olan bilgi, beceri ve değerlerle donatılmasına katkı sağlar (Kılıçoğlu, 2012). Sosyal Bilgiler, vatandaşlık yeterliliklerini kazandırmak için sosyal bilimlerin disiplinler arası bir yaklaşımla birleştirilmesiyle oluşan geniş bir çalışma alanıdır. Sosyal Bilgilerin temel amacı demokratik bir vatandaş olarak hak ve sorumluluklarını bilen, bilgi ve çözüm üretebilen, kendisi ve insanlık için mantıklı kararlar verebilen etkili vatandaşlar yetiştirmektir (Doğanay, 2002).

Sosyal Bilgiler dersi, demokratik değerleri benimsemiş vatandaşlar olarak öğrencilerin topluma uyum sağlamalarına yardımcı bilgi ve beceriler kazandırmayı sağlayan bir ilköğretim dersi. Bu ders ile toplumların ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel, çevresel sorunları ele alınır ve bu sorunların çözümüne odaklanır.

Öğrencilere sorunların tarihsel boyutu gösterilip geleceği daha iyi planlaması olanağı verilir (Tezgel, 2005: s. 15).

Sosyal Bilgiler dersi insanın hem kendisiyle ve çevresiyle olan ilişkileri ile ilgilendir. Dersin içerikleri disiplinler arası bir yaklaşım kapsamında birçok sosyal bilimi bünyesinde barındırır. Coğrafya, tarih, sosyoloji, antropoloji, arkeoloji, edebiyat, psikoloji, siyaset, felsefe ve daha fazla sosyal disiplinlere ait konuları sosyal bilgiler dersinde görebiliriz. Sosyal Bilgiler dersi, yarımın yetişkinleri olacak ilköğretim kademesinde öğrenim gören öğrencilerin toplumsal yaşama uyumunu sağlayacak becerileri kazandırır (Sabancı, 2008).

İlköğretim dönemi vatandaşlık eğitim için oldukça önemlidir. Bu dönemde öğrencilerin vatandaşlık eğitiminin temel konularını öğrenmesi ve günlük hayatında kullanabilmesi ilerleyen dönemlerde etkin vatandaş kimliği oluşturabilmesi adına yararlıdır (Ersoy, 2007). Temel eğitim düzeyinde vatandaşlık eğitimi sosyal bilgiler dersi ile sağlanmaktadır. Sosyal Bilgiler dersi, öğrencilerin toplumsal ve siyasal yaşama hazırlanmasına katkı sağlar. İçerisinde yer alan konular öğrencinin sosyalleşme sürecinde önemli bir yere sahiptir (Esen ve Genç, 2012). Sosyal Bilgiler dersi ilkokul ve ortaokul seviyesinde öğrencilere toplumsal düzende her vatandaşın sahip olması gereken başlıca niteliklerin kazandırılmasını sağlar. Vatandaşlık eğitiminde verilen siyaset bilimi konuları, ilkokul 4. sınıf ve ortaokul 5- 6- 7. sınıflarda Sosyal Bilgiler dersi ve 8. sınıfta Vatandaşlık ve İnsan Hakları dersi ile ele alınır. Bu dersler ile öğrencilerin sadece iyi vatandaşın görev ve sorumluluklarını bilmesini değil bu görev ve sorumlulukları etkinlikler aracılığıyla kazanımlara dönüştürerek toplumsal yaşamda aktif olarak gerekli davranışları gerçekleştirebilmesi amaçlanmıştır.

Sosyal Bilgiler dersi doğrudan vatandaşlık eğitimini içerir. Vatandaşlık eğitiminin etkili şekilde öğrenilmesi öğrencilerin vatandaşlık ile ilgili karşılaştığı kavramları doğru şekilde yapılandırmasıyla gerçekleşir. Vatandaşlık kavramların soyut ve çok boyutlu yapıya sahip olması nedeniyle öğrencilerin zihinlerinde anlamlandırmaları zorlaşır. Bu nedenle vatandaşlık konuları ele alınırken kavramların öğretimine dikkat edilmelidir (Yazıcı ve Samancı, 2003). 2005 yılında Sosyal Bilgiler Öğretim Programı yapılandırmacı eğitim anlayışı ile ele alınmıştır. Kazanımlar; kavram, beceri ve değerlerle harmanlanmıştır. Programda içerik öğrenme alanlarına ayrılarak oluşturulmuştur. Vatandaşlık konuları “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler” ile “Güç, Yönetim ve Toplum” öğrenme

alanlarında yer alır. Programın amaçları ile vatandaşlık kazanımlarının önemi vurgulanmıştır. Programda vatandaşlık ile ilgili birçok kavram, beceri ve değere yer verilmiştir (MEB, 2005).

Programda vatandaş yetiştirme ile ilgili yer alan amaçlar şu şekildedir (MEB, 2005: s. 6):

- Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak, vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, ulusal bilince sahip bir vatandaş olarak yetişir.
- İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçleri ve günümüz Türkiye’si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenler.

Yapılandırmacı anlayışla hazırlanan öğretim programında değişiklikler yapılmıştır. 2018 yılında hazırlanan Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile sosyal ve vatandaşlık ile ilgili yetkinliklerin kazandırılması amaçlanmıştır. Bireyin zihinsel süreçleri kullanarak bilgiyi yapılandırması beklenir. Bireyin öğrenmeyi öğrenmesi üzerine hazırlanmıştır. Öğrenmeyi öğrenme, bilgi ve becerilerin farklı ortamlarda kullanılması ve uygulanması için önceki öğrenme ve tecrübelerine dayanılması yönünde öğrenenleri harekete geçirir (MEB, 2018). Sosyal Bilgiler Öğretim Programında vatandaşlık konularını içeren öğrenme alanları yenilenen programla birlikte değişikliğe uğramıştır. “Güç, Yönetim ve Toplum” ve “Gruplar Kurumlar ve Sosyal Örgütler” öğrenme alanlarında yer alan içeriklerle benzerlik gösteren “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanı programa dahil edilmiştir. “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanı sosyoloji, siyaset bilimi ve hukuk çerçevesinde vatandaşlık eğitimini içeren kavram ve konulara odaklanmaktadır. Bu ünite ile öğrenciler, toplumsal sorunların nasıl çözüldüğünü ve düzenin nasıl sağlandığını anlayarak egemenlik kaynağının millete dayandığı yönetimlerde, birey haklarının ve toplum düzeninin nasıl korunduğunu fark ederler. Toplumsal hizmetlere ve değişik resmi etkinliklere katılma yollarını öğrenerek yönetimi etkilemek için hangi demokratik yolların olduğunu kavrar (MEB, 2018).

2.3. Kavram

İnsan, sosyal bir varlık olarak çevresiyle sürekli iletişim ve etkileşim halindedir. İletişim kurulabilmesi için zihnimizdeki kavramlara ve onları ifade edebilecek kelimelere

ihtiyacımız vardır. İnsanların, kavram ve kelimeye benzer anlamlar verebilmesi iletişimin sağlıklı gerçekleşebilmesi için çok önemlidir.

Kavram kelimesinin tanımlanması birçok kaynakta farklılık göstermektedir. Ortak ve kesin bir tanımının olmadığı fark edilmiştir. Kavram kelimesi genel olarak benzer özelliklere sahip insan, nesne veya fikirlerin belli gruplar altında toplanılmasını ifade eder. Kavramlar zihnimize varlığını sürdüren soyut düşünce birimleridir (Alkış, 2012). “Ortak özellikleri barındıran bir grup olay veya olguya verilen sembol ve simgelere kavram denilmektedir” (Cüceloğlu, 1996: s. 215). Kavram, insan zihninde anlamlı hale gelen farklı nesne ve olguların ortak özelliklerinin sınıflandırılması olarak tanımlanmaktadır (Ülgen, 2001). Çevremizdeki uyarıcıları benzer özelliklere göre sınıfladığımızda her bir grup kavram olarak nitelenir. Kavramlar, dünyadaki somut nesne ve varlıkların zihnimize yansımalarıdır (Eyidoğan ve Güneysu, 2001). İnsan zihni dış dünyayı anlamlandırmak için nesne, olay, fikir ve davranışların ortak özelliklerini analiz eder ve onları kategorize ederek sınıflandırır. Analiz edilen ortak özelliklerin meydana getirdiği sınıflamalara kavram denir (Fidan, 1996). Bireyin olay, olgu ve nesnelere ile geçirdiği yaşantıları sonucunda zihninde kalan yaşantı izlerinin benzer özelliklerine göre sınıflandırılması ile ulaşılan soyutlamaların her birine kavram adı verilir (Çilenti, 1988). Kavramlar bireyin gözlemleri sonucunda tümevarım yoluyla zihinde oluşturulan genellemelerdir (Koray ve Tatar, 2003). Bir nesnenin zihindeki soyut düşünme faaliyetlerinde kullanılan ve belli bir somutluk derecesi sergileyen bir düşünceye kavram adı verilir (Cevizci, 2003). Kavramlar, eşyaları, olayları, insanları ve düşünceleri benzer özelliklerine sınıflandırdığımızda bu oluşturduğumuz sınıflara verilen adlar olarak belirtilebilir. Kavramlar yüksek düzeyde zihinsel soyutlamalar gerektiren sözlü örüntülerden oluşmaktadır (MEB, 2005).

Kavram kelimesinin daha iyi anlaşılması için öğretmen kavramı örnek verilebilir. Öğretmen, öğrencilerin belli konularda planlanan hedeflere ulaşmasını sağlamak amacıyla öğretimi kılavuzlama sorumluluğunu alan kişidir. Öğretmenlerin fikirleri, ilgi alanları, yaşları, boyları vb. birçok yönleriyle birbirlerinden farklılaşırlar. Öğretmenlerin ortak özellikleri öğretimi kılavuzlama özelliğidir ve öğretmen kavramı herkes tarafından bu özelliği ile bilinir (Çeliköz, 1998: s. 70).

Kavramlar, bilgilerin oluşmasında temel öge olarak görülür. Olgular ise bilginin somut birimi olarak bilginin temel yapı taşı olarak tanımlanır ve bireyleri kavram ve

genellemelere götürerek doğru çıkarımlar yapmasını sağlar (Doğanay, 2002). Kavramlar bilgilerin yapı taşlarını, kavramlar arası ilişkiler de bilimsel ilkeleri oluşturur (Akyurt ve Akaydın, 2009). İnsanlar, yaşamları boyunca kavramları öğrenirler, kavramları gruplandırarak kavramlar arasındaki ilişkileri analiz ederler. Bu şekilde bilgileri anlamlandırır, yeni bilgiler üretirler (Sabancı, 2008). Öğrenmenin gerçekleşebilmesi için kavramların doğru şekilde öğrenilmesi ve diğer kavramlarla ilişkilendirilmesi gerekir.

Kavramlar, insanların karşılaştıkları her türlü nesne, olay ve düşüncenin benzer ve farklı yönlerini görmelerini sağlar, yaşadıkları çevreyi anlamalarını kolaylaştırır (Şeker, 2010). Bir konuya ilişkin sahip olunan önbilgiler veya ilk kavramlar, bireylerin yeni karşılaştıkları kavramları algılama, yorumlama ve yeniden düzenlemelerini etkileme açısından oldukça önemli bir role sahiptir (Yılmaz ve Çiviler, 2012).

2.3.1. Kavramların Özellikleri

Kavramlar, hayatımız boyunca zihnimizdeki düşünceleri ifade etmemizi sağlayan sembollerdir. Bireylerin kendilerini ve çevresindeki kişileri tanınması açısından önemlidir. Dünyayı algılamamızı sağlar (Çeliköz, 1998). Bu şekilde insanlar karşılaştıkları olay, durum, olguları yorumlar ve değerlendirir. Kavramlar, çevremizdeki diğer insanlarla iletişim ve ilişki kurabilmemiz için temel taşıdır. İletişim kurabilmemiz için zihinsel şemalarımızda dış dünyaya yönelik kavramlar oluştururuz ve bu kavramları ifade etmemize yardımcı olan terim ve kelimeleri kullanırız (Bulut, 2014). Bu şekilde bireyler karşılarındaki kişi veya gruba zihnindeki düşünceleri aktararak toplumsallaşır. Kavramlar bizim dış dünyadaki her konuya yönelik bilgi ve becerileri öğrenmemizi, algılamamızı sağlar. Kavramların varlığı hayatımızı her açıdan kolaylaştırmaktadır. Kavramların var olmadığı bir dünyayı algılamamız mümkün değildir. Kavramların olmaması dış dünyada meydana gelen her olay, nesne, durum veya olgunun tek tek öğrenilmesi ve hatırlanması durumuna neden olurdu. İlişkilendirme, bağlantı kurularak algılama ve akıl yürütme gibi zihinsel işlevlerin kullanımı zorlaşır. Kısacası kavramlar, bireyin karmaşık zihin yapısını ve ayrıntılı algısal yaşantısını somutlaştırmakta, özetleyerek bireyin bir sonuca varmasını sağlamaktadır (Cüceloğlu, 1996).

Kavramların temel özellikleri şu şekilde sıralanabilir (Ülgen, 2004: s. 107- 116):

- Kavramların algılanan özellikleri bireyden bireye değişebilir. Ortam ve ön bilgiler, kavrama yüklenen anlamı etkiler.
- Kavramın zihinde somuttan soyuta ve basitten karmaşığa doğru sıralanır.
- Kavramlar kendi içlerinde, özelliklerine uygun belli ölçütlerde gruplanabilir.
- Kavramlar, çok boyutludur. Bir kavram konumuna göre, bazen merkezde bazen de merkezin çevresinde yer alabilir, hangi esasa dayalı olarak kullanıldığına bağlıdır.
- Kavramlar, dil ile ilgilidir. Her kavram bir kelime ile ifade edilir.
- Kavramlar, objelerin ve olayların hem doğrudan hem de dolaylı olarak gözlenebilen özelliklerinden oluşurlar.
- Kavramların özellikleri, birden fazla kavramın ögesi olabilir. Farklı anlamdaki kavramlarda ortak özellik olabilir.

Bu temel özelliklerin yanı sıra kavramların özelliklerine ilişkin Martorella tarafından bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmaya göre kavramların temel özellikleri dört başlık ile ifade edilmiştir. Kavramların özelliklerinin ilki “isimdir”. Her kavrama ait bir ya da iki sözcükten oluşan isimleri vardır. İnsanlar, zihinlerindeki kavramları ifade edebilmek için bu isimleri kullanırlar. İkinci özellik, benzer özellikleri bulunan nesne, olay ve düşüncelerin “ayırt edici özelliklere” sahip olmasıdır. Üçüncü özellik, benzer özellikler dışında sadece o kavrama özgü olan “ayırt edici olmayan özelliklere” sahip olmasıdır. Kavram özelliklerinin sonuncusu ise kavram “örnekleridir”. Bu örnekler ile kavramlar tam olarak anlamlandırılabilir (Martorella, 1986; aktaran Doğanay, 2002). Kavramlara ilişkin bu özelliklerin bilinmesi, kavramların tanımlanması, öğrenilmesi ve öğretilmesinde son derece önemli role sahip olmaktadır.

Karşılaşılan terim ya da kelimelerin kavram olup olmadığını anlamak için beş maddelik kavram tanıma testi kullanılmalarını önerilmektedir (Ericson,1995; aktaran Doğanay, 2002). Bir kelime:

- Genel ve soyut yapıdaysa,
- Bir ya da iki kelime ile ifade edilirse,
- Uygulamada evrensel nitelikteyse,
- Belli bir zamana bağlı değilse,

- Ortak özelliklere sahip, farklı özellikleri temsil ediyor ise kavram olarak nitelendirilir.

2.3.2. Kavramların Sınıflandırılması

Kavramlar, dikkate alınan özelliklere göre farklı şekillerde sınıflandırılabilir. Gagne, kavramları somut ve soyut olmak üzere iki grupta sınıflandırmıştır. “Somut kavramlar” beş duyu organımızla doğrudan algılayabildiğimiz kavramları ifade eder. “Soyut kavramlar” ise doğrudan duyu organlarımızla algılayamadığımız, varlığını hissedebildiğimiz kavramları ifade eder. Somut kavramların yaşamın ilk yıllarından itibaren *informal* yollarla öğrenildiğini, soyut kavramları öğrenmek için genellikle *formal* yolların gerektiği belirtilmiştir (Akbaş,2002). **Tablo 2.1.** de Martorella (1986), kavramları dört açıdan gruplandırmıştır (Akt. Doğanay, 2002):

Tablo 2.1. Martorella’ ya Göre Kavramların Gruplandırılması

Gruplama Temeli	Kavram Türleri
Somutluk Derecesine Göre	Somut Kavramlar (göl, masa) Soyut Kavramlar (özgürlük, sevgi)
Öğrenildiği Bağlara Göre	Formal Kavramlar (okul, program) İnformal Kavramlar (toplumsallaşma)
Ayırt Edici Özelliklere Göre	Tek Boyutlu Kavramlar (sandalye) Çok Boyutlu Kavramlar (demokrasi)
Öğrenilme Bakımına Göre	Eylemsel Kavramlar (tenis oynama) Simgesel Kavramlar (tenis maçı izleme) Sembolik Kavramlar (tenis hakkında kitap okuma)

Martorella’nın gruplaması incelendiğinde Sosyal Bilgiler dersinde yer alan vatandaşlık konuları ile ilgili kavramların, somutluk derecesine göre soyut, bağlara göre hem *informal* hem *formal*, ayırt edici özelliklerine göre çok boyutlu ve öğrenilme biçimlerine göre sembolik oldukları ifade edilebilir. Bazı kavramlar değişken bir yapıya sahip olduğu için o kavramların anlamları net bir şekilde ortaya koymak mümkün değildir. Birçok değişken unsuru barındıran bu tür kavramlara *kompleks* kavramlar denilmektedir. “Yağış” kavramı bu tür bir kavramdır. Yağış kavramının doğru algılanabilmesi için buharlaşma,

yoğunlaşma, nem gibi konuya temel teşkil eden kavramlarında doğru algılanmış olması gerekmektedir (Alkış, 2006).

2.3.3. Kavram Öğretimi ve Öğrenimi

İnsanlar arasındaki iletişim ve etkileşim, kavram ve kavramları ifade eden isimlerin gelişmesini sağlamıştır. İnsanlar, çevresindekileri anlamlandırabilmek için zihinsel işlem sonucunda kavramları öğrenirler. Kavramlar yoluyla karşılaştıkları durumları ilişkilendirerek yeni öğrenmelere dönüştürürler (Yıldırım, 2010). Kavram öğretimi, çevredeki bir nesne ya da olayın bireyin zihninde anlamlandırılmasını sağlamaktır. Birey, çevreden gelen uyarıcıları değerlendirerek zihinde gruplandırır, kavramları oluşturur ve bu kavramları zihinsel işlemler sonucunda kelimelerle ifade eder (Beydoğan, 1998). Hayatımız boyunca kavram öğrenimi devam eder. Birey, kavramları zihninde basitten karmaşığa doğru olacak şekilde anlamlandırır. Çocukluk döneminde farkında olmadan kavramları öğrenmeye başlar. Okul dönemiyle istedik kavram öğrenimi gerçekleşir. Kavramlar, bireyin hayatını kolaylaştıran bir konumda yer alır (Çaycı, 2007). Hayatımız boyunca kavramlar bize yol gösterir. Bu nedenle kavramların doğru şekilde öğrenilmesi şarttır. Özellikle erken yaşlarda kavramların doğru öğrenilmesi bireyi her konuda başarıya götürür. Kavramlara yanlış anlamlar yüklenmesi ise bireyin karşılaştığı yeni bilgileri öğrenmesini zorlaştırır (Dündar ve Aksoy, 2010). Zihnimize var olan kavramlar, ön bilgiler ışığında yeni bilgileri yapılandırmamızı sağlar. Öğrenciler kavram öğretimiyle dış dünyayı doğru bir şekilde algılar, olayları düzenler ve genellemelerle yeni bilgilere ulaşır. (Barth ve Demirtaş, 1997). Bu şekilde birey de akıl yürüterek düşünme yetisi oluşur ve çevreyi doğru algılar. Bireylerin kavram öğrenme sürecini etkileyen birçok etmen vardır. Bireyin yaşadığı çevre, zaman, gelişim özellikleri, öğrenme yaşantıları, dil gelişim düzeyi, zihinsel işlemler öğrenilen kavramın öğrencilerin zihninde nasıl şekilleneceği konusunda çoğu açıdan etkin role sahiptir (Ülgen, 2004). Kavramın yapısal özellikleri de yeni anlamsal ilişkileri kurabilme de etkilidir. Kavram öğretim sürecinde bu etmenlere dikkat etmek sağlıklı kavram öğrenimini sağlayacaktır.

Kavram öğretimi, var olan eğitim anlayışı ve yaklaşımı ile şekillenmektedir. Geleneksel eğitim anlayışı, davranışçı yaklaşım ile eğitimi vurgular. Davranışçı eğitim yaklaşımında öğrenci bilgisizdir ve çevresinden öğrendikleri ile dünyayı anlamlandırır. Öğretim

sürecinde pasiftir. Öğretmenin verdiği bilgileri alır, bilişsel süreç önemli değildir. Bu nedenle öğrenme sonucundaki bilgi ile ilgilenir. Süreç gerekli değildir (Alkış, 2012).

Kavram öğretiminde geleneksel ve modern yöntemler birbirine tamamen ters bir yol izlemektedir. **Tablo 2.2.** ile eğitim- öğretim sürecinde geleneksel sınıflarda ve yapılandırmacı sınıflarda gerçekleşen bilgi ve kavram öğretimi arasındaki farklar şu şekildedir (Güngördü, 2006: s. 175):

Tablo 2.2. Geleneksel Öğretim Anlayışı ile Yapılandırmacı Öğrenme Anlayışının Farkı

GELENEKSEL SINIFLAR	YAPILANDIRMACI SINIFLAR
Eğitim programı önemli kavramları vurgular, ilerleme bütünden parçaya doğrudur. Tümdengelim yöntemi kullanılır.	Eğitim programı temel becerileri vurgular, ilerleme parçadan bütüne doğrudur. Tümevarım yöntemi kullanılır.
Program önemlidir, programa göre hareket edilir.	Öğrenci soruları önemlidir, bu sorular üzerinden öğretim gerçekleşir.
Programdaki etkinlikler genel olarak ders ve çalışma kitabına dayanır.	Programdaki etkinlikler genel olarak birinci bilgi kaynakları ve öğrenci materyallerine dayanır.
Öğretmenler genel olarak programda yer alan konuları, bilgileri öğrencilere anlatım yoluyla aktaran konumdadır.	Öğretmenler genel olarak öğrenciye rehber konumundadır. Öğrencilerle etkileşim halinde olarak bireysel farklılıklarını geliştirir.
Öğrenmeyi değerlendirme etkinliği genellikle öğretim sürecinden ayrı görülür ve değerlendirme sınavları ile yapılır.	Öğrenmenin değerlendirmesi öğretim süreci ile iç içedir. Öğrencinin çalışmalarının hem süreci hem sonucu değerlendirilerek yapılır.
Öğrencilerin zihinleri boş olarak kabul edilir, öğretmenin aktardıkları ile öğrenir.	Öğrencilerin, öğretmenlerin rehberliğinde kendi yaşantıları ve ön bilgileri ile bilgiye ulaşır.
Bilgi nesnedir. Öğrenciler genel olarak tek başına çalışırlar.	Bilgi öznedir. Öğrenciler, grup halinde çalışırlar.

Geleneksel eğitim anlayışında genel olarak sunuş yoluyla öğrenme yöntemi kullanılır. Sunuş yolu ile öğrenme modelini ortaya atan Ausubel, kavram öğrenmeye tümdengelim yöntemi ile başlamayı önermektedir. Ausubel'e göre kavram ilk önce öğretmen tarafından tanımlanacak sonra öğrencilerden çeşitli örneklemeler istenecek ve kavram belli ölçütler dahilinde analiz edilecektir (Ülgen, 2001). Bu model özellikle öğrencinin kavram hakkında ön bilgi eksikliği olduğu durumlarda kavramın öğrenimini kolaylaştırdığı ve öğrenme ortamında zamandan tasarruf edildiği için öğretici konumundaki öğretmen tarafından tercih edilmesinin yararlı olacağını savunur.

Geleneksel eğitim anlayışı içerisindeki bu yöntem, öğretmeni ön plana alır. Öğretmen tarafından kavram öğrenciye sözel olarak aktarılır, kavramı nitelendiren örnek ve örnek olmayan durumlar üzerinden kavramın öğretimi sağlanmaya çalışılır (Alkış, 2012).

Sunuş yoluyla öğrenme yönteminde kavram öğretimi sırayla şu şekildedir (Şeker, 2010: s. 60):

1. Kavramın verilmesi,
2. Kavramın tanımının verilmesi,
3. Kavramın tanımlayıcı ve ayırt edici özelliklerinin verilmesi,
4. Kavrama dahil olan ve olmayan örneklerin verilmesi.

Modern anlayış olan yapılandırmacı anlayışta buluş yoluyla öğrenme yöntemi kullanılır. Buluş yolu ile öğrenme modeline sahip olan Bruner ise öğrencinin öğretmenin sunduğu çeşitli örneklemelerden hareketle sezgi yoluyla genelleme yaparak, kurallar geliştirerek kavramı öğrenmesinin daha doğru ve etkili olacağını öngörür (Ülgen, 2001). Bu yöntem ise tümevarım anlayışını savunur. Kavrama dair olgulardan hareketle önce kavramın örnekleri öğrencilere verilir. Öğrenciler örnekleri analiz ederek ortak özelliklerini tespit eder ve genellemeye ulaşmaya çalışır. Bu yöntemde ise ön plana bilgiye kendi çabası ile ulaşması beklenen ve istenilen öğrenci bulunur (Turan, 2002).

Buluş yoluyla öğrenme yönteminde kavram öğretimi şu şekildedir (Şeker, 2010: s. 61):

1. Kavramı en iyi anlatan örnekle başlanması,
2. Kavramı niteleyen diğer örneklerin verilmesi,
3. Kavrama dahil olan örneklerden hareketle o kavramın ortak özelliklerinin bulunması,
4. Genellemeye gidilmesi,
5. Kavrama dahil olmayan örneklerin verilmesi,
6. Kavrama dahil olmayan örneklerden hareketle, o kavramın ayırt edici özelliklerinin bulunması.

Kavram öğretiminde kullanılan yöntemlerden geleneksel öğrenme yönteminin kavram öğretiminde yeterince etkili olmadığı görülür. Geleneksel yöntem ile yapılan kavram

öğretimi öğrencinin kavramı her boyutta algılamasını engeller. Genel olarak kavramın sözel tanımının ezbere bilinmesinden öteye geçemez (Canpolat, 2002). Bu durum da gerçek bir kavram öğretiminin gerçekleşmediğini gösterir. Böylece kavrama yönelik algılama ve anlamlandırma da yanlışlıklar meydana gelir, öğrenme gerçekleşmez. İleride gerçekleşecek öğrenme durumları da olumsuz şekilde etkilenir (Çaycı, 2007). Modern öğrenme yöntemi ise öğrencinin kavramı zihninde yapılandırmasına olanak verir. Birey, kendi çabasıyla zihninde kavram öğrenme aşamalarını çeşitli etkinliklerle gerçekleştirir. Kavramı ön bilgileri ışığında anlamlı şekilde bütünleştirir. Bu şekilde doğru değerlendirme ve yorumlama ile doğru bilgiye ulaşır (Sabancı, 2008). Bu kavram öğretimi kendisini, çevresini, dünyayı tanıma ve algılama açıdan yol gösterir. Bireyin etkin olarak kavram öğretiminde yer aldığı modern kavram öğretim yöntemi eğitim sistemi içerisinde gerçekleşen kavram öğretiminin daha doğru ve öğretiminde daha etkili olduğunu gösterir (Çaycı, 2007). Ülkemizde de yapılandırma eğitim anlayışı içerisinde modern kavram öğretimi yöntemi tercih edilir. Bu şekilde bireyin doğru şekilde kavramı öğrenmesi ve doğru şekilde genellemelere ulaşılmasına yardımcı olunur. Geleneksel veya modern öğrenme yöntemlerinden hangisi kullanılırsa kullanılsın kavram öğrenimi “kavram oluşturma” ve “kavram kazanma” olarak iki aşamada gerçekleşir. **Tablo 2.3.** ile kavram oluşturma ve kazanma aşamalarının özellikleri şu şekilde açıklanmıştır (Ülgen, 2004: s. 120- 123):

Tablo 2.3. Kavram Oluşturma ve Kavram Kazanma Farkı

KAVRAM OLUŞTURMA	KAVRAM KAZANMA
Yöntem: Örneklerden benzer özellikleri bütünleştirmeyi gerektirir. Genelde, tümevarım yöntemi kullanılır.	Yöntem: Kurallara göre gruplamayı gerektirir. Tümdengelim yöntemi kullanılır.
Bilgi İşleme: Bireyin kapasitesine dayalıdır. Bilişsel süreçlerdeki gelişmeler kavram oluşturmaya kolaylaştırır. Kelimeler önemli değildir. İlgiyi odaklaştırmayla formlaştırılır, bellekte orijinal kavramlar saklanır.	Bilgi İşleme: Kelimler kavramların incelenip gruplanmasında büyük önem taşır. İşlemsel kurallarla kritik özellikler formlaştırılır. Çıkan anlamla kritik özellikler kavramsal bilgi olarak kodlanır.
Gelişim Dönemi: Okul öncesi dönemde kavram oluşturma önem kazanır, yaşam boyu devam eder.	Gelişim Dönemi: Okul döneminde aşamalı olarak organize edilmiş eğitim programlarında üst düzeydeki kavramların öğrenilmesinde önem kazanır.

Kavram öğretimi sürecinde iki aşama bulunur. İlk aşama kavram oluşturmadır. Bu aşamada kavramın örnekleri arasında benzer ve farklı yönlerini algılanarak ayırt edilir,

tespit edilen benzerliklerden yola çıkarak genelleme yapılır ve oluşturulur. Birey, zihninde nesnelere arasında ilişki kurma işlemlerini yerine getirir. Kavram kazanma aşaması ise yapılandırılan kavramı uygun kural ve kriterlerle gruplara ayırma işlemini içerir (Alkış, 2012). Kısacası kavram oluşturma, farklılıkları benzerliklerden ayırarak tanımsal bilgiyi oluşturur, benzer özelliklerden yararlanarak genelleme yapma işlemi ile kavram kazanma ayırıştırma işlemine dayanmaktadır.

İnsanların yaşamında yer alan varlık ve durumları gruplanmasıyla benzer grupta yer alan varlık ve durumlara benzer tepkilerde bulunması, kavram oluşturma sürecinin belirtileri olarak kabul edilir. Kavram kazanma ise, insan hayatının ilk yıllarında örneklerden soyutlayarak genelleme biçiminde oluşan kavramlardan toplumsal geçerliliği olmayanların, çevreden olumsuz tepki ile karşılaşılmasına bile kabul görmemesi sonucu ortaya çıkar (Özçelik, 1988: s. 1- 2).

Bir kavram öğretilirken kavramı tanımlayan özelliklerin açıkça belirlenmesi, kavramın örneklerinin incelenmesi ve içeriğin belirlenmesi ve geriye doğru bildirim yapılması unsurlarına dikkat edilmesi gerekir (Kaptan, 1999). Öğrencinin zihnindeki oluşumları bilimsel gerçeklerle bağdaştırmak için hazırbulunuşluk düzeyi, açıklık, somuttan soyuta, basitten karmaşığa, tümevarımsal vb. ilkelere uygun öğretim yapılması gerekir. Kavram öğretiminde öğrencilerin gelişim özellikleri ve bireysel farklılıkları dikkate alınmalıdır (Sabancı, 2008). Kavram öğrenimi bireyin bilişsel yapısında gerçekleşen bir olaydır. Bu nedenle bilişsel gelişimin temelinde yer alır. Zihinsel süreçlerden geçerek gerçekleşen kavram öğrenimi, en alt düzeyden en üst düzeye kadar somut düzey, tanıma düzeyi, sınıflama düzeyi ve soyut düzey şeklindedir (Senemoğlu, 2004).

Kavram düzeyleri sırasıyla şu zihinsel işlemlerden geçmektedir (Senemoğlu, 2004; aktaran Sabancı, 2008): *Somut düzey*, kavram öğreniminin somut düzey aşaması öğrencinin kavram öğrenme sürecinde, nesnenin algılanabilen çerçevesine dikkat etme, nesneyi diğer nesnelere ayırt etme, ayırt edilen nesneyi, aynı kapsam ve durumda başka bir zamanda da karşılaştığında hatırlama davranışı gösterebilir. *Somut düzey*, sadece nesneyi beş duyu organıyla hissederek kavram öğrenimine dayanır. *Tanıma düzeyinde*, öğrenci, somut düzeyde sadece aynı durumda tanıyabildiği nesneyi, farklı durumda beş duyu organıyla algılayarak öğrenebilir, kavramı birçok algısal temelde depolayabilir. *Nesnenin algılanabilen çerçevesine dikkat etme*, nesneyi diğer nesnelere ayırt etme, ayırt edilen nesneyi hatırlama, nesneyi farklı ortam ve durumda karşılaştığında aynı

nesneye yönelik genelleme yapma ve genelleme yapılan nesneyi hatırlama zihinsel işlemlerini tanıma düzeyi aşamasında gerçekleşir. Kavramın adı öğrenilerek kodlaması yapılır. *Sınıflama düzeyinde*, öğrencinin kavramı öğrenmesi için tanıma düzeyinde kavrama ilişkin en az iki örneğini kazanması gerekir. Sınıflama düzeyinde gerçekleşen bilişsel işlemler; nesnenin bir sınıfa ilişkin en az iki örneğinin ayırt edici olmayan özelliklerine dikkat etme, her bir örneği örnek olmayan durumdan ayırt etme, ayırt edilen örnekleri anımsama, farklı durumda karşılaşılan bir örneğin aynı örnek olduğu genellemesini yapma, aynı sınıfa ilişkin en az iki örneğin eşdeğer olduğu genellemesini yapabilme ve genellemeyi anımsama şeklindedir. *Soyut düzeyde* kavrama ilişkin göstergeler, kavramı tanıyarak isim verebilme, kavramın özelliklerini ayırt edebilme ve kavram örneklerinin benzer kavram örneklerinden nasıl farklılaştığını açıklayabilme işlemleri şeklinde sıralanır. Kavram öğrenme sürecinde yukarıda belirtilen bilişsel düzeyler kavramların yapısal ve anlamsal özelliklerine göre değişebilir. Bireyin sağlıklı bir şekilde yaşayabilmesi için çevreden gelen uyaranların benzer ve farklı yönlerini ayırt edebilmesi, elde ettiği bilgiler dahilinde gruplandırması ve kavramsal sonuçlara ulaşarak anlamsal bütünler oluşturması gerekir (Çengelci, 1996).

Kavram öğrenme; problem – keşfetme – varsayımda bulunma – doğrulama – ilişkilendirme –genelleme aşamalarını içeren çok boyutlu bir yapıya sahiptir. Bireyin kavramı doğru şekilde zihninde anlamlandırabilmesi için bu aşamaların gerçekleşmesi gerekir. Kavramı anlamına uygun şekilde içselleştirmesi için bireyde var olan bilgilerin yeni bilgiler ile anlamlı bütünleştirmesi gerekir (Türkdoğan, Güler, Bülbül, Danişman, 2015). Kavram öğretiminde öğrencilere kavramın anlamı, kavramı ifade eden sözcükler, kavramın ayırt edici nitelikleri açık şekilde belirtilmelidir. Kavrama ilişkin örnek olan durumlar ve örnek olmayan durumlar öğrenciye sunulmalı, bu şekilde öğrencinin örnekler üzerinden genellemelere ulaşması sağlanmalıdır (Ülgen, 1996). Kavram öğreniminin anlamlı şekilde gerçekleşmesi için farklı öğretim yöntemlerinin kullanılması gerekir. Öğrencilerin kavramı somutlaştırmasına yardımcı olabilecek ders içi materyallerden yararlanılmalıdır. Öğrencinin öğrenme seviyesine uygun kavramlar analiz edilerek ders süreci planlanmalı ve uygun şartlarda uygulanmalıdır.

Kavram öğrenme ve öğretiminde etkili olan ilkeler şu şekildedir (Çeliköz, 1998: s. 5- 8):

- Somut kavramlar soyut kavramlardan daha kolay oluşur.

- Birleşik kavramların öğrenilmesi ayrışık olan kavramlara göre daha kolay kazanılır.
- Soyut kavramlar birçok değişik sözel yapılardan öğrenilebilir.
- Genellikle ölçüt ve ölçüt olmayan özelliklerin sayısı arttıkça kavramların kazanılması da zorlaşmaktadır.
- Kavramların öğretiminde, kritik özelliklerin ayırt edilmesini sağlayan, dikkati odaklayan araçlar kullanılmalıdır.
- Kavramların öğretiminde hem ilgili hem de ilgisiz örnekler kullanılmalıdır.
- Kritik özelliklerin az değişkenlik gösterdiği, kritik olmayan özelliklerin çok değişkenlik gösterdiği örnekler kullanılmalıdır.

Her dersin içerisinde yapısal ve anlamsal boyutta farklı kavramlar yer alır. Çok boyutlu ve soyut kavramlar genel olarak yanılığın yüksek olduğu kavramlardır. Bu kavramları mümkün olduğunca öğrencinin günlük hayatına dahil edebileceği şekilde somutlaştırmak gerekir. Kavramın öğretilmesi planlanırken öğrencilerin gelişim özellikleri dikkate alınmalıdır. Öğrenciye görelilik, somuttan soyuta, basitten karmaşığa, yakından uzağa ilkelerine göre hareket edilmelidir (Alkış, 2012). Kavramların öğretimini kolaylaştırma için kavram karikatürleri, kavram haritaları, kavram ağları, anlam çözümleme tabloları, kavramsal değişim metinleri, yapılandırılmış grid vb. teknikler kullanılmalıdır. Bu teknikleri kullanırken görsel, işitsel materyallerden yararlanılarak öğrenciyi öğretim sürecinde aktif hale getirmek gerekir. Seçilen yöntem, teknik ve materyaller öğrencilerin seviyesine uygun, öğretilecek kavramın yapısına uyumlu olmalıdır.

2.3.4. Sosyal Bilgiler Eğitiminde Kavram Öğretiminin Yeri

Sosyal Bilgiler, birçok sosyal bilime dair içeriklerin sınıf seviyesine ve ünitelere uygun şekilde birleştirilmesiyle sunulan disiplinler arası bir derstir. Tarih, coğrafya, siyaset bilimi, sosyoloji gibi sosyal bilimleri temel alınarak oluşturulduğu için kavramlar açısından oldukça zengindir (Alkış, 2012). Sosyal Bilgilerde yer alan tüm sosyal bilim dallarının kendisine özgü ve karmaşık kavramları vardır. Genellikle soyut kavram niteliğindedirler (Barth ve Demirtaş, 1997). Sosyal Bilgiler, ilköğretim kademesinde iyi vatandaşlar yetiştirmek için öğrencilere toplumsal hayatla ilgili temel bilgi, kavram ve davranışları kazandırmayı amaçlar (Öztürk ve Otluoğlu, 2002). Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarının gerçekleştirilebilmesi için yapılandırılmış eğitim sistemi içerisinde

oluşturulan programda yer alan kavramların, seviyelerine uygun şekilde her öğrencinin zihninde aynı, doğru anlamını oluşturacak şekilde geliştirilmesi sağlıklı bir eğitim-öğretiminin sağlanabilmesi için şarttır (Alkış, 2012). Sosyal Bilgiler dersi içeriğinde kavramlar geniş yer tutar. Ünitelerdeki kavramların doğru anlamsal bilgi ile kazandırılması o ünitenin de iyi bir şekilde öğrenilmesini sağlar. Öğrenciler karşılaştıkları yeni olguları kavramlar vasıtasıyla düzenler ve bilgiyi kolayca yapılandırır (Fidan, 1996). Öğrencilerin, çevresinde gerçekleşen durumlara farklı bakış açıları geliştirebilmesi, karşılaşılan problemlere çözümler üretebilmesi ve ders içeriklerini etkili şekilde öğrenerek akademik başarı sağlayabilmesi için kavram temelli öğretime uygun şekilde dersler planlanmalıdır (Doğanay, 2002). Sosyal Bilgiler içerisinde yer alan vatandaşlık kavramları da soyut ve çok boyutlu yapıya sahiptir. Vatandaşlık konuları sosyal bilgilerin temel amacına direkt hizmet etmektedir. İyi vatandaş yetiştirmek kazanımının gerçekleştirilmesi öğrencilerin vatandaşlık konularını doğru şekilde algılaması ve kavramları uygun anlamlandırmasına bağlıdır. Öğrenciler günlük hayatında sıklıkla karşılaşmadığı vatandaşlık kavramlarını anlamlandırmada sıkıntılar yaşamaktadır. Bu nedenle farklı örnekler üzerinden öğrencilerin bu kavramları somutlaştırması ve günlük hayatına dahil edebilmesine olanak sağlamak gerekir (Sabancı, 2008).

Sosyal Bilgiler dersi ile ilgili kavramların öğretilmesinde şu öneriler dikkate alınmalıdır (Yazıcı ve Samancı, 2003):

- Kavramlar öğretilmeden öğrencilerin kavrama ilişkin ön bilgileri tespit edilmeli, buna göre öğretim planlanmalıdır.
- Öğrencinin ilk kez karşılaştığı kavramlar somutlaştırılarak sunulmalıdır. Resim, şekil ve grafiklerle görsel olarak anlatılmalıdır.
- Öğrencinin zihninde kavramı kalıcı hale getirebilmek için pekiştirici çalışmalar yapılmalıdır.
- Kavram öğretimiyle ilgili akademik çalışmalar artırılmalı ve sorunlara çözüm bulunmalıdır.

Sosyal Bilgiler dersinde kavram öğretiminin ön plana alınmasının yararları şu şekildedir (Doğanay, 2002: s. 234- 237):

- Kavram temelli öğretimin, öğrencilerin üst düzey akademik başarısı üzerinde olumlu etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

- Öğretmen ve öğrenci zihninde kavramların aynı anlamda geliştirilmesi ile iletişim süreci basitleşmiştir.
- Kavramların organize edilerek gruplandırılması, hatırlamayı ve yeni kavramların öğrenilmesini kolaylaştırmıştır.
- Gerçek ve yanlış algılamayı ayırt etmede yardımcı olmaktadır.
- Problem çözme ve akıl yürütme becerilerinin geliştirilmesi sağlanmaktadır.

2005 yılında hazırlanan Sosyal Bilgiler öğretim programı incelendiğinde kavram öğretimi ayrı bir başlıkla ele aldığı görülmüştür. Kavram öğretiminin önemini vurgulandığı programda sosyal bilimlere ait 61 kavram yer almıştır. **Tablo 2.4.** de Sosyal Bilgiler programında yer alan bazı kavramlar şu şekilde belirtilmiştir (MEB, 2005):

Tablo 2.4. 2005 Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Kavramlar

<u>TARİH</u>	<u>COĞRAFYA</u>	<u>SİYASET</u>	<u>ANTROPOLOJİ</u>	<u>EKONOMİ</u>	<u>PSİKOLOJİ</u>	<u>SOSYOLOJİ</u>
Ulus/ Savaş	Yön / Yer	Vatandaşlık	Akrabalık	Üretim	Kimlik	Grup
Yüzyıl	Doğal Ortam	Demokrasi	Gelenek	Tüketim	Birey	Kurum
Değişim	Afet	Cumhuriyet	Dil / Din	Dağıtım	Rol	Sosyal Örgüt
Benzerlik	Nüfus	Egemenlik	Değer	İthalat	Duygu	Etkileşim
Farklılık	Çevre	Kamuoyu	Fosil	İhracat	Düşünce	
Kronoloji	Yerleşim	Anayasa	Kanıt	Para / Bütçe	Sorumluluk	
Liderlik	Hava Olayı	Katılım	Aile	Gelir / Gider	Davranış	
	Hava Durumu		Kültür			

2015 Sosyal Bilgiler öğretim programında da sınıf seviyesine göre ve öğrenme alanına ilişkin kazandırılmak istenilen kavramlar belirtilmiştir. 2018 Sosyal Bilgiler öğretim programında ise kavram öğretimine ayrı bir başlık açılmamıştır. Kazandırılması planlanan kavramlara yer verilmemiştir. Programda kavram öğretimiyle ilgili şu maddelere yer verilmiştir (MEB, 2018: s. 8- 10):

- Program'da kavram öğretimi önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle kavram öğretiminde sınıflamalar ve farklı kavram öğretimi yaklaşımları dikkate alınmalıdır. Anlam karmaşası, kavram karmaşası ve kavram yanılgılarının giderilmesine yardımcı olunmalıdır.

- İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçlerini ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenler amacı yer almaktadır.

2.4. Kavram Yanılgısı

Her birey geçmiş yaşantılarından elde ettikleri ön bilgilere ve kavramlara sahiptir. Bireyler, toplumsal yaşamda sağlıklı ilişkiler geliştirebilmek için bu ön bilgileri ve kavramları kullanır. Bu nedenle kavramların bireyler tarafından doğru şekilde anlamlandırılması gerekir. Yanlış ve eksik olarak öğrenilen kavramlar yanılgılara neden olur. Kavram yanılgısı, bir kavramın uzmanların ortak bilimsel tanımlamasından uzak kalan kavrayış olarak tanımlanmıştır (Zembat, 2008). “Kavram yanılgısı, öğrenci zihnindeki yanlış bir kavrayışın, sistemli bir hatanın veya bilişsel bir bozukluğun dışı vuran halidir” (Bingölbali ve Özmantar, 2009: s. 3). Kişilerin olay ve olgular hakkında sahip oldukları ön bilgilerinin bilimsel olarak kabul edilen anlamlarından farklı olmasıdır (Güneş, 2007). Kavram yanılgısı, bireylerin zihinlerinde kavramları bilimsel tanımından farklı olarak algılaması olarak nitelendirilir (Yazıcı ve Samancı, 2003). Kavram yanılgısı üzerine yapılan tanımlamalar genel olarak benzer noktalarda birleşmiştir. Bireylerin kişisel yaşantıları ile elde ettikleri kavramların yanlış anlamlandırılması sonucu meydana gelen kavram yanılgılarının, bilimsel gerçeklikten uzak ve yeni bilgilerin öğrenilmesinde engelleyici bir rol oynadığını söylenebilir (Yürük, Çakır ve Geban, 2000). Bazı sözcüklerde yanlış anlama olarak da geçen öğretim tekniklerine dirençli olan, bilimsel kavramlarla örtüşmeyen fikirler kavram yanılgısına neden olmaktadır (Eyidoğan ve Güneysu, 2001). Öğrencilerin yeni bilgileri yapılandırmada ön bilgileri kavramlar arasında anlam bütünlüğü oluşturmada yetersiz kaldığında kavram yanılgıları oluşabilir (Koray ve Bal, 2002).

İnsanlar, yeni bir bilgi öğrenirken ön bilgilerinden yararlanırlar. Bireyde var olan ön bilgi ve kavramların zihinde anlamlı bütünlük oluşturması öğrenilecek yeni bilgilerin kolay bir şekilde algılanmasına yardımcı olur. Anlamsız ön bilgiler ise yeni bilginin yanlış şekilde yapılandırılmasına neden olur (Özsoy ve Kemankaşlı, 2004). Öğrenciler yeni bilgi edindikçe önceden edindikleri bilgiler ile ilişki kurar ve böylece bilgi inşasını kademe kademe gerçekleştirirler. Ancak, öğrenciler ilk defa okula geldiğinde daha önce sahip

oldukları yanlış bilgiler üzerine yeni bilgiler inşa ederlerse anlamlı öğrenme gerçekleştiremezler (Alkış, 2012). Bu durum kavram yanlışlarının yaşanmasına yol açar. Öğrencilerin eğitim- öğretim hayatları boyunca okuldan ya da çevreden kaynaklı kavram yanlışlarının oluşmasına, sahip olunan bilgilerin yetersizliği, konuların uygun öğretim yöntemlerle verilmemiş olması, bilginin ezberlenmesi, kavramların yanlış algılanması ve yorumlanması neden olabilmektedir (Ayvacı ve Devecioğlu, 2002). Birey, dünyayı kavramlar aracılığıyla algılar. Kavram yanlışlığı ise çevremizi yanlış şekilde anlamlandırmamıza neden olur. Bu nedenle kavram yanlışlığı bulunan bireylerin yanlışlarını ortadan kaldırmak, bireyin dünyayı gerçek açıdan anlamasına katkı sağlar (Yağbasan ve Gülçiçek, 2003).

Kavram yanlışlığı, kavram kargaşası ile karıştırılmaktadır. Kavram yanlışlığı gibi kavram kargaşası da kavramların öğretiminde yaşanan güçlüklerden biridir. “Kavram kargaşası bir kelime için birden fazla kavram kullanılması veya bir kavram için birden fazla kelime kullanılmasıdır” (Ülgen, 1996: s. 74). Kavram kargaşası, yazım ve telaffuz bakımından birbirine yakın kavramlarda yaşanmaktadır. Özellikle ilkököl ve ortaoköl öğrencilerinde çiy, çiğ ve çiğ kavramlarında kargaşalar meydana gelebilmektedir. Kavram yanlışlığı ise öğrencinin zihninde oluşan bir hatadır. Öğrencinin kavram kargaşasına düşmesi, kavram yanlışlığının bir sonucudur (Alkış, 2007; aktaran Alkış, 2012).

2.4.1.Kavram Yanlışlarının Genel Özellikleri

Kavram yanlışlarının oluşmasını etkileyen birçok etmen bulunur. Basmakalıp düşünceler ve yanlış inanışlar, kişisel deneyim ve gözlemlerin yanlış yorumlanması, kavram öğretimi için uygun öğrenme ortamlarının oluşturulamamasından da kavram yanlışları kaynaklanabilir (Yılmaz ve Çiviler, 2012). Bir konunun temelini oluşturan kavramların doğru şekilde öğrenilmesi oldukça önemlidir. Kavramların zihinde eksik ve yanlış bir şekilde tanımlanması o kavrama yönelik kavram yanlışlarına neden olur. Kavram yanlışlarının özelliklerinin bilinmesi kavramın öğretim sürecinde yarar sağlayacaktır.

Kavram yanlışlarının özellikleri şu şekilde sıralanabilir (Şeker, 2010: s. 73- 74):

- Kavram yanlışları öğrencilerin mantıksal olarak ilişkilendirmesi sonucu meydana gelen inanç sistemlerinden kaynaklanabilir.

- Aynı kavram yanılması, birçok birey tarafından yaygın olarak kullanılabilir.
- Kavram yanılmaları değişime karşı direnç gösterir.
- Var olan kavram yanılması yeni kavramın yanılmış şekilde yapılandırılmasına neden olabilir.

Kavram yanılmaları, öğrencilerin geğmiş yaşantılarıyla bağlantılıdır. Öğrencilerin geğmişte edindiği deneyimlerle kazandığı yanılmış kavramlar tüm eğitim-öğretim hayatı boyunca karşısına çıkar. Kavram yanılmalarının azaltabilmek veya giderebilmek için dersi daha genel kavramlar üzerine planlamak gerekir (Saban, 2000).

2.4.2. Kavram Yanılmalarının Nedenleri

Kavram yanılmaları hayatımızın her evresinde karşılaşabileceğimiz bir öğrenme sorunudur. Kavram yanılmalarının oluşumunu etkileyen birçok etmen vardır. Bu etmenler öğrenciden, öğretmenden, ders kaynaklarından, öğretim yöntemlerden, materyallerden, öğrenilen ortandan ve sosyal çevreden kaynaklanabilir (Bulut, 2014). Ön bilgilerde yanılmışlıkların ve eksikliklerin bulunması kavram yanılmalarının ana nedenlerindedir (Gülüm, 2010). Ders kitapları, öğretmen, öğretim ortamı, öğrencilerin ön bilgilerinin fark edilememesi ve ders sırasında öğrencilerde beklenen kavramsal değişimin geręekleřememesi kavram yanılmalarının oluşma nedenleri arasında sıralanabilir (Adıgüzel, 2006). Bireyin önyargılı düşünceleri, bilimsel olmayan batıl inançları, kavramsal yanılmış anlamaları ve dilsel özellikleri de kavram yanılmalarına nedenleri arasında sayılmaktadır (Sabancı, 2008). Zihinle örtüşmeyen fikirler, değişmemek için yoğun bir şekilde zihnimize direnir.

Kavram yanılmalarının dirençli ve kalıcı olmasının sebeplerinden bazıları şu şekildedir (Turan ve Kartal, 2012: s. 69):

- Kavram yanılması yüzeysel açıklamalardan kaynaklanmaktadır.
- Bazı sınav sorularındaki hatalardan kaynaklı olarak öğrenci doğru cevabı seğebilir. Bu da öğrencinin kavram yanılmısının ödüllendirilmesine neden olur.
- Öğrenci var olan kavram yanılması ile açıklayamayacağı olay ya da çözemeyeceği problemle karşılaşmadığı sürece yanılmış kalıcı olmaya devam eder.

- Kavram yanılması, benzetme ve modellemelerin gerçek olarak algılanması ile oluşabilir. Bu nedenle benzetmeler yapılırken gerçek kavram ve benzetme arasındaki benzer ve farklı yönler belirtilmelidir.
- Öğrencilerdeki kavram yanılmalarının sınav, deney veya ev ödevi uygulamalarıyla düzeltilmeye çalışılmak istenmesidir. Öğrencinin kavram yanılmalarını kullanarak karşılaştığı problemi çözdüğünü düşünmesi kavram yanılmalarının zihinde kalmasına neden olur.

Çocukluk döneminde düzeltilmeyen kavram yanılmaları ilerleyen dönemlerde de devam eder ve zamanla yanılmının giderilmesi zorlaşır. Kavram yanılmalarının nedenlerinin bilinmesi kavram yanılmalarını düzeltebilmek için gereklidir. Kavram yanılmısına neden olan etmen tespit edilerek kavram yanılması ortadan kaldırılmalıdır (Eyidoğan ve Güneysu, 2001).

2.4.3. Kavram Yanılmalarının Tespiti ve Düzeltilmesi

Kavram yanılmalarının düzeltilmesi için öncelikle kavram yanılmalarının tespit edilmesi gerekir. Öğretmen, yeni öğretilen kavrama ait öğrencilerdeki ön bilgileri kontrol eder. Öğretmen, öğrencilerin bilişsel yapısındaki ön bilgileri dikkate alarak kavrama yönelik bilimsel algılayış dışında farklılık gösteren eksik veya yanlış ön bilgisinin bulunduğu kavramları fark etmelidir (Adıgüzel, 2006). Öğretmenin ders sürecinde konuya dair öğrencilerde bulunan kavram yanılmalarını zamanında belirlemesi ve bu yanılmaları gidermeye yönelik öğrenci merkezli etkinlikler uygulaması gerekir. Bu şekilde öğrencide bulunan yanılmayı bilimsel doğrularla yeniden yapılandırmasına yardımcı olur (Aydın, 2007). Kavram öğretimi veya yanılmının düzeltilmesinde öğretmenin kavramı anlamsal bütünlük içerisinde verip vermediğini, verilen örneklerin doğruluğunu değerlendirmesi gerekir (Demirci, 2003).

Öğrencilerdeki kavram yanılmalarını ortadan kaldırmak için üç aşama vardır. Birinci aşamada öğrencilerin bilgi eksikleri ve kavram yanılmaları tespit edilir. İkinci aşamada bu yanılmı ve eksikliklerin giderilmesi için uygun yöntem ve teknikler oluşturulur. Üçüncü aşamada ise teorikte geliştirilen yöntem ve teknikler pratiğe geçirilerek bilgi eksikleri ve kavram yanılmaları giderilir (Gönen ve Akgün, 2005).

Farklı sebeplerle öğrencilerin zihinlerinde var olan yanlışların tespit edilmesi ve düzeltilebilmesi için kullanılacak yöntemler şöyledir:

- *Kavram haritaları*, aynı sınıflandırmada yer alan kavramlar arasındaki ilişkiyi somut hale getirerek şematik düzemde sunan iki boyutlu öğretim materyalidir. Kavramlar arasındaki bağı görsel olarak ifade eder (Çolak, 2010). Kavram haritaları, öğrencilerde var olan ön bilgileri yeni bilgilerle anlamlı şekilde bütünleştirmesine yardımcı olur. Öğrencilerin kavramsal ilişkileri değerlendirerek bilgiyi yapılandırmasını ve anlamlı bir şekilde öğrenmesini sağlar (Akbaş, 2002). Kavram haritaları ile öğrencilerin karşılaştıkları soyut ve karmaşık kavramlar somutlaştırılır.

Kavram haritalarının faydaları şu şekilde sıralanabilir (Turan, 2002):

- Öğrencilerin birbiriyle ilişkili kavramları hiyerarşik sıra halinde öğrenmesini sağlar.
 - Öğrencinin konuyu bütün olarak görmesini ve özetlemesini sağlar.
 - Kavramın konu içerisindeki yerini ve ilişkisini anlamasını kolaylaştırır.
- *Kavramsal değişim metinleri*, öğrencilerde var olan yanlış ön bilgilerin doğru bilgilerle değiştirilmesini amaçlayan öğretim yöntemidir. Kavramsal değişim metinleri, öğrencilerin sahip olduğu kavram yanlışları ile bilimsel doğru olarak kabul edilen bilgiler arasındaki çelişkiyi ortaya çıkaran öğretim aracıdır (Akbaş, 2008). Metinlerle öğrencinin çelişkiye düşmesi beklenir, verilen metni okuyan öğrenci ön bilgilerinin yetersizliğini fark ederek karşılaştığı yeni bilgiyi karşılaştığı sorunun çözümünde kullanır (Özmen ve Demircioğlu, 2003).
 - *Kavram karikatürü*, karikatür biçimindeki karakterler yardımıyla günlük yaşamdan bilimsel bir olay üzerine farklı bakış açısı geliştirmek için sunulan görsel materyaldir (Alkış, 2012). Karikatür ile öğrenciyi çelişkiye düşürecek bir durum sunulur, öğrencinin bu durum hakkında düşünceleri ortaya çıkarılır ve kavramı yönelik doğru düşünceyi tartışma yoluyla bulması istenir (Dündar, 2008). Kavram karikatürleri konunun başında öğrencilerin kavrama yönelik sorular üretebilmesi, konunun sonunda ise kavramın tekrar edilip pekiştirilmesi için kullanılabilir (Demir, 2008).

2.5. İlgili Araştırmalar

Araştırma, Sosyal Bilgiler dersinde yer alan vatandaşlık kavramlarında karşılaşılan yanlışları tespit etmek ve bu yanlışları ortadan kaldırmak amacıyla yapılmıştır. Bu bölümde yapılan araştırma ile benzerlik gösteren diğer araştırmaların incelemesi yapılacaktır.

2.5.1. Türkiye’de Yapılan Araştırmalar

Türkiye’de kavram yanlışlarına yönelik çalışmaların genel olarak pozitif bilimler olan matematik, biyoloji, geometri, fizik ve kimya alanlarında yapıldığı fark edilmiştir (Altınparmak ve Palabıyık, 2017; Demirci ve Efe, 2007; İncikabı ve Kılıç, 2013; Kete, 2006). Sosyal bilimlerde ise son dönemde bu konuya yönelik çalışmalar artmaya başlamıştır. Kavram öğretimi ve kavram yanlışlarına yönelik Türkiye’de gerçekleştirilen bilimsel çalışmalar ayrıntılarıyla incelenmiştir.

2.5.1.1. Vatandaşlık Konularında Yer Alan Kavram Yanlışlarına Yönelik Araştırmalar

Yılmaz (2013)’ ın “*İlköğretim Öğrencilerinin Vatandaşlık Eğitimi ile İlgili Temel Kavramlara İlişkin Algularının İncelenmesi*” adlı çalışması, öğrencilerin vatandaşlık eğitiminde sıklıkla karşılaştığı sorumluluk, hak, eşitlik, vatandaşlık ve egemenlik kavramlarına ilişkin algılarını ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Çalışmayı, İstanbul’da bulunan çeşitli okullardan 8. sınıf seviyesinde 5 kız, 5 erkek öğrenci olmak üzere toplamda 10 öğrenci ile yürütmüştür. Katılımcılara nitel araştırma veri toplama yöntemi olan yarı yapılandırılmış mülakat protokolünü uygulamıştır. Elde edilen verileri karşılaştırma- betimsel analiz yöntemleri ile analiz etmiştir. Araştırma bulguları, kavramların algılanmasında cinsiyet faktörünün kısmen etkili olduğunu ortaya çıkarmıştır. Kız öğrencilerin kavram algularının erkek öğrencilere göre daha gelişmiş düzeyde olduğu tespit etmiştir. Öğrencilerin eşitlik, vatandaşlık ve egemenlik kavramlarını eksik algıladıkları gözlenmiştir. Hak, görev ve özgürlük kavramlarında ise kavram yanlışlarına rastlanmamıştır. Kartal ve Turan (2015)’ ın, “*İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Zihin Haritalarında Vatandaşlık Bilgileri ile İlgili Kavram Yanlışları*” başlıklı çalışmasında benzer olarak kavram yanlışlarının ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Hak, sorumluluk gibi kavramlar iki araştırmada da yer almıştır. Nitel araştırma

yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinden, veri toplama aracı olarak iki çalışmada da yararlanmışlardır. Çalışmayı, Rize ilinde öğrenim gören 32 öğrenci ile yürütmüşlerdir. Çalışmada ‘hak, sorumluluk, kültür ve milli kültür, Atatürk ilke ve inkılapları’ kavramlarına yönelik zihin haritası çizdirilerek vatandaşlık kavramlarında yanılgıların olduğunu tespit etmişlerdir. Özellikle hak ve sorumluluk kavramlarını sözel olarak ifade etmede zorluk yaşadıklarını belirtmişlerdir. Farklı gelişimsel seviyeye sahip olan katılımcılara uygulanan bu iki araştırmanın bulguları incelendiğinde hak ve sorumluluk kavramlarına yönelik elde edilen sonuçların farklı olduğu görülmüştür. Yılmaz (2013)’ in çalışmasında öğrencilerin algılarında bu kavramlara yönelik bir yanılgı olmadığı tespit edilirken Kartal ve Turan (2015)’ in çalışmalarında hak ve sorumluluk kavramlarında yanılgıların olduğu, kavramların öğrenciler tarafından açıklanamadığı ortaya konulmuştur.

Sabancı (2008)’ nın “*İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Yer Alan Vatandaşlık Konularıyla İlgili Kavramsal Anlamaları*” başlıklı benzer çalışması da ortak vatandaşlık kavramları incelemiştir. Çalışmayı, Ankara’da bulunan 15 okuldaki 606 öğrenci ve 15 sosyal bilgiler öğretmeni ile yürütmüştür. Katılımcılara 4 maddelik sosyo-ekonomik durum anketi, 5 maddelik ilgi ölçeği ve üç aşamalı 36 soruluk çoktan seçmeli kavramsal anlama testi uygulamıştır. Özellikle kültür, çevre, milli egemenlik, uygarlık, özgürlük, dayanışma gibi kavramlarda anlamsal boyutta yanılgılar saptanmıştır. Öncesinde incelenen iki araştırmadan farklı olarak ortaya konulan kavram yanılgılarında karıştırılan kavramları birbiriyle ilişkilendirilerek ele almıştır. Kavramsal anlamların kazanılmasında öğretim programında ele alınan yaklaşım, çevresel faktörler, öğretmenlerin mezun olduğu branşlar ve öğretmenlerin mesleki kıdemlerinin etkili olduğunu tespit etmiştir. Eski programa göre öğrenim gören öğrencilerin yeni programa göre öğrenim görenlerden daha fazla kavram yanılgıların olduğu ve sosyo-ekonomik durumun üst-orta seviye olan öğrencilerin kavramsal anlama düzeylerinin daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Kaya (2006), “*İlköğretim 8. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Dersinde Yer Alan Kavramların Kazanılmışlık Düzeyi*” adlı araştırması ile benzer olarak öğrencinin sosyo-ekonomik durumu, ailenin eğitim düzeyi, öğretmenin mezun olduğu branş gibi etmenlerin kavram kazanma düzeylerini etkilediğini tespit etmiştir. 5 ilde 30 okulda yapılmış araştırmaya 1625 kişi katılmıştır. Öğrencilerin kavramları öğrenmelerine yönelik 30 tane soru ailesel yapılarını analiz edebilmek için 11 tane soru

ve öğrencileri etkileyen öğretmen temelli etkenleri araştırmak için 6 tane soru hazırlamıştır. Çalışmasını anket- survey yöntemine göre uygulamıştır.

Mulhan (2007) da “*İlköğretim 7. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Dersi Kavramlarının Öğrenilmesinde Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Faktörler ile Eğitim-Öğretim Uygulamalarının Etkileri*” adlı çalışması ile, benzer olarak öğrencinin yaşadığı çevrenin, sahip olunan olanakların, katıldıkları kültürel etkinliklerin, öğretmenin kıdeminin ve kişisel özelliklerinin kavramların öğrenilmesi üzerinde etkili olduğunu belirtmiştir. Çalışmayı 8. sınıf düzeyinde öğrenim gören 326 öğrenci ve 12 Sosyal Bilgiler öğretmeni ile yürütmüştür. Araştırmayı tarama modelinde yer alan nicel ve nitel yöntemleri kullanılarak yapmıştır. Diğer çalışmalardan farklı olarak karma yöntem ile benzer sonuçlar elde etmiştir. Vatandaşlık kavramlarına yönelik nicel araştırmalar da yapılmıştır.

Tural (2011), “*Sosyal Bilgilerde Yapılandırmacı Yaklaşımla Kavram Öğretimine Yönelik Model Geliştirme*” çalışması ile kavram öğretiminde geleneksel ve yapılandırmacı öğrenme yöntemlerinin etkisini ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Çalışması ile demokrasi, hak, cumhuriyet, millet, kültür, çağ, kronoloji, hukuk ve bilim kavramlarının kazanım düzeyleri ve kullanılacak yöntemlerin etkililiğini belirlemiştir. 6. sınıfta öğrenim gören 48 öğrenci katılımcıdır. Öğrencileri eşit şekilde deney ve kontrol gruplarına ayırmıştır. Deney grubunda yapılandırmacı öğrenme yaklaşıma dayalı etkinliklerle kavramlar öğretilirken kontrol grubunda geleneksel öğrenme yöntemleri ile kavramlar öğretilmiştir. Ön test ve son test uygulamasından elde edilen bulgularla deney grubunun başarı oranı kontrol grubuna oranla daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Çalışma ile yapılandırmacı yaklaşıma dayalı etkinliklerin kavram öğretiminde etkili olduğunu tespit etmiştir. İncelenen tüm araştırmalar, vatandaşlık kavramlarında yanlışların yüksek olduğunu göstermiştir. Uygulanan çağdaş kavram öğretim yöntemlerinin ise bu yanlışları azaltma ve gidermede etkili olduğunu ortaya koymuştur. Yaptığım çalışma ile benzer konuda olan bu çalışmalarda elde edilen bulgular yaptığım çalışmanın sonucunda elde ettiğim bulgularla örtüşmektedir.

2.5.1.2. Diğer Konularda Yer Alan Kavram Yanlışlarına Yönelik Araştırmalar

Gümüş ve Avcı (2016), “*Altıncı Sınıflarda Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrencilerin Coğrafi Kavramları Anlama Düzeyleri ve Kavram Yanlışlarının Belirlenmesi*” adlı çalışması ile

coğrafya kavramlarına yönelik yanılgıları tespit etmişlerdir. Çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanmışlardır. İzmir’de bulunan 4 okulda eğitim gören 170 kız, 176 erkek olmak üzere toplam 346 öğrenci katılmıştır. Kavram yanılgılarını tespit etmek amacıyla açık uçlu, boşluk doldurma, çoktan seçmeli ve çizim yöntemi gerektiren 23 soru uygulamışlardır. Araştırma sonucuna göre öğrencilerin gerçek alan, gerçek uzaklık, paralel, meridyen, yarım küre, buzullaşma ve kültür balıkçılığı kavramlarında yüksek oranda yanılgılar tespit etmişlerdir. Yazıcı ve Samancı (2003) da “*İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Ders Konuları ile İlgili Bazı Kavramların Anlama Düzeyleri*” adlı çalışmalarında benzer olarak coğrafi kavramlardaki yanılgıları incelenmişlerdir. 5. sınıf sosyal bilgiler dersi “Güzel Yurdumuz Türkiye” ünitesinde yer alan 30 kavrama ilişkin kısa cevaplı soruları anket formu halinde 44 öğrenciye uygulamışlardır. Verilerin analizinde betimsel analiz yöntemi kullanmışlardır. Çalışma ile öğrencilerin %50’ sinden çoğunun ilk kez karşılaştığı kavramları cevaplamadıkları, %20’ sinden çoğunda ise kavram yanılgısı tespit etmişlerdir.

Betimsel analiz yöntemini kullanan Yılmaz ve Çiviler (2012), “*İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Yer Alan Tarih Kavramlarının Öğretiminde Karşılaşılan Kavram Yanılgıları Üzerine Bir Eylem Araştırması*” adlı çalışmalarında tarih kavramlarına ilişkin yanılgıları tespit etmişlerdir. Farklı olarak eylem araştırması deseni kullanmışlardır. İstanbul’un Bağcılar ilçesinde bulunan bir okuldaki 19 erkek ve 16 kız olmak üzere 35 öğrenciye uygulamışlardır. Araştırmada ‘milat, yüzyıl, çağ, uygarlık, fetih ve kronoloji’ kavramlarında kavram yanılgıları tespit etmişlerdir. Kavram yanılgılarını ortadan kaldırmak amacıyla kavram haritaları, kavram çarkı diyagramı, çalışma yaprağı, tarih şeridi vb. etkinlikler uygulamışlardır. Kullanılan yöntem ve etkinliklerin kavram yanılgılarını azaltmada etkili olduğunu tespit etmişlerdir. Eylem araştırması yöntemi kullanılması nedeniyle karşılaşılan yanılgıları ortadan kaldırmayı amaçlamışlardır. İncelenen diğer çalışmalarda ise sadece kavram yanılgılarını ortaya çıkarma amacı vardır. Yılmaz ve Çeltikçi (2013)’ nin “*İlköğretim 3. Sınıf Öğrencilerine Soyut ve Çok Boyutlu Kavramların Kazandırılması: Bir Eylem Araştırması*” adlı çalışmasının araştırma modeli ve analiz yöntemi Yılmaz ve Çiviler (2012)’ in çalışması ile aynıdır. Farklı kavramlar üzerinde çalışmışlardır. Yılmaz ve Çeltikçi (2013), çalışmaları ile hayat bilgisi ve değerler eğitimi programında yer alan ‘zaman, disiplin, cumhuriyet, demokrasi, tasarruf, iletişim ve kültür’ kavramlarını incelemişlerdir. İstanbul, Ümraniye’ de bulunan bir

okuldaki 3. sınıfta öğrenim gören 17 kız ve 20 erkek olmak üzere toplam 37 öğrenci örneklemini oluşturmuşlardır. Zihin haritaları, yarı yapılandırılmış mülakat dokümanlar ve araştırmacı notları araçlarını kullanarak öğrencilerdeki kavram yanlışlarını tespit etmişlerdir. Özellikle demokrasi, cumhuriyet, disiplin, kültür gibi kavramlarda yüksek yanlışlara rastlamışlardır. Yanlışları gidermek için zihin haritaları kullanmışlardır. Verileri betimsel yöntem ve t- testi kullanarak analiz etmişlerdir. Bu bulgulara eylem planına ile geliştirilen çalışma etkinliklerinin yanlışları gidermede etkili olduğu, kavram öğretiminde bu yöntemlerin daha çok tercih edilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Şahin (2001), “*İlköğretim 2. Sınıf Öğrencilerinin Uzay Hakkındaki Bilgilerinin Değerlendirilmesi*” adlı çalışmasında benzer olarak ilkokul öğrencilerinin kavramları anlama düzeyini araştırmıştır. Çalışma ile Dünya, Güneş, Ay ve Yıldız gibi astronomik kavramlara yönelik öğrencilerin ön bilgilerini tespit etmiştir. Bilgi düzeylerini tespit etmek için 23 açık uçlu sorudan oluşan testi 47 öğrenciye uygulamıştır. Testten elde edilen verileri SPSS istatistik programı ile analiz etmiştir. Araştırma ile, öğrencilerin verilen gök cisimlerinin küresel biçime sahip olduklarını bildikleri, kavramların özelliklerini doğru algılayamadıkları ve bilimsel olarak ifade edemediklerini tespit etmiştir. Öğrencilerin kavram öğrenimini kolaylaştırmak için analogilerin faydalı olacağını önermiştir. İstatiksel veri analiz yöntemini kullanan Kete (2006), “*6. Sınıf Fen Bilgisi Biyoloji Konularında Kavram Yanlışları*” adlı çalışması ile biyoloji kavramlarındaki yanlışları ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. İzmir, Aydın ve Manisa illerindeki toplam 1604 katılımcıya 50 soruluk çoktan seçmeli başarı testi uygulanmıştır. Verileri SPSS 9 programı ile analiz ederek yanlışları ortaya çıkarmıştır. Bulgulara göre kavram yanlışlarının nedenlerini kitap bilgileri, alışkanlıklar, yanlış öğretim yöntemleri ve öğretmenin yanlış uygulamaları olarak tespit etmiştir.

Demirci ve Efe (2007), “*İlköğretim Öğrencilerinin Ses Konusundaki Kavram Yanlışlarının Belirlenmesi*” başlıklı araştırmaları ile yanlışları tespit etmek için test geliştirmişlerdir. Balıkesir’de bulunan 13 okulda öğrenim gören 1420 ortaokul 5. sınıf öğrencisine 38 sorudan oluşan üç aşamalı kavramsal testi uygulamışlardır. Verileri betimsel yöntemi ile analiz etmişlerdir. Araştırma bulgularına göre öğrencilerde ses ve sesle ilintili kavramlara ilişkin birçok eksik ya da kavram yanlışları tespit etmişlerdir. İncikabı ve Kılıç (2013), “*İlköğretim Öğrencilerinin Geometrik Cisimlerle İlgili Kavram Bilgilerinin Analizi*” adlı çalışmaları ile öğrencilerin bazı geometrik cisimlere yönelik

bilgilerini ortaya koymayı amaçlamışlardır. Bu amaçla 6. sınıfta öğrenim gören 272 öğrenciye küp, kare ve dikdörtgenler prizması kavramlarına yönelik 3 soruluk teşhis testi uygulamışlardır. 12 öğrenci ile görüşme yapmışlardır. Verilerin analizinde hem nicel hem nitel veri analiz yöntemleri kullanmışlardır. Araştırma sonucu ile öğrencilerin kavram yanlışlarına sahip olduklarını tespit etmişlerdir.

Altıparmak ve Palabıyık (2017), “4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Ondalık Gösterim Konusundaki Kavram Yanlışlarının ve Hatalarının Tespiti ve Analizi” adlı çalışmalarında kavram yanlışlarını hata teşhis testi ile tespit etmişlerdir. Uzman olan 3 eğitimcinin görüşü ile 28 sorudan oluşan üç aşamalı hata ve kavram yanlışları teşhis testi hazırlamışlardır. Testi İzmir’de bulunan ilkokul 4. sınıfta öğrenim gören 52 öğrenci ve ortaokul 5. sınıfta öğrenim gören 48 öğrenci olmak üzere toplamda 100 öğrenciye uygulamışlardır. Verileri SPSS programı ile analiz etmişler ve testin KR- 20 değeri 0, 75 olarak bulmuşlardır. Uygulanan testin bulgularına göre öğrencilerde ondalık gösterimlerle ilgili kavram yanlışları tespit etmişlerdir. Vatandaşlık konuları dışında kavram yanlışlarını inceleyen araştırmalarda da genel olarak kavram yanlışlarının tespit edildiği görülmüştür.

BÖLÜM III: YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde problemin çözümüne ilişkin izlenen yönteme yer verilmiştir. Bu amaçla sırasıyla araştırma modeli ve örneklem, veri toplama tekniği ile verilerin analizi üzerinde durulmuştur.

3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden eylem araştırması deseni kullanılarak yürütülmüştür. Nitel araştırma, araştırmacının gözlem, mülakat ve doküman incelemesi gibi nitel veri toplama yöntemlerini kullanarak, konuya yönelik algıların anlamsal bütünlük içerisinde ortaya konmasına ilişkin sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir (Yıldırım, 1999). Nitel araştırmacılar bu süreçte, bireylerin çeşitli durumlarla ilgili kazandıkları tecrübeleri yorumlar ve tecrübelerine nasıl anlamlar yüklediklerini ortaya çıkarırlar (Merriam, 2015). Eylem araştırması, bir çalışma alanı içerisinde karşılaşılan problemlerin ortaya çıkarılması ya da ortaya çıkmış bir problemi çözmeye ilişkin veri toplamayı ve elde edilen verileri analiz etmeyi ön gören bir araştırma desendir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Eylem araştırması deseni, uygulayıcıların karşılaştıkları bir problemi ortadan kaldırmak veya var olan bir pratiği daha iyi hale getirmek, iyileştirmek için kullanılır.

Bireylerin günlük hayatlarında uygulayabilecekleri, onlara fayda sağlayacak bilgiler elde etmeleri eylem araştırmasının temel amacıdır. Genel amacı ise toplumsal yaşam içerisinde yer alan birçok alanda eşitlik ve sürekliliğin sağlanabilmesidir (İnan, 2011). Eylem araştırması bir grup insanın bir problemi tanımlaması, probleme yönelik çözüm üretmesi, elde edilen sonucun etkililiğinin kontrol edilmesi ve sonuçtan memnun olmaması durumunda yeniden problemi çözmeye çalışmasıdır. Problemin çözümünü yaşayarak test etmesidir (Aksoy, 2003).

Yıldırım ve Şimşek (2013: s. 334), eylem araştırması aşamalarını şu şekilde açıklamışlardır:

1. *Bir Odak Noktası Belirlemek*: Bu aşamada araştırma konusu ve araştırmayla ilgili sorular belirlenir.
2. *Verileri Toplamak*: Araştırma problemin çözümü için veriler toplanır. Verilerin toplanmasında günlük, gözlem, doküman incelemesi, test sonuçları gibi nitel ve nicel veri toplama teknikleri kullanılabilir.
3. *Verileri Analiz Etmek ve Yorumlamak*: Bu aşamada toplanan veriler içerik analizi, betimsel analiz vb. teknikler kullanılarak analiz edilir ve yorumlanır.
4. *Bir Eylem Planı Oluşturmak*: Bu aşamada araştırma sonucunun problemin çözümüne ne kadar katkı sağladığına bakılır. İstenilen çözüme ulaşılamaması halinde yeni sorular üretilir ve yeni bir uygulama yapılır.

Eylem araştırması, eğitim alanında yapılan çalışmalarda sıklıkla kullanılan bir desendir. Eğitim- öğretim süreçlerinin kalitesini artırılabilmesi ve eğitim sistemi içerisinde var olan koşulların iyileştirilmesi amacıyla tercih edilmektedir. Eylem araştırması, okulun niteliğinin yükseltmesinde yarar sağlayabildiği gibi çalışmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin mesleki gelişimlerine katkı sağlayabilmektedir (İnan, 2011). Öğretmenlere araştırma yöntemleri ve uygulamaları konusunda bilgi ve beceri kazanma imkanı veren eylem araştırması, öğretmenlerin öğretim sürecinde daha bilinçli olmalarını sağlar (Köklü, 2001).

Eylem araştırması bir sorun çözme sürecidir ve bu sürecin doğası, ortaya çıkan durumlara göre yeni kararlar almayı gerektirebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016: s. 330). Eylem araştırmasının ‘teknik-bilimsel’, ‘karşılıklı iş birlikli’ ve ‘eleştirel- özgürleştirici’ olmak üzere üç türü vardır (Berg, 2001; aktaran Yıldırım ve Şimşek, 2016: s. 336). Bu çalışmada ise uygulayıcının deneyimine, sezgilerine ve anlayışına değer veren, pratik yönelimli, araştırmacı ile uygulayıcı arasında ‘karşılıklı iş birliği’ gerektiren eylem araştırması türü kullanılmıştır. Hangi türde olursa olsun, eylem araştırmalarında, yöntemin gerekli kıldığı genel çerçeve benzeşiktir. Öğrencilerde tespit edilen vatandaşlık ile ilgili kavram yanlışlarının giderilmesini amaçlayan eylem planının hazırlanması, geliştirilmesi, uygulanması, değerlendirilmesi ve izlenmesi aşamalarında araştırmacı ve uygulayıcı karşılıklı iş birliği içerisinde çalışmıştır.

3.2. Çalışma Grubu

Çalışma nitel araştırma yöntemi ile yapıldığı için çalışmanın evreni yoktur. Bu nedenle seçilen örneklemden elde edilen bulguların evrene genelleme yapmak gibi bir amacı da olamaz. Örneklem, amaçlı örneklemdir. Amaçlı örnekleme zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına olanak verir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Araştırma problemiyle ilgili olarak örneklem, orta ve düşük sosyo- ekonomik düzeye sahip velilerin öğrencilerinden oluşturulması nedeniyle benzeşik örnekleme, araştırmanın örnekleminin belirlenmesi konusunda uygun görülüp kararlaştırılmıştır.

Çalışma grubu 2017- 2018 eğitim- öğretim yılı bahar döneminde Tekirdağ İli' nin Kapaklı İlçesi' nde bulunan "Deniz Kabuğu" İlköğretim Okulu (rumuz) 4- G şubesinde öğrenim gören 13 kız ve 15 erkek olmak üzere toplam 28 öğrenciyle çalışma yürütülmüştür. Araştırmacı, aynı zamanda 4-G'nin sınıf öğretmenidir. 2017- 2018 Eğitim-öğretim yılının II. Dönemi göreve başlamıştır. Sınıftaki öğrencilerin ailelerinin genel olarak sosyo- ekonomik durumları orta ve düşük seviyededir. Çalışmaya dahil olan 28 öğrencinin demografik durumları incelendiğinde öğrencilerin çoğunluğu 9 yaşındadır. Az da olsa 10 yaşında olanlarda vardır. Kapaklı' nın yerlisi olan öğrenci yoktur. Öğrenciler, ülkemizin farklı yerlerinden göç eden genel olarak fabrikada çalışan işçi sınıfına mensup ailelerin çocuklarıdır. Yarısından fazlası Karadenizli, daha sonra Doğu Anadolu, İç Anadolu ve Marmara Bölgesindeki diğer illerdendir. Öğrencilerin babaları genel olarak fabrikada işçi olarak çalışmaktadır. Anneleri ise genel olarak ev hanımıdır. Bir öğrencinin anne babası ayrı ve tek çocuktur. Öğrencilerin çoğunluğu ise genel olarak 2 ya da 3 kardeştir. Öğrencilerin arasında ikizde bulunur. Veliler genel olarak ilköğretim mezunudur. Bazı veliler ise okuma- yazma bilmemektedir. Birçok velinin çocuklarının derslerine destek olamadığı görülmüştür. Dördüncü sınıfa kadar öğrencilerin çoğu 2 ya da 3 öğretmen değişikliği yaşamıştır. Öğrencilerin farklı öğrenme hızları vardır. Kaynaştırma öğrencisi bulunmamaktadır. Katılımcı öğrencilerin adları yerine kodlar oluşturulmuştur. Öğrenciler cinsiyet faktörü göz önünde bulundurularak rakamlarla adlandırılmıştır. Örneğin; katılımcı kız öğrenciler sırasıyla K1, K2, K13 şeklinde, erkek öğrenciler sırasıyla E1, E2. E15 şeklinde adlandırılmıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama tekniği olarak veri toplamada zenginleştirme olarak da bilinen veri çeşitleme kullanılmıştır. “Toplanan verilerin niteliğini artırmak için çeşitli veri kaynaklarından veri toplamakta ve bunlar arasında karşılaştırmalar yaparak verilerin geçerliğini ve güvenilirliğini teyit etmekte yarar vardır” (Yıldırım ve Şimşek, 2016: s. 312). Araştırmacı çalışmaya dahil edilen grubun sınıf öğretmenidir. Yapılacak çalışmaya yönelik veliler ayrıntılı bir şekilde bilgilendirmiştir ve gerekli izinler velilerden yazılı şekilde alınmıştır. İstedikleri zaman öğrencilerin çalışmadan ayrılabilceği konusunda da bilgilendirme yapılmıştır. Araştırmacı, katılan öğrencilerin aynı zamanda sınıf öğretmeni olduğundan dolayı öğrencilere dair kişisel bilgiler, velilerin kişisel bilgileri, sosyo-ekonomik durumları, eğitim durumları vb. var olan verilerden analiz edilmiştir.

Araştırma, eylem planı oluşturulmadan önce planın uygulanacağı öğrencilerin kavram yanlışlarının tespit edilmesiyle başlamıştır. 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi “Etkin Vatandaşlık” ünitesindeki vatandaşlık ile ilgili kazandırılması hedeflenen kavramları öğrencilerin ne derece bildikleri ve bu kavramlarda yanlışlarının olup olmadığını ortaya çıkarmak amacıyla kavramları tanımlamaları ve açıklamaları için açık uçlu sorular sorulmuştur. Vatandaşlık kavramlarını içeren 15 kavrama yönelik kavram tanımlama yaprağı uygulanmıştır. İlk uygulanan bu ölçme aracında yer alan kavramlar şu şekildedir: “*Vatandaş, Hak, Yönetim, Seçim, Topluluk, Sorumluluk, Millet, Devlet, Özgürlük, Ulusal Egemenlik, Kural, Meclis, Bağımsızlık, Demokrasi ve Cumhuriyettir.*” Bu uygulama sonucunda öğrencilerin genelinde eylem planına dahil edilen 7 kavramda da kavram yanlışlarının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Kavram yanlışları tespit edilen kavramlar ise şu şekildedir: “*Vatandaş, Hak, Sorumluluk, Ulusal Egemenlik, Bağımsızlık, Demokrasi ve Cumhuriyettir.*”

Kavram tanımlama yaprağı ölçeği, güz döneminde uygulanmıştır. Eylem planı uygulanmadan önce analiz edilerek araştırmaya dahil edilecek kavram yanlışları bulunan kavramlar seçilmiştir. Bu bağlamda kavram yanlışlarını azaltmak ve ortadan kaldırmak amacıyla etkinlikler hazırlanmıştır. Kavram öğretim yöntemlerinden örnek olay, kavram karikatürü, kelime ilişkilendirme şeması, tanımlayıcı dallanmış ağaç, anlam çözümleme tablosu, kavramsal değişim metni, kavram bulmacası, yapılandırılmış grid gibi etkinlikler tercih edilmiştir. Ek olarak çalışma yaprağından yararlanılmıştır. Bu yöntemlerin tercih

edilme nedenleri ise katılımcı grubun yaş seviyelerinin dikkatini çekebilmek ve kavram yanlışlarının ortadan kaldırılabilmesi açısından uygun olduğu düşüncesidir. Etkinliklerin yetersiz olabileceği kavram yanlışlığı yüksek olan kavramlara ek etkinlikler planlanmış ve uygulanmıştır. Planlanan haftalarda uygulama yapıldığı sırada araştırmacının etkinliklerin uygulanmasına yönelik görüşlerini yazacağı notlar kullanılmıştır. Uygulama sonrası etkinliklerin kavram yanlışlarının değiştirilmesi açısından etkililiğini gösterecek son kavram tanımlama yaprağı uygulanmıştır. Son aşamada ise etkinliklere yönelik görüşlerini ortaya çıkarmak için öğrencilere 6 maddelik yarı yapılandırılmış mülakat formu uygulanmıştır. Veri toplama araçları ışığında çalışma değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır. Ortaya çıkan bulgular paylaşılmıştır. Eylem planı olarak tasarlanan etkinlikler şu şekildedir:

Etkinlik 1: Vatandaş kavramındaki yanlışları gidermek için hazırlanmıştır. Üç farklı örnek olay üzerinden vatandaş kavramının farklı nitelikleri öğrencilere sunulmuştur. Örnek olaylar ile vatandaşlık statüsünün kazanılması, vatandaşların sahip olduğu haklar ve görevlerle ilişkilendirilmiştir. Etkinlik ile öğrencilerden verilen örnek olaylardan yola çıkarak üç boşluk doldurma ve bir açık uçlu soruya cevap vermeleri istenmiştir.

Etkinlik 2: Kavram karikatürü tekniği kullanılarak vatandaş kavramına ilişkin yanlışları gidermek için hazırlanmıştır. Görsel öğeler kullanılarak üç konuşma balonu içerisine vatandaş kavramına yönelik bilgilere yer verilmiştir. Bu bilgilerin arasında doğru ve yanlış ifadeler yer alır. Öğrencinin akıl yürüterek kavrama yönelik doğru ifadelerden yola çıkarak açık uçlu soruyu yanıtlamaları istenmiştir.

Etkinlik 3: Hak kavramına ilişkin yanlışları gidermek amacıyla hazırlanmıştır. Öğrencilerin kavrama yönelik bilgilerini ve kavramla ilişkilendirdiği ifadeleri göstermesi istenilen altı boşluktan oluşan bir şemayı doldurmaları istenmiştir.

Ek etkinlik 1: Kavram karikatürü kullanılarak hak kavramına yönelik yanlışları gidermek amacıyla hazırlanmıştır. Görsellerin yer aldığı etkinlikte üç konuşma balonuna hak kavramına ilişkin doğru ve yanlış ifadeler yer verilmiştir. Öğrencinin bu ifadelerden yola çıkarak kavramı tanımlamaları istenmiştir.

Etkinlik 4: Tanımlayıcı dallanmış ağaç tekniği ile sorumluluk kavramına ilişkin yanlışları gidermek için hazırlanmıştır. Sorumluluk kavramına yönelik yedi ifade

oluşturulmuştur. Öğrencilerin bu ifadelerin yanlış ya da doğru olanlarını bularak sekiz çıkıştan doğru olanı bulmaları istenmiştir.

Etkinlik 5: Sorumluluk kavramına yönelik yanlışları gidermek için anlam çözümleme tablosu tekniği kullanılarak oluşturulmuştur. Sorumlulukları belirten dokuz ifadeye yer verilmiştir. Öğrencilerin bu ifadeleri tabloda doğru şekilde işaretlemeleri istenir. Öğrencilerin sorumluluk kavramını farklı boyutlarda kavramaları amaçlanmıştır.

Etkinlik 6: Ulusal Egemenlik kavramına yönelik yanlışları gidermek amacıyla tanımlayıcı dallanmış ağaç tekniği kullanılarak hazırlanmıştır. Kavrama ilişkin doğru ve yanlış olan yedi ifadeye yer verilmiştir. Öğrencilerin ilk ifadeden başlayarak doğru veya yanlış olanı bulması ve doğru çıkışa ulaşmaları istenmiştir.

Etkinlik 7: Kavramsal değişim metni tekniği kullanılarak Ulusal Egemenlik kavramına yönelik çelişkili yanlış bilgilerin yer aldığı metin hazırlanmıştır. Öğrencilerin yanlış ifadeleri düzelterek Ulusal Egemenliğe ilişkin doğru ifadeleri kullanarak yeni bir metin yazmaları istenmiştir.

Etkinlik 8: Ulusal Egemenlik kavramına ilişkin hazırlanan bu etkinlik ile öğrencilerin kavramla ilişkili olan ifadeleri ortaya çıkarması istenmiştir.

Ek Etkinlik 2: Kavram bulmacası tekniği kullanılarak hazırlanmıştır. Ulusal Egemenlik kavramına ilişkin bilgilerin yer aldığı sekiz boşluk doldurma sorusunu öğrencilerin tamamlaması ve buldukları ifadeleri bulmacada işaretlemeleri istenmiştir.

Etkinlik 9: Bağımsızlık kavramıyla ilgili iki örnek olay hazırlanmıştır. Ülkemizin bağımsızlıktan önce ve bağımsızlıktan sonraki halini ele alan bu örnek olaylar üzerinden öğrencilerin üç boşluk doldurma ve açık uçlu soruya cevap vermeleri istenmiştir.

Etkinlik 10: Yapılandırılmış grid tekniği ile bağımsızlık kavramını açıklamaları istenmiştir. Bağımsızlık ile ilgili verilen sekiz kelimeyi kullanarak öğrencilerden anlamlı bir metin oluşturmaları istenmiştir.

Etkinlik 11: Tanılayıcı dallanmış ağaç tekniği ile bağımsızlık kavramına ilişkin yanlışları gidermek amacıyla hazırlanmıştır. Doğru veya yanlış olan yedi ifadeye yer verilmiştir. İlk bilgidен başlayarak doğru veya yanlış bularak doğru çıkışa ulaşmaları istenmiştir.

Etkinlik 12: Cumhuriyet kavramına ilişkin yanlışları ortadan kaldırmak için anlam çözümleme tablosu hazırlanmıştır. Öğrencilere verilen on ifadenin kavramla ilişkili olanlarını işaretlemeleri istenmiştir.

Etkinlik 13: Yapılandırılmış grid tekniği kullanılarak dokuz tane ifade verilmiştir. Öğrencilerden cumhuriyet ile ilişkili olanları ayırt etmesi ve işaretlemesi istenmiştir.

Etkinlik 14: Kavram karikatürü tekniği ile demokrasi kavramına yönelik yanlışları gidermek amacıyla hazırlanmıştır. Görsellerden yararlanarak üç konuşma balonu oluşturulmuştur. Bu konuşma balonlarında demokrasi kavramına ilişkin yanlış ve doğru bilgilere yer verilmiştir. Öğrencilerden bu bilgilerden doğru olanını bularak kavramı tanımlamaları istenmiştir.

Ek Etkinlik 3: Demokrasi kavramına yönelik kavram yanlışları ortadan kaldırmak amacıyla kavram ilişkilendirme şeması hazırlanmıştır. Öğrencilerden kavram ile ilişkili olan kelimeleri yazmaları istenmiştir.

Kavram Tanımlama Yaprağı: Eylem planı öncesinde kavram yanlışlarını ortaya çıkarmak için on beş kavrama yönelik açık uçlu soru hazırlanmıştır. Kavram tanımlama yaprağı eylem planı sonrasında ise kavram yanlışlarının ne ölçüde giderildiğini tespit edebilmek amacıyla eylem planında yer alan yedi kavrama yönelik açık uçlu sorular hazırlanmıştır.

Ek Çalışma Yaprağı: Görsellerden yararlanılarak öğrencilerin tamamlaması için üç boşluk doldurma ve açık uçlu soru ile öğrencilerin kavramı tanımlamaları istenmiştir.

Yarı Yapılandırılmış Mülakat Formu: Eylem planının uygulanmasından sonra öğrencilere altı soruluk mülakat formu uygulanmıştır. Kavram yanlışlarını gidermek için tasarlanan etkinliklere yönelik öğrencilerin görüş ve değerlendirmelerinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

3.4. Verilerin Toplanması

Eylem planı uygulanmadan önce veliler konu hakkında bilgilendirilip gönüllü olarak izin belgeleri alınmıştır. Eylem planı hazırlanmadan önce öğrencilere uygulanan kavram tanımlama yaprağı ile “Etkin Vatandaşlık” ünitesindeki kavramlarda yanlışları tespit edilmiştir. 2 ders saati süresince grup taraması şeklinde 15 kavrama yönelik açık uçlu

tanımlama soruları sorulmuştur. Uygulama ile 7 kavrama yönelik yüksek oranda kavram yanılıgısı tespit edilmiştir. Çalışmaya dahil edilecek olan 7 kavram belirlendikten sonra 4. sınıf ünitelendirilmiş yıllık plandaki tarihlerle de uygun olacak şekilde eylem planı oluşturulmuştur. “Etkin Vatandaşlık” 9 Nisan- 11 Mayıs 2018 tarihleri arasında eylem planının uygulanması için etkinlikler tasarlanmıştır. Eylem planı 5 hafta şeklinde hazırlanmıştır. **Tablo 3.1.** de araştırmanın eylem planına yer verilmiştir.

Tablo 3.1. Eylem Planı

6. ÜNİTE: ETKİN VATANDAŞLIK					
DÜZEY	HAFTA	KAVRAM	ETKİNLİKLER	TARİH	ANALİZ
4. SINIF	1. hafta	“VATANDAŞ” & “HAK”	Etkinlik 1 -2-3 + Ek etkinlik	09-13/ 04 /2018 3 ders saati + 1 ders saat	Etkinlik sonu Betimsel analizi
	2. hafta	“SORUMLULUK”	Etkinlik 4-5 Örnek Olay değerlendirme etkinliği	16-20 /04/2018 3 ders saati	Etkinlik sonu Betimsel analizi
	3. hafta	“ULUSAL EGEMENLİK”	Etkinlik 6-7-8 + Ek etkinlik	23- 27 /04/2018 3 ders saati + 2 ders saati	Etkinlik sonu Betimsel analizi
	4. hafta	“BAĞIMSIZLIK”	Etkinlik 9-10-11	30- 04 /04/2018 3 ders saati	Etkinlik sonu Betimsel analizi
	5. hafta	“CUMHURİYET” & “DEMOKRASİ”	Etkinlik 12-13-14 + Ek etkinlik	07-11 / 05/2018 3 ders saati + 2 ders saati	Etkinlik sonu Betimsel analizi

Eylem planında 1. hafta 9 Nisan günü “Vatandaş” kavramına yönelik örnek olay olan etkinlik 1 ve kavram karikatürü olarak hazırlanan etkinlik 2 uygulanmıştır. Uygulama 2 ders saati süresi olan 80 dakika sürmüştür. 11 Nisan günü ise “Hak” kavramına yönelik oluşturulan kelime ilişkilendirme şeması etkinlik 3 ve kavram karikatürü olarak hazırlanan ek etkinlik 1 uygulanmıştır. Bu etkinliklerde 80 dakika içerisinde uygulanmıştır. İki kavrama yönelik ek çalışma yaprağı uygulanmıştır. 2. hafta “Sorumluluk” kavramına yönelik 16 Nisan günü tanımlayıcı dallanmış ağaç olarak

tasarlanan etkinlik 4 ve anlam çözümleme tablosu ile etkinlik 5 uygulanmıştır. 80 dakikada uygulanmıştır. Sorumluluk kavramının örnek olayı ise 18 Nisan günü 40 dakika süresinde uygulanmıştır. 3. hafta “Ulusal Egemenlik” kavramına yönelik 24 Nisan günü tanımlayıcı dallanmış ağaç etkinlik 6 ve kavramsal değişim metni olarak hazırlanan etkinlik 7 uygulanmıştır. Uygulama süresi 80 dakikadır. 27 Nisan kelime ilişkilendirme şeması olarak hazırlanan etkinlik 8 ve kavram bulmacası olan ek etkinlik 2 uygulanmıştır. 4. hafta “Bağımsızlık” kavramına yönelik 30 Nisan günü örnek olay olarak tasarlanan etkinlik 9 uygulanmıştır. 2 Mayıs günü ise yapılandırılmış grid olan etkinlik 10 ve tanımlayıcı dallanmış ağaç olan etkinlik 11 uygulanmıştır. 5. hafta “Cumhuriyet” kavramına yönelik 7 Mayıs günü anlam çözümleme tablosu olan etkinlik 12 ve yapılandırılmış grid olarak tasarlanan etkinlik 13 uygulanmıştır. 80 dakikada uygulanmıştır. “Demokrasi” kavramına yönelik 10 Mayıs günü kavram karikatürü olarak tasarlanan etkinlik 14 ve ek çalışma 3 olarak kelime ilişkilendirme şeması uygulanmıştır. 80 dakikada uygulanmıştır. Eylem planında yer alan etkinliklerin uygulanmasında sonra 7 kavrama yönelik kavram tanımlama yaprağı uygulanmıştır. En son seçilen öğrencilere grup taraması şeklinde yarı yapılandırılmış mülakat formu uygulanmıştır. Uygulama 40 dakika sürmüştür.

3.5. Verilerin Çözümlemesi

Araştırmanın verileri betimsel analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Betimsel analiz yönteminde verilerden belirlenen temalar dahilinde özetlenir ve yorumlanır (Obay ve Özgen, 2016). Nitel araştırmalarda verilerin analizinde kullanılan betimsel analiz yöntemi, derinlemesine analiz gerektirmeyen verilerin işlenmesinde kullanılır. “Toplanan verilerin analizi araştırmaya konu olan uygulamanın anlaşılmasını sağlar. Verilerin betimlenmesi ve alan yazın değerlendirmesi çerçevesinde araştırmacı birtakım yorumlara ulaşır ve araştırma problemine ilişkin öneriler ortaya koyar” (Yıldırım ve Şimşek, 2016: s. 313- 314). Öğrencilerin etkinliklerde verdikleri cevaplar satır satır okunarak kavramlara ilişkin yanlış içeren ifadeler kodlanmıştır (Yılmaz ve Çiviler, 2012). Eylem araştırmasının döngüsel bir yapısı olduğu için etkinliklerin uygulanmasından hemen sonra veriler bekletilmeden analiz edilerek kavram yanlışları zamanında tespit edilmiştir. Elde edilen veriler ile eylem planında uygulanan etkinlikler analiz edilmiştir. Tüm öğrencilerin etkinliklere verdikleri tüm cevaplar analiz edilmiştir. Bu araştırmada ilk

olarak veriler üzerinde kodlamalar yapılmıştır. Birbiri ile ilişkili olan kodlardan hareketle temalara ulaşılmıştır. Sonra veriler düzenlenerek çeşitli temalara göre gruplandırılmıştır. Araştırmada katılımcı bazı öğrencilerin verdiği cevaplardan doğrudan alıntılar yapılarak analiz gerçekleştirilmiştir. En son elde edilen bulgular ışığında özetlenip yorumlamalar yapılmıştır. Araştırmacı tarafsız bir şekilde araştırma sonuçlarını analiz etmiştir. Araştırmada geçerliliği sağlamak amacıyla araştırma öncesinde, araştırma boyunca ve araştırma sonunda uzman kişinin görüşüne başvurulmuştur. Araştırmada güvenilirliği sağlamak amacıyla ise araştırmacı araştırma sürecinde rolünü açıkça belirtmiş, araştırmadaki çalışma grubuna da açık şekilde tanıtılmıştır.

BÖLÜM IV: BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın amacı doğrultusunda belirlenen alt problemlere yönelik bulgulara yer verilmiştir. Yöntem bölümünde belirtildiği gibi öğrencilere uygulanan etkinlikler, kavram tanımlama yaprağı, öğrenci mülakat formu ve araştırmacı günlüklerinden elde edilen verilerin analizi sonucu ulaşılan bulgular açıklanacaktır.

4.1. Eylem Planı Uygulanması Öncesi Kavram Yanılgılarının Tespit Edilmesi: ‘Vatandaş’, ‘Hak’, ‘Sorumluluk’, Ulusal Egemenlik’ ‘Bağımsızlık’, ‘Cumhuriyet’ ve ‘Demokrasi’ Kavramları ile İlgili Tespit Edilen Kavram Yanılgıları

Araştırmaya katılan 28 öğrencide “Etkin Vatandaşlık” ünitesinde var olan kavram yanılgılarını tespit edebilmek amacıyla kavram tanımlama yaprağı uygulanmıştır. Kavram yanılgısı tespit edilen kavramlar şu şekildedir: Kavram tanımlama yaprağı uygulaması ile vatandaş kavramında 24 öğrencide, hak kavramında 23 öğrencide, sorumluluk kavramında 21 öğrencide, ulusal egemenlik, bağımsızlık, cumhuriyet ve demokrasi kavramlarında 26 öğrencide kavram yanılgısı tespit edilmiştir. Kavram tanımlama yaprağındaki soruların tümüne doğru cevap veren sadece bir tane erkek öğrenci vardır. Soruları anlamlı ve kurallı cümlelerle bilimsel tanımlarına benzer olarak yanıtlamıştır. Diğer 27 öğrencinin tümünde genel olarak kavramlara ilişkin yanlış ve eksik algılama tespit edilmiştir. Öğrencilerin vatandaş, hak, sorumluluk kavramlarını genel olarak bildikleri ancak bilimsel açıklamalarla ifade edemedikleri görülmüştür. Ulusal egemenlik, bağımsızlık, cumhuriyet ve demokrasi kavramlarını ise doğru şekilde algılamadıkları tespit edilmiştir. Öğrencilerin bu kavramlara ilişkin eksik ve hatalı ön bilgiler oluşturduklarından dolayı yanılgılara düştükleri görülmüştür. Kavram tanımlama yaprağı uygulaması ile bu 7 kavramı hangi kavramlarla karıştırdıkları aşağıda ayrıntılı şekilde açıklanmıştır.

4.1.1. Vatandaş- Hak ve Sorumluluk ile İlgili Kavram Yanılgıları

Öğrenciler, *vatandaş* kavramını açıklarlarken “*iyi kalpli insan, insan, yardım etmek, arkadaş, birlik içinde yaşamak ve vatan*” ifadelerini kullanmışlardı. Kavram tanımlama yapıpına verilen bu cevaplar ile öğrencilerin çoğunda vatandaş kavramına yönelik yanılgıların bulunduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin vatandaş kavramında en çok düştükleri yanılgı “*insan ve iyi kalpli insan*” ifadeleridir. Vatandaş kavramına yönelik kavram yanılgılarının sayısal bilgileri **Tablo 4.1.** de gösterilmiştir.

Öğrencilerin vatandaş kavramını açıklamada insan, iyi kalpli insan ve arkadaş gibi kavramları kullanmaları vatandaş kavramının niteliğini, sahip olunan özelliklerini algılamada sorun yaşadıklarının göstergesidir. Vatandaş, devlete hukuksal anlamda bağlı olan kişilere denir. Öğrencilerin yapmış oldukları açıklamalarda bir insanı karşılayan bir kavram olduğu doğrudur. Ancak öğrencilerin ifadelerinde vatandaş kavramının ayırt edici özellikleri ifade edilememiştir. Bazı öğrenciler ise aldığı yapım ekinden kaynaklı olarak arkadaş kelimesiyle ilişkilendirmiştir. İki kavram arasındaki söyleniş benzerliğinin bulunması arkadaş kelimesi ile vatandaş kavramını açıklamakta kullanılmasına neden olmuştur. Yüzeysel, yanlış şekilde anlamlandırılan vatandaş kavramını öğrencilerin bir kısmı yardım etmek ve yardımlaşmak, birlik-beraberlik olarak özdeşleştirdiği, bu nedenle kavram yanılgılarına düştüğü görülmüştür. Kavramın kökeni olan vatan kavramı ile ilişkili gören öğrenciler ise bu kavram ile açıklamaya çalışmışlardır.

Öğrencilerin vatandaş kavramına ilişkin yanılgılarını gösteren bazı cevaplar şu şekildedir: **K 5** öğrenci, vatandaş kavramını “*Vatandaş, iyi kalpli insanlara denir.*” şeklinde açıklamaya çalışmıştır. Vatandaş, aynı toplumda yaşayan ve devlete hukuksal bağ ile bağlı olan kişilerdir. Öğrencinin yaptığı açıklamada ise yüzeysel bir ifade kullanılarak iyi kalpli insan ifadesi kullanılmıştır. Bu ifade vatandaş kavramının ayırt edici özelliklerini barındırmadığından dolayı kavrama yönelik yanılgıların olduğu tespit edilmiştir. **K 3** öğrenci, “*Vatandaş, birlik içinde yaşamaktır.*” ifadelerini kullanarak tanımlamıştır. Vatandaşlar aynı topraklar üzerinde birlikte yaşarlar. Ancak vatandaş birlikte yaşamak değildir. Bu nedenle kavram yanılgısı bulunmaktadır. **E 7** öğrenci, “*İnsanların birbirine yardım edip birlikte yaşayan iyi insanlara denir.*” cümlesi ile açıklamıştır. En fazla yanılgıya düşüren ifadeyi kullanmıştır. Vatandaş, insanlar için kullanılan bir kavramdır fakat bir devlete siyasal anlamda bir bağ ile bağlı olması gerekir. Kavramın belirleyici

özelliklerine yer verilmediği için yanılığın içerdiği görülmüştür. **E 10** öğrenci, “*İnsanlara vatandaş denir vatandaş arkadaş demektir.*” tanımlamasında vatandaş kavramını arkadaş kelimesi ile açıklamıştır. Kavrama yönelik bilimsel doğruluk taşımayan bu ifade kavramın özelliklerini belirtmemiştir. Bu nedenle kavram yanılığı tespit edilmiştir. Vatandaş kavramı ile aynı eki almış olan arkadaş kelimesi söyleniş olarak da benzerlik gösterdiği için öğrencide çağrışım yapmış olabilir.

Hak kavramına yönelik cevaplar incelendiğinde elde edilen bulgulara göre öğrencilerde yanılığın olduğu tespit edilmiştir. Öğrenciler kavramı tanımlarken “*insanın yaptığı şeyler, seçme-seçilme hakkı, kimseye verilmez, sorumluluk, düşünce ve demokrasi*” ifadelerini kullanmışlardır. Hak kavramı, hukuka uygun olarak anayasa ile güvence altına alınan, her vatandaşın sahip olduğu özgürlük ve yetkilidir. Öğrenciler, kavramın ayırt edici niteliklerini belirten ifadeler kullanmamışlardır. Öğrencilerin kavrama yönelik yanılığın sayısal ifadesine **Tablo 4.1.** de yer verilmiştir.

Hak kavramına yönelik öğrencilerin en çok yanılığa düştüğünü gösteren ifade ise insanların yaptığı şeyler cevabıdır. Öğrencilerin verdikleri cevap belli bir durumu ifade etmeyen genel bir yargıdır. Bu ifade kavramın bilimsel tanımlamasını karşılamamaktadır. Bazı öğrenciler ise hak kavramını insanın sahip olduğu haklara örnek vererek açıklamaya çalışmışlardır. Seçme-seçilme hakkı ve eğitim hakkından bahsetmişlerdir. Bu cevabı veren öğrencilerin kavrama yönelik bilgisinin olduğu ancak kavramı tanımlayamadığı için örneklerle ifade etmişlerdir. Hak kavramını kimseye devredilmeyecek boyutunda açıklayan öğrencilerde vardır. Öğrencilerin verdiği bu cevap doğru bilgiyi içerir ancak hak kavramını karşılayan bir ifade değildir. Sorumluluk, düşünce ve demokrasi gibi kavramlar da açıklamalar arasında yer alır. Hak kavramına yönelik kavram yanılığı içeren cevaplardan bazıları şöyledir: **K 3** öğrenci, “*Hak, insanların yapabildiği şeyler.*” şeklinde tanımlamıştır. Hak kavramının özelliklerini belirtmeyen bu ifade yüzeysel niteliktedir. Öğrencinin kavrama yönelik doğru bilgisinin olmadığını gösterir. **E 8** öğrenci, “*Herkesin hakları vardır. Hak hiç kimseye verilemez.*” cümlesiyle açıklamıştır. Verilen cevap ile öğrencinin kavrama yönelik doğru algısı olduğu ancak kavramın tanımlamasında eksikliklerin olduğu tespit edilmiştir. **E 6** öğrenci, “*Herkesin kendine ait düşünceleri ve ön görüşleridir.*” ifadesini kullanmıştır. Öğrenci, hak kavramını düşünce ile ilişkilendirmiştir. Hak kavramına yönelik yanlış algısı bulunan öğrencide kavram yanılığı tespit edilmiştir. **K 11** öğrenci “*Hak, insanların sorumluluklarıdır.*” yanıtını

vermiştir. Hak kavramını sorumluluk kavramı ile ilişkilendiren öğrencinin de kavrama yönelik yanlış algısı bulunmaktadır. Hak ve sorumluluk genel olarak bir arada kullanılan farklı anlamdaki iki kavramdır. Öğrencinin sorumluluk kavramı ile ilişkilendirmesi birlikte kullanılmalarından kaynaklanabilir.

Kavramlar arasında en az yanlış tespit edilen kavram *sorumluluk* kavramıdır. Ancak bu kavrama yönelikte yüksek oranda kavram yanlışlığı ortaya çıkarılmıştır. Öğrencilerin kavramı “*insanların yaptığı şey, insana ait olan şey, çalışmak, ders yapmak, kaybedilen şeyi bulmak, çekidüzen vermek, hayvan bakmak*” ifadeleriyle tanımlamışlardır. Öğrencilerin yanlışlarını gösteren ifadelerin sayısal bilgileri **Tablo 4.1.** de gösterilmiştir.

‘*İnsanın yaptığı şeyler*’ ifadesi öğrencilerin bu kavrama yönelik yaşadıkları en çok yanlış olarak belirlenmiştir. Öğrenciler diğer kavramlarda olduğu gibi bu kavramda da yüzeysel ifadeler kullanmışlardır. Bu durum kavrama ilişkin ayırt edici özelliklerinin bilinmediğini göstermektedir. Kavramı açıklarken kavramın ayırt edici özelliğinin ifade edilememesi kavrama ilişkin eksik ve yanlış bilgilerin bulunduğunu gösterir. Sorumluluk, bireyin kendine ve çevresine karşı getirmesi gereken yükümlülüklerdir. Öğrencilerin ‘insana ait şey’ açıklaması da genel olarak kavramın niteliklerinin bilinmediğini gösterir. Bazı öğrenciler ise sorumluluk kavramını ifade edemeyerek kendi sorumluluklarına örnekler vermişlerdir. Bunlar ‘*iş yapmak, çalışmak, hayvan bakmak, ödev yapmak ve ders çalışmaktır.*’

Bazı öğrencilerin yanlışlarını gösteren cevapları şöyledir: **K 9** öğrenci, “*Büyüklerin, küçüklerin yaptığı şeylere denir.*” tanımlamasında genel bir ifade kullanmıştır. İnsanların yaptığı şeyler ifadesi sorumluluk kavramı tanımlamada eksik bilgiler içerir. Öğrencinin cevabı kavramın belirleyici özelliklerini ifade etmekten uzaktır. Bu nedenle yanlış içerisinde olduğu tespit edilmiştir. **K 4** öğrenci, “*Bir şeyi kaybettiğimizde onu bulamazsak olur.*” ifadesini kullanmıştır. Öğrencinin sorumluluk kavramına ilişkin eksik algısının olduğu bu nedenle de kavramı doğru ifade edemediği görülmüştür. **E 12** öğrenci, “*Çekidüzen vermek.*” tanımlamasında yüzeysel bir ifade kullanmıştır. Öğrencinin yanıtı ile sorumluluk kavramına ilişkin algısının doğru olmadığı tespit edilmiştir. **K 5** öğrenci, “*Herkesin bir sorumluluğu vardır. Mesela öğrencinin yani bizim sorumluluğumuz derslerimize çalışmaktır.*” cevabı ile öğrenci kendi yükümlülüğündeki sorumluluklara örnek vererek kavramı açıklamaya çalışmıştır. Öğrencinin cevabı bir sorumluluğu içerir

fakat bu kavramı tanımlamaz. Bu nedenle öğrencinin kavrama ilişkin bilgilerinde eksiklik ve yanlışlar bulunmuştur.

Tablo 4.1. Vatandaş- Hak ve Sorumluluk ile İlgili Kavram Yanılgıları

Vatandaş Kavramı		Hak Kavramı		Sorumluluk Kavramı	
Kodlar	Frekans	Kodlar	Frekans	Kodlar	Frekans
İyi kalpli insan, insan	10	İnsanın yaptığı şeyler	9	İnsanın yaptığı şeyler	9
Yardım etmek	5	Seçme, eğitim hakkı	5	İnsana ait olan şey	3
Arkadaş	4	Kimseye verilmez	3	İş-çalışmak	3
Birlik içinde yaşamak	3	Sorumluluk	3	Ödev- ders yapmak	3
Vatan	2	Düşünce	2	Kaybedilen şeyi bulmak	1
		Demokrasi	1	Çekidüzen vermek	1
				Hayvan bakmak	1

4.1.2. Ulusal Egemenlik ve Bağımsızlık ile İlgili Kavram Yanılgıları

Ulusal Egemenlik kavramında da yüksek oranda yanılgılar tespit edilmiştir. Öğrencilerin kavrama ilişkin ‘*çocuk bayramı, 23 Nisan, egemenlik, sevgi, ülkeler arası dostluk, başkan*’ ifadelerini kullandıkları görülmüştür. Yanılgıların sayısal bilgileri **Tablo 4.2.** de verilmiştir. Ulusal egemenlik, siyasal içerikli bir kavram olarak devlet yönetiminde halkın söz sahibi olmasına denir. Öğrencilerin cevapları incelendiğinde genel olarak kavramın ne olduğunu bilmedikleri fark edilmiştir. Kavrama ilişkin eksik ve yanlış bilgileri vardır. Bazı öğrencilerin soruyu cevapsız bırakması nedeniyle kavrama ilişkin hiç bilgisinin olmadığı görülmüştür. Öğrenciler ulusal egemenlik kavramına yönelik yaşadıkları en çok yanlış ‘çocuk bayramı- 23 Nisan’dır.’ Öğrencilerin günlük hayatta bu kavramı çoğunlukla ‘23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı’ olarak duyması kavramı bayram ile ilişkilendirmesine neden olmuştur. Öğrencilerin kavramı oluşturan iki kavramı da doğru olarak bilmedikleri görülmüştür. Kavramın içerisinde yer alan ‘egemenlik’ kavramını cevap olarak veren öğrencilerde vardır. Çocuk bayramı çağrışımı ile ‘sevgi, başkan ve ülkeler arası dostluk’ gibi yanılgıları gösteren cevaplarda bulunmaktadır.

Ulusal egemenlik kavramına yönelik verilen yanlış cevaplardan bazıları şu şekildedir: **E 10** öğrenci, “*Ulusal egemenlik mesela ulusal egemenlik ve çocuk bayramı*” cevabını vermiştir. Öğrenci, çoğu öğrencinin yaşadığı yanlış ile kavramı çocuk bayramı ile ilişkilendirmiştir. Kavramın ulusal bayramımızın adında yer alması bayram ile ilişkilendirilmesine neden olmuştur. **K 5** öğrenci, “*Bizim ulusal egemenliğimiz 23 Nisan’dır. 23 Nisan’da bayramda gösteriler yapılır, şarkılar söyleriz.*” ifadesini kullanmıştır. Bu öğrenci de çocuk bayramı ile ilişkilendirmiştir. Öğrencinin cevabı

kavrama ait doğru bir algısının bulunmadığını göstermiştir. **E 13** öğrenci, “*Egemenliktir yani.*” ifadesini kullanmıştır. Bu cevap öğrencinin ulusal egemenlik kavramına ilişkin bir fikrinin olmadığını göstermiştir. Öğrencinin kavrama ilişkin yanlış algısı ve yanılığı vardır. **K 10** öğrenci, “*Bayram, sevgi demektir.*” ifadesi ile çoğu öğrencinin yaşadığı yanılığı yaşamıştır. Öğrenci kavramı açıklarken bayram ile ilişkilendirerek olumlu bir ifade olan sevgiyi kullanmıştır.

Bağımsızlık kavramına ilişkin öğrencilerin açıklamaları incelendiğinde genel olarak kavram ile ilgisiz olan açıklamaların olduğu görülmüştür. Bağımsızlık, devletin özgür olarak ülke işlerinde kararlar alabilmesi, bir devlet ya da kişinin idaresi altında olmamasıdır. Bağımsızlık kavramına ilişkin algıları incelendiğinde öğrencilerin bir kısmının olumlu bir kısmının ise olumsuz olarak değerlendirdiği görülmüştür. Öğrencilerin kavrama ilişkin yanlış algılarının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Öğrenciler kavramı açıklarken ‘*güzel şey, haksızlık, ihtiyaç duyulan şey, kardeşlik, bağlı olmayan şey, tutumsuzluk*’ ifadelerini kullanmışlardır. Yanılıklar **Tablo 4.2.** de sayısal olarak ifade edilmiştir. Öğrencilerin en çok yaşadıkları yanılığı ‘*güzel şey*’ ifadesidir. Verilen cevaplarda öğrencilerin bağımsızlık kavramının ne olduğunu bilmedikleri görülmüştür. Kavrama ilişkin alakasız ve yanlış ifadeler kullanmışlardır. ‘Güzel şey, ihtiyaç duyulan ve kardeşlik’ olarak olumlu bir olgu olarak algılayanların yanı sıra “haksızlık, tutumsuzluk, özen göstermemek, umut kaybetmek” gibi olumsuz bir olgu olarak da algılayanlar vardır. Açıklamalar incelendiğinde genel olarak kavram yanılığının bulunduğu görülmüştür. Kavrama ilişkin yanlış bilgilerini genel ifadelerle belirtmişlerdir. Kardeşlik, haksızlık ve tutumsuzluk gibi kavramlar, söyleniş olarak benzerlik gösterdiği için kavramla ilişkili olabileceği düşünülmüş olabilir.

Öğrencilerde kavram yanılığı bulunduğunu gösteren açıklamalar ise şöyledir: **K 7** öğrenci, “*Bağına bağlı olmayan şey.*” ifadesini kullanmıştır. Öğrencinin bağımsızlık kavramının dilsel yapısındaki özelliklerden yola çıkarak bu tanımı yaptığı düşünülmüştür. Söyleniş olarak benzer kelimeleri kullanarak kavram ile ilgisi olmayan bir açıklama yapmıştır. Bu da kavrama dair yanlış algılarının olduğunu gösterir. **K 12** öğrenci, “*Bağımsızlık güzel bir şeydir.*” cevabı ile öğrencinin bağımsızlık kelimesini olumlu olarak algıladığı görülmüştür. Kavramın ayırt edici özelliklerinin ifade edilmeyen öğrencinin kavrama ilişkin yanlış algısının bulunduğu tespit edilmiştir. **E 15** öğrenci, “*Saygı, sevgi ve kardeşlik.*” ifadesi ile kavrama olumlu bir anlam yüklemiştir. Kavrama

ilişkin niteliklerin belirtilmemesi öğrencinin kavrama yönelik yanlış algı oluşturduğunu gösterir. **E 12** öğrenci, “*Haksızlık.*” tanımı ile kavramı ifade edememiştir. Söyleniş bakımından benzerlik bulunmasından kaynaklı olarak yazdığı düşünülmüştür. Öğrencinin kavrama ilişkin yanılığı olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4.2. Ulusal Egemenlik ve Bağımsızlık ile İlgili Kavram Yanılgıları

Ulusal Egemenlik Kavramı		Bağımsızlık Kavramı	
Kodlar	Frekans	Kodlar	Frekans
Çocuk bayramı ,23 Nisan	14	Güzel şey	5
Cevapsız	5	Haksızlık	4
Egemenlik	3	İhtiyaç duyulan şey	4
Sevgi	2	Cevapsız	3
Ülkeler arası dostluk	1	Kardeşlik	3
Başkan	1	Bağlı olmayan şey	2
		Tutumsuzluk	2
		Özen göstermemek	2
		Umut kaybetmek	1

4.1.3. Cumhuriyet ve Demokrasi Kavramları ile İlgili Kavram Yanılgıları

Cumhuriyet kavramının cevapları incelendiğinde kavrama yönelik öğrencilerin yanılgılarının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Öğrenciler ‘*Atatürk kurdu, yurt, vatan, bayram, Türkiye Cumhuriyeti, özellik, ülke adı, banka*’ ifadelerini kullanmışlardır. Kavramın yanılgılarına ait sayısal bilgiler **Tablo 4.3.** te gösterilmiştir. Cumhuriyet, egemenliğin halka ait olduğu devlet şeklidir. Öğrencilerin bu kavrama ilişkin yaptığı açıklamalar kavramın ayırt edici niteliklerini ifade etmemektedir. En çok yanılığı “Atatürk kurdu” ifadesidir. Cumhuriyetin Atatürk tarafından ilan edildiğini bildikleri fakat kavramı ifade edemedikleri görülmüştür. Ülkemizin adında cumhuriyet kavramının bulunmasından dolayı öğrenciler ‘vatan, yurt, Türkiye Cumhuriyeti ve ülke adı’ gibi yanılgılar yaşamışlardır. Ulusal egemenlik kavramında olduğu gibi Cumhuriyet Bayramı ile ilişkilendirilerek kavram bayram olarak nitelendirilmiştir. Kavram ile ilişkisi bulunmayan özellik ifadesi de yanılığı olarak yer almıştır. Banka cevabını veren öğrencinin ise Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası ile ilişkilendirdiği düşünülmüştür.

Cumhuriyet kavramına yönelik tespit edilen yanlış cevaplar şöyledir: **K 4** öğrenci, “*Cumhuriyet vatan, yurttur.*” ifadesini kullanmıştır. Devletimizin adında kavramın geçmesinden dolayı kavram yurt olarak nitelendirilmiştir. Öğrencinin kavrama yönelik algısı yanlıştır. **E 14** öğrenci, “*Cumhuriyeti Atatürk kurmuştur.*” cevabını vermiştir.

Öğrencinin kavrama yönelik bilgisinin olduğu fakat kavramı ifade edemediği görülmüştür. Bu da kavrama yönelik yanılığının bulunduğu göstermiştir. **K 9** öğrenci, “*Türkiye Cumhuriyeti.*” ifadesi ile devletimizin adında kavramın yer alması bu ilişkilendirmenin oluşmasına neden olmuştur. Öğrencinin kavrama yönelik doğru algısının bulunmadığı görülmüştür. **K 6** öğrenci, “*Bayram demektir. Bizim Cumhuriyet Bayramımız.*” şeklinde tanımlamıştır. Ulusal egemenlikte olduğu gibi öğrenci bayram adı ile ilişkilendirerek kavramın bayram olduğunu belirtmiştir. Kavramın belirleyici özelliklerinin doğru bilinmediği ortaya çıkarılmıştır.

Demokrasi kavramı ile ilgili açıklamalar incelendiğinde öğrencilerin bu kavrama yönelik yanlış ve eksik algılarının olduğu görülmüştür. Demokrasi, siyasal anlamda tüm vatandaşların eşit sayıldığı, devlet yönetiminde halkın egemenliğinin bulunduğu devlet biçimidir. Öğrenciler ‘*hak kanun, kural, deneyim, yardımlaşma bağlılık, insanlarla konuşmak, devlet toplantısı, ulusal*’ gibi ifadeler kullanmıştır. Öğrencilerin yanılıklarına yönelik sayısal ifadelere **Tablo 4.3.** te yer verilmiştir. Kavramlar içerisinde en çok cevapsız bırakın kavramdır. Demokrasi kavramına yönelik birçok öğrencinin tanımlama yapamadığı görülmüştür. Bazı öğrenciler demokrasi kavramını ilk kez duyduklarını belirtmişlerdir. Ancak 3.sınıf Hayat Bilgisi müfredatında demokrasi kavramı yer almaktadır. Hak ifadesi en çok tespit edilen yanılığdır. Öğrencilerin demokrasi kavramına yönelik kritik özellikleri ifade etmediği görülmüştür. Öğrencilerde var olan kavram yanılıklarını gösteren yanlış cevaplar şunlardır: **E 7** öğrenci, “*Hayatımıza koyulan kanunlar.*” cevabını vermiştir. Öğrencinin kavramın ayırt edici özelliğini bilmediği, kavramı yanlış algıladığı görülmüştür. **K 10** öğrenci, “*Bağlılık demektir.*” ifadesini kullanmıştır. Öğrencinin verdiği cevap kavramın nitelikleri ile ilgili değildir. Kavramın ne ifade ettiğini bilmediği, algısının yanlış olduğu görülmüştür. **E 3** öğrenci, “*İnsanın haklarıdır.*” ifadesi ile kavramın ayırt edici özelliklerini belirtmemiştir. Öğrencinin kavrama yönelik yanılığın yaşadığı görülmüştür. **E 6** öğrenci, “*Herkesin komşu veya akrabalarıyla konuşmasına demokrasi denir.*” cevabı ile öğrencinin kavramın niteliklerini bilmediği görülmüştür. Demokrasi kavramının ne ifade ettiğini yanlış algıladığı tespit edilmiştir.

Tablo 4.3. Cumhuriyet ve Demokrasi ile İlgili Kavram Yanılgıları

Cumhuriyet Kavramı		Demokrasi Kavramı	
Kodlar	Frekans	Kodlar	Frekans
Atatürk kurdu	7	Cevapsız	8
Yurt, vatan	5	Hak	4
Cevapsız	4	Kanun	3
Bayram	3	Kural	2
Türkiye Cumhuriyeti	3	Deneyim	2
Özellik	2	Yardımlaşma	2
Ülke adı	1	Bağlılık	2
Banka	1	İnsanlarla konuşmak	1
		Devlet toplantısı	1
		Ulusal	1

Kavram tanımlama yapığından elde edilen bulgular yukarıda ayrıntılı şekilde açıklanmıştır. Araştırmada bu aşamadan sonra kavram yanılgısı tespit edilmiş olan 7 kavrama yönelik etkinliklerin uygulanmasıyla devam etmiştir.

4.2. Eylem Planı Uygulama Sürecinde Araştırmacının Notları

1. Hafta Sonu Araştırmacı Notu: ‘Vatandaş’ kavramına yönelik öğrencilerin ön bilgileri eksik ve sınıfın genelinde kavram yanılgısı tespit edilmiştir. Bu kavrama yönelik hazırlanmış ve uygulanmış olan etkinlikler öğrencilerin ilgilerini çekmiştir. Öğrenciler etkinlikleri eğlenceli bulduklarını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin etkinliklerin çoğu ile ilk kez karşılaştıkları fark edilmiştir. Özellikle kavram karikatürü ve tanımlayıcı dallanmış ağaç etkinliklerini sevdikleri gözlenmiştir. Yanılgı bulunan kavramlar örnek olaylar ile günlük yaşama dahil edilmeye çalışılmıştır. Vatandaş kavramını kendi hayatlarından örneklerle nüfus cüzdanını veya kimlik sahibi olmaya bağladıkları doğuştan ya da sonradan kazanılacak bir özellik olduğunu belirtmişlerdir. Vatandaş ve hak kavramı ile etkinliklerde ilişkilendirilerek sunulmuştur. ‘Hak’ kavramında tespit edilen kavram yanılgılarını azaltabilmek için uygulanan etkinlikler ile öğrencilerin hak kavramını farklı boyutlarda algılaması istenmiştir. Hem insan hem vatandaş hem de bir çocuk olarak hangi haklara sahip olduğu ve bu hakların önemi kavratılmaya çalışılmıştır. Öğrencilerin genel olarak kendi hakları olan çocuk hakları boyutunda düşündüğü ve etkinlikleri cevaplandırdığı gözlenmiştir.

2. Hafta Sonu Araştırmacı Notu: ‘Sorumluluk’ kavramına yönelik eksik ve yanlış bilgiler mevcuttur. Kavram yanılgıları özellikle örnek olay ile gerçek yaşamda ve eğitim

hayatlarında karşılaşılabilecekleri bir olay ile sunulmuştur. Örnek olay ile sorumluluğun ne olduğu ve zamanında yapmanın önemi kavratılmaya çalışılmıştır. Öğrencilere ait sorumlulukların örneklendirmesi yapılarak öğrencilerin seviyesine uygun etkinlikler hazırlanmıştır. Öğrenciler etkinliklerde genel olarak bir öğrenci ve çocuk olarak nelerden sorumlu olduklarına yönelik açıklamalar yapmışlardır. Etkinlik sonrasında örnek olay üzerine konuşulmuştur. Söz hakkı isteyen öğrencilere söz hakkı verilmiştir. Öğrencilerin örnek olay üzerine konuşmak için istekli oldukları görülmüştür. Kendilerini örnek olaydaki kişilerin yerine koyarak empati düşünme becerileri ortaya çıkarılmıştır.

3. Hafta Sonu Araştırmacı Notu: ‘Öğrencilerin ‘Ulusal Egemenlik’ kavramına yönelik yanlış ön bilgileri mevcuttur. Kavramsal değişim metni ile ulusal egemenliğe ilişkin yanlış bilgiler içeren bir metin öğrencilere sunulmuştur. Tek bir hükümdarın ülke yönetimde söz sahibi olduğu monarşi sistemine ait bilgiler ulusal egemenlik olarak hazırlanmıştır. Ülkemizin bu şekilde yönetildiğini içeren bir metin verilmiştir. Günümüzde yaşadığımız durumdan çok farklı bir durumdan bahsedildiğini öğrenciler yanlış bilgileri doğru bilgilerle değiştirerek yeni bir metin oluşturmuştur. Kavramla ilgili kavram bulmacası etkinliği ile ulusal egemenliğe ilişkin kavramlar ilişkilendirilmeye çalışılmıştır. Tanımlayıcı dallanmış ağaç ve kavram bulmacası etkinliklerinin öğrencilerin ilgisini çektiği görülmüştür.

4. Hafta Sonu Araştırmacı Notu: Öğrencilerin ‘Bağımsızlık’ kavramındaki yanlışları fazladır. Örnek olay ile bağımsız olmadığımız Milli Mücadele Dönemi zamanından bir olay ve bağımsız olduğumuz günümüzden bir olay verilmiştir. Bu iki olay üzerinden bağımsızlık kavramı algılamaları istenmiştir. Olaylar bir çocuk üzerinden ele alınmıştır. Öğrencilerde çocukların açısından bakarak bağımsızlığı sokakta özgürce oynayamamak, okula gidememek vb. açılardan örneklendirmişlerdir. Örnek olayda yer alan karakterlerin yerinde olsalar ne hissederler ve nasıl yaşamak isterler sorularına dair görüşlerini belirtmişlerdir. İlk kez karşılaştıklarını belirttikleri yapılandırılmış grid ile ise bağımsızlık kavramı ile ilişkisi olduğunu düşündükleri kavramları kullanarak metin oluşturmuşlardır.

5. Hafta Sonu Araştırmacı Notu: Son hafta ise ‘Cumhuriyet’ ve ‘Demokrasi’ kavramına yönelik tespit edilen eksik ve yanlış öğrenmeleri gidermek için etkinlikler uygulanmıştır. Cumhuriyet kavramının anlam çözümleme tablosu ve yapılandırılmış grid ile ayırt edici boyutu olan egemenlik, yönetimin tek bir hükümdar ait olmaması, halkın yönetimde söz

sahibi olması olgusu öğrenciler tarafından kavranmıştır. Halkın yönetime katılması ve tek hükümdar tarafından ülkenin yönetilmesi arasındaki farklar etkinlik sonrası sözel olarak öğrenciler tarafından ifade edilebilmiştir. Öğrencilere hangi yönetim şeklinde yaşamak istediklerine dair sorular sorularak cevaplamaları istenmiştir. Derse katılıma istekli oldukları görülmüştür. Demokrasi kavramı ise kavram karikatürü ve kelime ilişkilendirme şeması ile insanların eşit oylarla devlet yönetime katılması, seçimlerin önemi ve çoğunluğun tercih ettiği bireylerin devlet yönetiminde halkı temsil etmesi boyutları kavratılmıştır. Cumhuriyet ve demokrasinin karışabileceği noktalar üzerinde açıklamalar yapılmıştır.

4.3. Eylem Planında Kavram Yanılgılarını Gidermek İçin Hazırlanan Etkinliklerin Öğrencilerdeki Kavram Yanılgılarına Etkisi

Kavram tanımlama yaprağı ile vatandaşlık kavramlarına ait 15 kavramdan en fazla kavram yanılgısı tespit edilen “*Vatandaş- Hak- Sorumluluk- Ulusal Egemenlik- Bağımsızlık- Cumhuriyet- Demokrasi*” kavramlarına yönelik oluşturulan eylem planı uygulanmıştır. Her kavrama ilişkin var olan kavram yanılgılarını azaltmak veya gidermek amacıyla farklı kavram öğretim yöntemleri ile etkinlikler oluşturulmuştur. Kavram yanılgılarını gidermek amacıyla kavram karikatürleri, kavram bulmacası, anlam çözümleme tabloları, kavram değişim metinleri, yapılandırılmış grid, kavram ilişkilendirme şeması, tanımlayıcı dallanmış ağaç, çalışma yaprağı yöntemleriyle oluşturulan etkinlikler uygulanmıştır. Uygulama sonrasında ise eylem planı öncesinde uygulanan kavram tanımlama yaprağı ile tekrar kavramlara yönelik açıklamalar yapmaları istenmiştir. Bu uygulama ile etkinliklerin kavram yanılgılarını gidermede veya azaltmada ne kadar etkili olduğu tespit edilmiştir. Son aşama olarak eylem planı sürecine ve etkinliklere ilişkin öğrenci mülakat formu yazılı olarak uygulanmıştır. Çalışma sonucunda öğrencilerin kavram yanılgılarında önemli ölçüde azalma olduğundan çalışmada kullanılan etkinliklerin oldukça etkili olduğu tespit edilmiştir. Bu etkinlikler 5 hafta boyunca uygulanmıştır.

4.3.1. Vatandaş Kavramı

Eylem Planınının 1. haftasında vatandaş ve hak kavramına yönelik etkinliklerin uygulaması gerçekleştirilmiştir. *Vatandaş* kavramına yönelik kavram öğretim yöntemlerinden örnek

olay, kavram karikatürü ve ek etkinlik olarak tanımlayıcı dallanmış ağaç uygulanmıştır. Bu etkinlikler sonrasında vatandaş kavramında etkinlik 1 ile vatandaş kavramının doğuştan veya sonradan kazanılan bir kimlik olabileceği ve bilinçli bir vatandaşın sahip olması gereken nitelikler örnek olaylarla sunulmuştur. Etkinlik 2 ile de bir insanın doğmadığı bir ülkede belli kriterler ile o ülkenin vatandaşı olabileceği ve vatandaşların sahip olduğu haklara sahip olabileceği kavratılmak istenen kavram karikatürü sunulmuştur. Vatandaş kavramının doğru şekilde öğrenebilmesine yardımcı olabilecek tanımlayıcı dallanmış ağaç etkinliği ek olarak uygulanmıştır. Bu etkinlikler sonucunda 24 öğrencide tespit edilen kavram yanlışlarının büyük oranda azaldığı gözlenmiştir. Vatandaş kavramına yönelik tespit edilen kavram yanlışlarının uygulama sonrası 21 öğrencide düzeltildiği görülmüştür. Kavram yanlışları giderilen öğrencilerin cevapları incelendiğinde öğrencilerin vatandaş kavramının bilimsel tanımlarına benzer ifadeler kullandıkları görülmüştür. Vatandaşların içerisinde yaşadıkları devlete vatandaşlık bağı ile bağlı olduklarını belirtmişlerdir. Aynı zamanda vatandaşların devleti koruma sorumlulukları olduğunu ifade etmişlerdir. Kavram yanlışları düzelten öğrencilerin doğru cevapları şöyledir:

“Vatandaş, aynı ülke içerisinde yaşayan ve devlete vatandaşlık bağı ile bağlı olan kişilere verilen genel isimdir.” (K 6)

“Devlet malını koruyan, vatansever aynı toplum içerisinde yaşayan devlete vatandaşlık bağı ile bağlı olan kişiler.” (E 14)

“Vatandaş, aynı ülke içerisinde yaşayan ve devlete vatandaşlık bağı ile bağlı olan kişilere verilen genel isimdir.” (K 13)

“Vatandaş, devlete bağlı olan kişilere denir ve vatandaş ülkesini korumak için her şeyi yapmalı.” (K 5)

Vatandaş kavramına ilişkin kavram yanlışları 3 öğrencide tespit edilmiştir. Devam eden yanlışları gösteren yanlış cevaplar şöyledir:

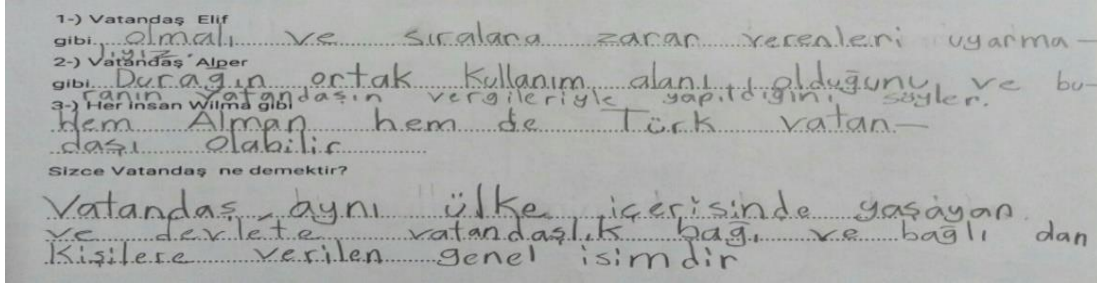
“Vatandaş, çok güzel bir şeydir. Mesela metin anne babası bir vatandaşdır. Vatandaş böyle bir şey.” (K 4)

“Bir kişi cam kırıldığında uyanmak ona vatandaş denir.” (E 11)

“Vatandaşlık görevimiz bir kişi kötü şey yaparken görürsek uyarmalıyız.” (E 5)

K 13 öğrencinin Etkinlik 1 vatandaş kavramına yönelik verilen örnek olayların sorularına verdiği doğru cevabı şu şekildedir;

Fotoğraf 1: K 13 Öğrencinin Vatandaş Kavramı ile İlgili Etkinlik 1 Cevap Kağıdı

4.3.2. Hak Kavramı

Kavram yanlışlığı tespit edilen *hak* kavramına yönelik hazırlanan etkinlik 3 hak kavramına yönelik farklı boyutları kavratabilecek ilişkilendirme şeması ile kavramla ilişkili olan kavramları ortaya çıkarmak istenmiştir. Ek çalışma yaprağı ile hak kavramı eşitlik boyutunda kavratılabilmek amacıyla 4 görsel verilerek bu görsellere ait her çocuğun sahip olduğu hakları vurgulayan ve doldurulması beklenen cümleler vardır. Bu görsellerden hareketle tamamlanan cümleler sonucunda hak kavramını tanımlaması istenir. Ek etkinlik olarak kavram karikatürü oluşturulmuştur. Kavram karikatürü ile farklı milletlerden olsa tüm çocukların temel ortak haklarının olduğunu vurgulayarak karşılaşılan durumda neler düşündükleri ve hak kavramının tanımlamasını yapmasını istenir. Haklarımız şeması ile tüm insanların sahip olduğu haklara örnekler verilmesi istenmiştir. Her öğrencinin haklarımız şemasında özellikle çocuk haklarına örnekler verebildikleri gözlenmiştir. Kavram ilişkilendirme şemasında ise genel olarak öğrencilerin hak ile ilgili “eşitlik, devlet tarafından korunan, anayasa, hukuka uygun, özgürlük, adalet” gibi kavramlarla ilişkilendirmiştir. Hak kavramında 23 öğrencide kavram yanlışlığı tespit edilmiştir. 19 öğrencide hak kavramına yönelik yanlışların giderildiği gözlenmiştir. Kavram yanlışlıkları giderilen öğrencilerin cevapları incelendiğinde devletin vatandaşlarına verdiği yetkiler şeklinde açıklamalar yapıldığı görülmüştür. Aynı zamanda herkese eşit olarak verdiği bu hakları kimsenin alamayacağı ifadeleri kullanmışlardır. Hak kavramına yönelik doğru cevaplar şöyledir:

“Devlet tarafından güvence altına alınan vatandaşlara verilen yetkililerdir. Her çocuk eşit haklara sahiptir.” (K 3)

“Devlet tarafından korunan yasalarla güvence altına alınan insanlara verilen haklardır.” (K 7)

“Hiç kimse tarafından kısıtlanamaz ve devlet tarafından korunan şeye hak denir.” (K 5)

“Devlet tarafından korunan yetkiler.” (E 3)

Uygulama sonrası ise 4 öğrencide kavram yanılıgısı tespit edilmiştir. Yanlış cevaplar şöyledir:

“Hak her insanların hakkıdır.” (K 11)

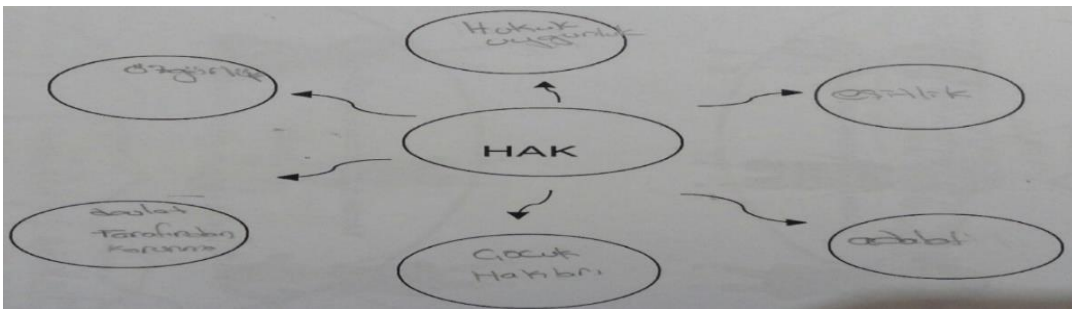
“Özgürlük demek. Hak demek çocuk hakkı ve insan hakkıdır, eşitlik demek ve oyun hakkı demektir.” (K 1)

“Hak özgürlük hakkını vermiştir.” (E 5)

“Her çocuğun eğitim hakkı vardır. Yani her çocuğun hakkı vardır.” (K 12)

Hak kavramına yönelik hazırlanan etkinlik 3 ile hak kavramının farklı boyutlarının kavratılmak istenmiştir. İlişkili olduğu düşünülen kelimeler ortaya çıkarılmıştır. K 9 öğrencinin bu etkinlikteki cevabı şöyledir:

Fotoğraf 2: K 9 Öğrencinin Hak Kavramı ile İlgili Etkinlik 3 Cevap Kağıdı

4.3.3. Sorumluluk Kavramı

Eylem planının 2. haftası ise *sorumluluk* kavramına yönelik etkinlikler uygulanmıştır. Sorumluluk kavramına ilişkin etkinlik 4 ile tanımlayıcı dallanmış ağaç, etkinlik 5 ile

anlam çözümleme tablosu ve ek çalışma, örnek olay etkinlikleri uygulanmıştır. Sorumluluk kavramının ne olduğu ve farklı boyutlarda sorumluluk kavramının ilişkili olduğu durumları kavratılmak için hazırlanan bu etkinlikler sonucunda 21 öğrencide karşılaşılan kavram yanlışlığı 3 öğrenciye kadar inmiştir. Özellikle öğrencilere örnek olay ile sorumluluğun ne olduğu, önemi ve yerine getirilmemesi sonucunda karşılaşılabilecek durumlar sunularak kavram yanlışlığı giderilmeye çalışılmıştır. Anlam çözümleme tablosu etkinliği ile öğrencilerin yakın çevremizde kimlere, nasıl sorumluluklarımızın olduğunu fark edebildikleri görülmüştür. Ek çalışma ile kimlere karşı hangi sorumluluklarımızın bulunduğuna yönelik örnek verebildikleri görülmüştür. Tanımlayıcı dallanmış ağaç etkinliğinde çoğunlukla doğru cevap tercih edilmiştir. Sorumluluk kavramının tanımının bulunduğu seçenek ise şu şekildedir: “*Sorumluluk, bireyin kendisine veya başkalarına karşı yerine getirmesi gereken olayın sonuçlarını üstlenmesidir.*” Sorumluluk kavramına yönelik düzeltilen kavram yanlışlıklarını gösteren doğru cevaplar şöyledir:

“*Sorumluluklar başlıca görevlerimizdir. Sorumluluklar çevreye insanlar arasında ilişkiyi sağlar.*” (K 10)

“*Kişinin diğer insanlara karşı yerine getirmesi gereken davranışlar.*” (E 9)

Kavrama yönelik yanlışlığı devam eden öğrencilerin yanlış cevapları ise şu şekildedir:

“*Hayatı düzenli olur.*” (E 12)

“*Diğer kişilerle düzenli bir kişilerle olur önemlidir.*” (K 10)

K 1 öğrencinin sorumluluk kavramına hazırlanan ek etkinliğe verdiği cevap şu şekilde:

Fotoğraf 3: K 1 Öğrencinin Sorumluluk Kavramı ile İlgili Ek Etkinlik Cevap Kağıdı

<p>Sağlığını korumak</p> <p>Kişisel temizliğini yapmak</p> <p>...Sağlıklı ve dengeli beslenmem...</p> <p>...Yatmadan önce dişlerimi fırçalarım</p> <p>...Sabahları aydınlatma yollarımı yiklerim</p>	<p>Saygılı davranmak</p> <p>Sözlerini dinlemek</p> <p>...Yemek masasında...</p> <p>...Yazıcı kullanma...</p> <p>...Yardıma ederim</p>	<p>Düşüncelerine saygı göstermek</p> <p>Sırlarını başkasıyla paylaşmamak</p> <p>...Oyun oynarken...</p> <p>...Saygılı davran...</p> <p>...Oyun oynarken...</p> <p>...hile yapmam...</p>	<p>Sınıfta söz almadan konuşmamak</p> <p>Ödevlerimi eksiksiz yapmak</p> <p>...Ödevlerimi yapmam</p> <p>...derslerimi yapmam</p> <p>...yerlerim...</p> <p>...atıklarımı tıraş ederim</p> <p>...Gülümsemem...</p> <p>...Huzurlarım</p>
--	---	---	--

4.3.4. Ulusal Egemenlik Kavramı

Eylem planının 3. haftası ise *ulusal egemenlik* kavramına yönelik oluşturulan etkinlikler uygulanmıştır. Ulusal egemenlik kavramına ilişkin yanılgıları giderebilmek için etkinlik 6 tanımlayıcı dallanmış ağaç, etkinlik 7 kavramsal değişim metni ve etkinlik 8 kavram ilişkilendirme şeması ve ek olarak kavram bulmacası uygulanmıştır. 26 öğrencide tespit edilen kavram yanılgısı uygulama sonrası 6 öğrenciye kadar düşmüştür. Tanımlayıcı dallanmış ağaç etkinliğinde kavramı doğru karşılaştıran “Ulusal egemenlik halkın seçim yoluyla devlet yönetiminde söz sahibi olmasıdır.” seçeneği kavrama yönelik yanılgısı giderilen öğrencilerin tercih ettiği görülmüştür. Kavram ilişkilendirme şeması etkinliğinde ise öğrenciler “oy kullanmak, seçim, meclis, halkın devlet yönetimine katılması, milletvekili, demokrasi” gibi ilişkili kavramlar kullanmıştır. Kavramsal değişim metninde ulusal egemenlik kavramına yönelik doğru cevaplar şu şekildedir:

“Halka aittir, halk mecliste toplanır, meclis başkanı, başkanlık eder, milletvekilleri aracılığıyla mecliste halk temsil edilir, mecliste milletvekilleri oylama yaparak karar alınır. Halka değişikliklerle ilgili oylama yaptırarak isteği sorulur, halkın seçimi kabul edilir.” (K 3)

“Ulusal Egemenlik, bütün halkın seçme-seçilme hakkına sahip olmasıdır. Oy kullanma hakkı 18’den sonra gelir. Devlet yönetimiyle milletvekili seçilir. Meclis denen (TBMM) 23 Nisan’da 1920’de ulusal egemenliği kazandık.” (E 2)

“Ülkemiz ulusal egemenliğe sahip bir ülkedir ulusal egemenliğe dayalı ülkelerde devlet yönetimi halka ait. (E 9)

“Devlet yönetimi padişah’a değil halka aittir. Meclis toplantıları mecliste toplanır. Meclis başkanı milletvekilleri aracılığıyla halk temsil edilir. Halka değişikliklerle istediği sorulur. Halkın seçimi kabul edilir.” (K 1)

Ulusal egemenliğe yönelik verilen yanlış cevaplar şöyledir:

“Padişaha ait değildir çünkü ulusal egemenlik ait. Daha sonra oylarıyla oy verirler ve o zaman oyu alan seçilir. (E 12)

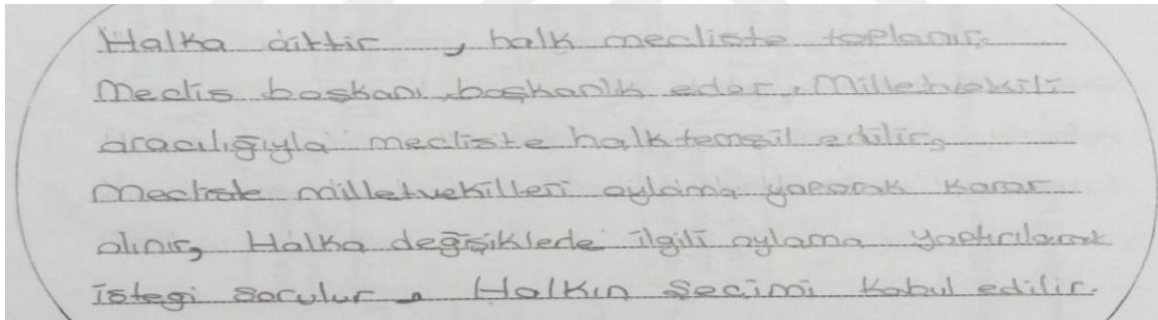
“Devlet halka aittir başkan meclis başkanı toplantıları meclis başkanı yönetir. Halk ne isterse o olur.” (E 6)

“Ulusal egemenlik sahip ülkedir. Ulusal egemenlik dayalı devlet yönetimine padişaha ait değildir. Meclisler toplanır. Meclis toplantısı başkan padişah değildir. Halk ya da temsilciler mecliste toplantılarda yer alır. Ancak kararlar sadece padişahın kararıyla kabul edilmez. Padişah ülkede dair neyin yapılması isterse o yapamaz.” (K 10)

Tanımlayıcı dallanmış ağaç etkinliğinde ulusal egemenlik kavramına yönelik görülen kavram yanılgısı olan öğrenciler şu seçeneği seçmiştir: *“Ulusal egemenlik halkın devlet yönetiminde söz sahibi olması değil, ülke yönetimiyle ilgili tüm kararları padişah verir.”* Kavram bulmacası etkinliğin ulusal egemenlikle ilişkili eksik verilen cümlelerin tamamlanması ve bulmacada işaretlenmesi istenilmiştir. Bu etkinlikte de genel olarak öğrencilerin doğru yaptığı gözlenmiştir.

K 3 öğrencinin etkinlik 7 kavramsal değişim metni için verdiği doğru cevap şöyledir:

Fotoğraf 4: K 3 Öğrencinin Ulusal Egemenlik Kavramı ile İlgili Etkinlik Kağıdı

4.3.5. Bağımsızlık Kavramı

Eylem planının 4. haftasında *bağımsızlık* kavramına ilişkin etkinlikler uygulanmıştır. Bağımsızlık kavramına yönelik etkinlik 9 örnek olay ile sunulmuştur. Ülkemizin geçmişte bağımsızlığa sahip olmadığı zaman dilimine ait olay ile günümüzde bağımsızlığa sahip olduğumuz zaman dilimine ait olay verilmiştir. Bu iki olaya yönelik 3 maddelik soru yöneltilmiş ve sonucunda bağımsızlık kavramını tanımlaması istenmiştir. Etkinlik 10 yapılandırılmış grid etkinliği ile verilen 8 kutucukta kelime veya kelime gruplarından bağımsızlıkla ilişkili olan kutucuklardaki kelime ve kelime grupları ile bir metin oluşturması istenmiştir. Etkinlik 11 ile tanımlayıcı ağaç etkinliği uygulanmıştır. Bağımsızlık kavramına yönelik tespit edilen kavram yanılgılarında 26 öğrenciden 6

öğrencide devam ettiği gözlenmiştir. Bağımsızlık kavramına yönelik tanımlayıcı ağaç etkinliğinde kavram yanılıgısı giderilen öğrencilerin seçtiği doğru seçenek şu şekildedir: “Devletin ve halkın diğer ülkeler tarafından esir hayatı sürdürülmeden, kendi istedikleri gibi özgürce yaşamalarına bağımsızlık denir.” Bağımsızlık kavramına ilişkin doğru cevap veren öğrencilerin ifadeleri incelendiğinde hem devlet hem de vatandaş açısından ele alınmıştır. Devletin kendi kararlarını alabilmesi, başka devletin işlerine karışmaması açıklamasının yanı sıra insanların özgürce yaşayabilmesi ve haklarını kullanabilmesi ifadeleri de kullanılmıştır. Bağımsızlık kavramına ilişkin verilen doğru cevaplar şöyledir:

“Bir ülkenin iç ve dış işlerinde istediği kararı alabilir.” (K 3)

“Vatandaşların haklarını özgürce kullanabilmesidir.” (E 1)

“Bir ülkenin kendine ait dokunulmazlığıdır.” (E 15)

“Devletin iç ve dış kararı alabilmesi. Başka devletin egemenlik kurmamasıdır.” (K 10)

“Devletin işlerinde istediğini alabilmesi özgürce hakların kullanılması.” (E 14)

Bağımsızlık kavramına ilişkin verilen yanlış cevaplar şöyledir:

“Vatandaşlık bağımsızlıktır.” (E 5 ve K 8)

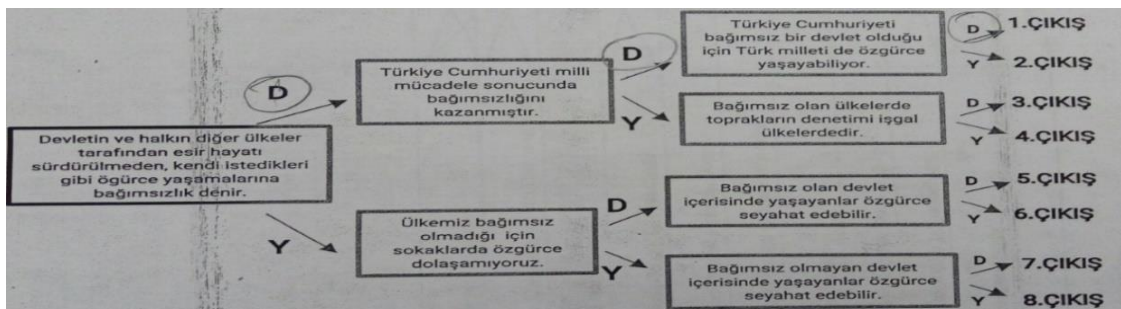
“Bir yerin dokunulmaz olan yerdir.” (K 5)

“İstediğin yere gitme serbest dolaşma.” (E 8)

“Sokaklara çıkıp oynayamamak haksızlık yapmak.” (E 12)

E 7 öğrencinin bağımsızlık kavramına ilişkin oluşturulan etkinlik 11 tanımlayıcı dallanmış ağaç çalışmasına verdiği doğru cevap şu şekildedir:

Fotoğraf 5: E 7 Öğrencinin Bağımsızlık Kavramı ile İlgili Etkinlik 11 Cevap Kağıdı

4.3.6. Cumhuriyet Kavramı

En son hafta ise cumhuriyet ve demokrasi kavramlarına ilişkin etkinlikler uygulanmıştır. *Cumhuriyet* kavramında 26 öğrencide etkinliklerin uygulanması sonrası 7 öğrencinin yanılgılarının devam ettiği gözlenmiştir. Cumhuriyet kavramına ilişkin hazırlanan etkinlik 12 kavram anlam çözümleme tablosudur. Verilen 10 maddelik cümlelerin cumhuriyet ile ilgili olanları bulmaları istenmiştir. Etkinlik 13 yapılandırılmış grid yöntemiyle hazırlanmıştır. 9 kutucuk halinde verilen kelime gruplarından cumhuriyet ile ilgili olanları ayırt etmeleri istenmiştir. Kavram yanılgıları giderilenlerin cevapları incelendiğinde genel olarak cumhuriyeti halkın devlet yönetimine katılması ifadeleri ile açıkladıkları görülmüştür. Yapılan etkinlikler sonucunda doğru cevap veren öğrencilerin seçtiği seçenekler şöyledir: *“Ulusal Egemenliğe dayalı bir yönetim şeklidir. Yönetim, herhangi bir ayrıcalıklı grubun elinde değildir. Halktan kişilerin de yönetici olma hakkı vardır. 29 Ekim 1923 yılında ilan edilmiştir. Halk, yöneticilerini seçimle belirler.”* (E 15, K 3, E 1, K 8). Yapılandırılmış grid etkinliğinde ise doğru cevap veren öğrenciler “halk egemenliği, 29 Ekim 1923, eşit oy hakkı, siyasi partiler, devlet yönetim biçimi ve milletvekili” kelime gruplarıyla ilişkilendirmişlerdir. (E 14, K 11). Kavram yanılgısı devam eden öğrenciler ise tam tersi olarak *“tek kişilik yönetim, ayrıcalıklı grup, 23 Nisan 1920, halkın fikirleri önemli değil”* gibi seçenekleri tercih etmişlerdir. (K 5, K 8, K 4). Cumhuriyet kavramına yönelik oluşturulan etkinlik 12’ ye **E 12** öğrencinin cevabı şöyledir:

Fotoğraf 6: E 12 Öğrencinin Cumhuriyet Kavramı ile İlgili Etkinlik 12 Cevap Kağıdı

	CUMHURİYET
Halkın fikirleri önemli değildir.	
Ulusal Egemenliğe dayalı bir yönetim şeklidir.	X
Halk, kraliar ya da padişahlar tarafından yönetilir.	
Yöneticileri halk seçmez.	
Yönetim, herhangi ayrıcalıklı bir grubun elinde değildir.	X
Halkın yöneticilerden hesap sorma hakkı yoktur.	
Halktan kişilerin de yönetici olma hakkı vardır.	X
29 Ekim 1923 yılında ilan edildi.	X
Halk, kendini yönetecek kişileri seçim yoluyla oy kullanarak seçer.	X
Halkın temsilcileri milletvekilleridir.	X

4.3.7. Demokrasi Kavramı

Demokrasi kavramı ile ilgili etkinlik 14 kavram karikatürü ve ek etkinlik olarak kelime ilişkilendirme şeması uygulanmıştır. Kavrama yönelik 26 öğrencide kavram yanılığısı tespit edilmiştir. Etkinliklerin uygulanması sonucunda ise 8 öğrencide devam ettiği görülmüştür. Kelime ilişkilendirme şemasına “*seçme, seçilme, seçim, hak, halk, özgürlük, oy, eşitlik, hürriyet, halk egemenliği*” gibi demokrasi ile ilişkili kavramlar yazan öğrenciler çoğunluktadır. Demokrasi kavramına ilişkin verilen doğru cevaplar şöyledir:

“Demokrasi, vatandaşların ülke yönetimine doğrudan ya da temsilciler aracılığıyla katılabildiği devlet şeklidir. Halka seçme hakkı verilmesi.” (E 3)

“Demokrasi, bağımsız bir ülkenin eşit şekilde oy kullanma ve cumhuriyetin yönetim şeklidir.” (E 15)

“Demokrasi, insanların ülke yönetiminde temsilcilerin katılabildiği devlet şeklidir, halka seçim hakkı verir.” (E 6)

“Vatandaşlarının ülke yönetimine doğrudan ya da temsilciler aracılığıyla katılabildiği devlet şeklidir. Halka seçim hakkı tanır.” (E 11)

Demokrasi kavramına ilişkili kavram yanılığını gösteren yanlış cevaplar şöyledir:

“İnsanlar, demokrasi hak ve özgürlüklere sahiptir. Vatandaşlık özgürlük sayıp olabilir.” (K 11)

“Demokrasi, her vatandaşın özgürce gezmeye hakkı vardır. Her vatandaşın özgürlük hakkı vardır. Temsilciler aracılığıyla katılabilir. Seçim hakkı vardır. (E 10)

“Ayçanın söylediği doğrudur. Demokrasi, vatandaşların ülke yönetimidir.” (K 1)

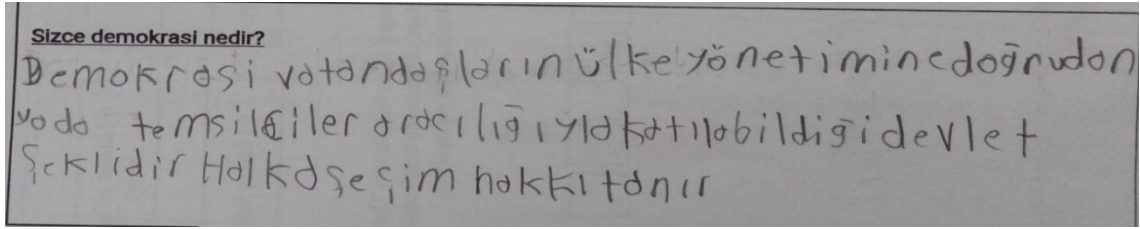
“Demokrasi bağımsız Türkiye, demokrasi vatandaşların ülke yönetimine.” (E 9)

“Demokrasi, bağımsız olan bir ülke.” (K 10)

“Demokrasi iki kişi tarafından olan şeydir. Orada halk kağıtlara isim yazıp onu kutuya attığı zaman o devlet onu yönetir.” (K 5)

E 13 öğrencinin demokrasi kavramı için oluşturulan etkinlik 14’e verdiği cevap şöyledir:

Fotoğraf 7: E 13 Öğrencinin Demokrasi Kavramı ile İlgili Etkinlik 14 Cevap Kağıdı

4.4. Eylem Planındaki Etkinliklerin Uygulanması Sonucu Kavramlara İlişkin Öğrencilerin Algılarının Analizi ve Değerlendirmesi

Son uygulanan kavram tanımlama yaprağı eylem planında belirtilen etkinliklerin uygulanmasından sonra bir kez daha uygulanmıştır. Kavram tanımlama yaprağı kavram yanlışlığı tespit edilen 7 kavramı içermektedir. Açık uçlu sorular ile etkinliklerin kavram yanlışlığına etkisi ortaya çıkarılmıştır. Etkinliklerde de görüldüğü üzere kavram yanlışlarında azalma görülmüştür. Kavram tanımlama yaprağı ile tüm kavram yanlışlarına yönelik bilimsel tanımlama istenmiştir. Bu şekilde kavram yanlışlarının azalması ortaya çıkarılmıştır. Aşağıda uygulama sonrası öğrencilerin araştırmada ele alınan kavramlara ilişkin algılarında meydana gelen değişme ve gelişmeler analiz edilmiş, kavramlara yönelik ön bilgi ve son öğrenmelerini gösteren alıntılar verilmiştir.

4.4.1. Vatandaş Kavramı

Vatandaş kavramına yönelik uygulanan etkinlikler sonrası öğrencilerin vatandaş kavramına yönelik doğru cevaplar verdikleri görülmüştür. Bir ülkede yaşayan ve o ülkeye vatandaşlık bağı ile bağlı olan kişiler olduğuna ilişkin cevaplar verilmiştir. Vatandaş kavramının ilişkin bir devlete kimlik veya belge ile bir bağlantısının olduğu düşüncesi geliştirilmiştir. Bir ülkenin vatandaşı olmak için o ülkede doğmak gerekmediği belli şartlar doğrultusunda başka bir ülkenin de vatandaşı olunabileceğinin farkına varıldığı görülmüştür. Öğrenciler hem etkinliklerde hem de kavram üzerine konuşmalarda vatandaşların sahip oldukları görev ve sorumluluklara da örnekler vermişlerdir. Eylem planının uygulama öncesinde vatandaşlık kavramına ilişkin 24 öğrencide kavram yanlışlığı tespit edilmiştir. Eylem planı ile kavram yanlışlığı tespit edilen öğrenci sayısı ise 3 olmuştur. Vatandaş kavramında yanlışlığı bulunan **K 3** öğrenci ise vatandaş kavramını birlik içinde yaşamak olarak cevaplandırmıştır. Eylem planı dahilinde uygulanan

etkinlikler sonrasında vatandaş kavramına ilişkin doğru öğrenme gerçekleşmiştir. Öğrenci bir ülkede yaşayan ve devlete bağlı olan insanların vatandaş olduğunu belirtirken vatandaşların sahip olduğu yükümlülüklerden vergi ödemesi örneğini de eklemiştir.

Fotoğraf 8: K 3 Öğrencinin Vatandaş Kavramına Yönelik Ön Bilgisi

Konu = Vatandaşlık
Vatandaş birlik içinde yaşamaktır.

Fotoğraf 9: K 3 Öğrencinin Vatandaş Kavramına Yönelik Son Öğrenmesi

Vatandaş = Ülkede yaşayan insanlar devlete bağlı olan kimse.
Bir ülkenin insanı o ülkeye vergi veren kimse.

4.4.2. Hak Kavramı

Uygulama öncesi öğrencilerin 23 tanesi *hak* kavramına ilişkin “insanların yapabildiği şeyler, kişinin düşüncesi, sorumluluk” gibi açıklamaları ile kavram yanlışlığına sahip oldukları tespit edilmiştir. Uygulama sonrası bu sayı 4 öğrenciye kadar gerilemiştir. Etkinliklerden sonra öğrenciler hak kavramını vatandaş kavramı ile ilişkilendirdiği gözlenmiştir. Etkinliklerde olduğu gibi genel olarak çocuk hakları boyutunda ele almışlardır. Öğrenciler her vatandaş ve çocuğun eşit haklara sahip olduğunu ve hakların devlet tarafından korunduğunu kavramışlardır. Hak kavramının açıklamasının yanında sahip olunan haklara yönelik örnekler verebilmişlerdir. Özellikle çocuk haklarına yönelik örnekler vermişlerdir. Hak kavramına yönelik kavram yanlışlığı tespit edilen E 5 öğrenci etkinliklerin uygulanması sonucunda kavrama ilişkin doğru tanımlamalar yapabilmıştır. Her vatandaşın haklara eşit olarak sahip olduğu ve bu hakların devlet tarafından güvence altına alınan özgürlükler olduğunu belirtebilmiştir. Öğrenci etkinliklerde sahip olduğu haklara da örnekler verebilmiştir.

Fotoğraf 10: E 5 Öğrencinin Hak Kavramına Yönelik Ön Bilgisi

2. Hak = Hakkımızın Rubuk Bizim yapabilmiz.

Fotoğraf 11: E 5 Öğrencinin Hak Kavramına Yönelik Son Öğrenmesi

HAK = Devletin koruduğu her vatandaşa verdiği özgürlüktür.

4.4.3. Sorumluluk Kavramı

Sorumluluk kavramında ise 21 öğrencide yanlış tespit edilmiştir. “İnsanların yaptığı şeyler, çalışmak, ders yapmak” gibi cevaplar ile kavramın özelliklerini ve niteliğini belirtebilecek bir açıklama yapılamamıştır. Etkinliklerin uygulanması sonucunda yanlışlara sahip öğrenci sayısı 3’ e düşmüştür. Öğrencilerin verdikleri cevaplar incelendiğinde “kişinin kendisine ve başkalarına karşı yapması gereken yükümlülükler, zamanında yerine getirilmesi gereken görevler, sonucunun bilincinde olma” gibi kavramın niteliklerini belirten ifadeler kullanıldığı görülmüştür. Etkinliklerde öğrencilerden birey ve vatandaş olarak sahip olduğumuz sorumlulukların neler olduğuna dair örnekler istediğinde öğrencilerin bir öğrenci ve bir çocuk olarak kime ne gibi sorumluluklarının olduğunu ifade edebildiği görülmüştür. Sorumluluğun önemi üzerine tartışıldığında öğrenciler kavramı örneklerle açıklayabilmiştir. **K 4** öğrencinin sorumluluk kavramında yanlışlığı olduğu tespit edilmiştir. Öğrenci sorumluluğu kaybedilen şeyin bulunamaması şeklinde tanımlamıştır. Uygulama sonucunda ise öğrencinin sorumluluk kavramına ilişkin doğru algı oluşturduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra öğrencinin sınıf içi soru- cevap kısmında sorumluluk kavramını örneklerle açıklayabildiği görülmüştür.

Fotoğraf 12: K 4 Öğrencinin Sorumluluk Kavramına Yönelik Ön Bilgisi

SORUMLUK: Bir şeyi kaybetinde onu bulamayan sorumlu olursa...

Fotoğraf 13: K 4 Öğrencinin Sorumluluk Kavramına Yönelik Son Öğrenmesi

Sorumluluk: bir kişinin kendisine başkasına karşı yapması gereken görev.

4.4.4. Ulusal Egemenlik Kavramı

Ulusal egemenlik kavramına ilişkin 26 öğrencide kavram yanılığı tespit edilmiştir. Öğrencilerin genel olarak bu kavrama ilişkin algılamaları 23 Nisan Çocuk Bayramı şeklindedir. Öğrencilerin bayram ile ilişkilendirmesi kavrama ilişkin yanılığları ortaya çıkarmıştır. Etkinliklerin uygulanması sonrasında ise kavram yanılığları 6 öğrencide devam etmiştir. Öğrencilerin genel olarak “halkın devletle ilgili kararlarda söz sahibi olabilmesi, halkın devlet yönetimine katılması” gibi cevaplar verdikleri görülmüştür. Ulusal egemenliğe sahip olmanın önemi üzerine yapılan sınıf içi tartışmalarda öğrenciler geçmiş ve günümüzü karşılaştırarak açıklayabilmişlerdir. Ulusal egemenlik kavramında yanılığı bulunan **K 9** öğrenci de öğrencilerin birçoğu ile aynı yanılığa düşerek ulusal egemenlik kavramını çocuk bayramı olarak ifade etmiştir. Etkinliklerle birlikte öğrencinin kavrama ilişkin yanılığının giderildiği görülmüştür.

Fotoğraf 14: K 9 Öğrencinin Ulusal Egemenlik Kavramına Yönelik Ön Bilgisi

Fotoğraf 15: K 9 Öğrencinin Ulusal Egemenlik Kavramına Yönelik Son Öğrenmesi

4.4.5. Bağımsızlık Kavramı

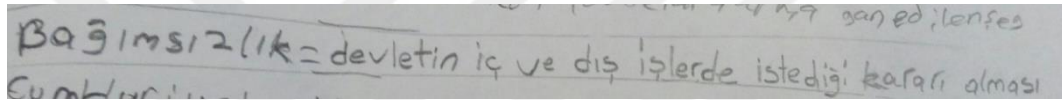
Bağımsızlık kavramına ilişkin kavram yanılığı 26 öğrencide tespit edilmiştir. 6 öğrencinin uygulama sonrası yanılığları devam etmiştir. Bağımsızlık kavramına yönelik öğrencilerin bir kısmı olumlu bir kısmı olumsuz ifade de bulunmuştur. Olumlu olarak “güzel şey, kardeşlik” gibi ifadeler kullanmış, olumsuz olarak “haksızlık, tutumsuzluk, özen göstermemek” gibi ifadeler kullanılmıştır. Etkinliklerin uygulanması sonrasında bağımsızlık kavramını hem toplumsal hem bireysel anlamda algıladıkları görülmüştür. Toplumsal anlamda vatandaşı olunan devletin ülkeyi ilgilendiren işlemlerinde özgürce karar alabilmesi ve bireysel anlamda vatandaşların yaşamlarını özgürce devam ettirebilmeleri şeklinde algıladıkları hem etkinliklerde hem de soru-cevap kısmında gözlenmiştir. **E 3** öğrencinin bağımsızlık kavramında yanılığı olduğu tespit edilmiştir. Öğrencinin kavrama ilişkin ön bilgisi incelendiğinde kavrama yönelik olumsuz algısı

olduğu görülmüştür. Bağımsızlık kavramı haksızlık kelimesiyle açıklamıştır. Etkinliklerin uygulanması sonucunda ise öğrencinin kavrama ilişkin algısı değişmiş, “devletin iç ve dış işlerinde istediği kararı alabilmesi” olarak tanımlamıştır. Sınıf içi etkinliklerde de örnek olay üzerinde bağımsızlığı bireysel anlamda örnek ile açıklayabilmiştir.

Fotoğraf 16: E 5 Öğrencinin Bağımsızlık Kavramına Yönelik Ön Bilgisi

Fotoğraf 17: E 5 Öğrencinin Bağımsızlık Kavramına Yönelik Son Öğrenmesi

4.4.6. Cumhuriyet Kavramı

Cumhuriyet kavramına yönelik 26 öğrencide yanlış tespit edilmiştir. Uygulama sonrasında da 7 öğrencinin yanlışlarının devam ettiği görülmüştür. Kavramı tanımlaması istenen öğrencilerin “Atatürk tarafından kurulduğu, bayram, Türkiye Cumhuriyeti, vatan, yurt” gibi cevaplar vererek kavramı doğru şekilde açıklayamadıkları görülmüştür. Uygulama sonrasında ise öğrencilerin cumhuriyetin “halkın devlet yönetimine katılabildiği devlet biçimi, halkın seçim yoluyla devlet ile ilgili kararları verebilmesi” gibi cevaplar ile kavramın özelliğini kavradığı görülmüştür. Sınıf içi etkinlikte örnek durum ile cumhuriyetten önceki devlet biçimi açıklanmıştır. İki devlet biçimi karşılaştırılarak farklar öğrenciler tarafından belirtilmiştir. Cumhuriyet kavramında yanlış tespit edilen **K 1** öğrencinin cevabı Türkiye Cumhuriyeti olmuştur. Öğrenci, kavramı devletimizin adı ile ilişkilendirmiştir. Etkinlikler sonucunda öğrenci cumhuriyet kavramının özelliklerini ifade edebilmiştir. Halkın devlet yönetimine katılabildiği devlet biçimi olduğunu belirtmiştir. Öğrenci sınıf içi etkinliklerde cumhuriyetin ilanı ile gerçekleşen değişikliklere örnekler verebilmiştir.

Fotoğraf 18: K 1 Öğrencinin Cumhuriyet Kavramına Yönelik Ön Bilgisi

Cumhuriyet = Türkiye Cumhuriyeti demek.

Fotoğraf 19: K 1 Öğrencinin Cumhuriyet Kavramına Yönelik Son öğrenmesi

Cumhuriyet: Halkın yönetime katıldığı devlet biçimi.

4.4.7. Demokrasi Kavramı

Son kavram olan *demokrasi* kavramında da 26 öğrencide kavram yanlışlığı tespit edilmiştir. Öğrencilerin cevaplamakta en çok zorlandığı kavram demokrasidir. 8 öğrenci yanıtı bırakmıştır. Öğrenciler tanımlarken “kanun, hak, kural, deneyim” gibi ifadeler kullanmıştır. Uygulama sonrası ise demokrasi kavramına ilişkin 8 öğrencide yanlışlık devam etmiştir. Yanlışlıkları giderilen öğrenciler ise “halkın eşit sayıldığı yönetim şekli, halkın seçim yoluyla yönetime katılabildiği yönetim biçimi” gibi cevaplar vermişlerdir. Demokrasi dışındaki diğer yönetim biçimlerinden örnekler verilerek aralarındaki farklar kavratılmıştır. Öğrencilerin de soru- cevap kısmında bu farkları açıklamaların kullandıkları görülmüştür. **K 7** öğrencinin demokrasi kavramına yönelik ön bilgisine bakıldığında demokrasi kavramını hak kavramı ile ilişkilendirdiği görülmüştür. Etkinlikler uygulandıktan sonra öğrencinin kavrama ilişkin algısı değişmiştir. Öğrenci demokrasi kavramını “eşit olarak halkın seçime katılabildiği yönetim biçimi” olarak nitelendirmiştir.

Fotoğraf 20: K 7 Öğrencinin Demokrasi Kavramına Yönelik Ön Bilgisi

Demokrasi: İnsan hakları

Fotoğraf 21: K 7 Öğrencinin Demokrasi Kavramına Yönelik Son Öğrenmesi

Demokrasi = Eşit olarak halkın seçime katıldığı yönetim biçimi.

4.5. Uygulanan Etkinliklere Yönelik Öğrencilerin Görüş ve Değerlendirmeleri

Eylem planının uygulanmasının ardından kavram yanılgılarını gidermeye yönelik tasarlanan etkinlikler ve süreç içerisindeki faaliyetlere yönelik öğrencilerin görüşlerini ortaya çıkarmak amacıyla yarı yapılandırılmış mülakat formu uygulanmıştır. Öğrenciler grup taraması şeklinde etkinliklere yönelik görüşlerini 6 maddelik mülakat formunda yazılı olarak ifade etmişlerdir.

Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersi “Etkin Vatandaşlık” ünitesindeki kavramların öğretiminde uygulanan etkinlikler hakkındaki görüşleri genel olarak eğlenceli ve öğretici olduğu yönündedir. Bazı etkinliklerin ise farklı, zor ve sıkıcı olduğunu ifade etmişlerdir. Öğrencilerin eylem planında yer alan etkinliklerin uygulanması sürecinde istekli oldukları gözlenmiştir. Etkinliklerde yer alan görsel ve farklı şemaların öğrencilerin dikkatini çektiği ve bunun verimli katılımı sağladığı görülmüştür. Bazı öğrencilerin etkinliklerle ilgili görüşleri şu şekildedir: **K 7** öğrenci “*Çok eğlenceli, öğretici ve yapamayacağımı düşündüğüm etkinlikleri yaptırıcı.*” ifadesini kullanmıştır. **E 10** öğrenci “*Bazen eğlenceli bazen sıkıcı ve zordu.*” yorumunu yapmıştır. **E 4** öğrencim ise “*Yeni kelimeleri öğrenmede etkili ve öğrendiklerimizi pekiştirmek için faydalı.*” ifadesiyle etkinlikler hakkındaki görüşlerini belirtmiştir. Sosyal Bilgiler dersinde eylem planı dahilinde uygulanan etkinliklerden hangileri ile ilk kez karşılaşıldığı sorusuna ise genel olarak tanımlayıcı dallanmış ağaç, örnek olay, kavramsal değişim metni cevabını vermişlerdir. Bazı öğrencilerin soruyla ilgili cevapları şu şekildedir: **E 5** öğrenci, “*Doğru yolu takip edip çıkışa geldiğimiz etkinliği ilk kez gördüm.*” ifadesini kullanmıştır. **K 2** öğrenci, “*Yanlış bilgilerin verildiği hikayenin düzeltilmesi etkinliği.*” ifadesiyle cevaplamıştır.

Uygulanan etkinlikler içerisinde en sevdikleri etkinliklere ise genel olarak kavram karikatürü, kavram bulmacası, tanımlayıcı dallanmış ağaç cevabını vermişlerdir. Öğrencilerin bu etkinlikleri sevmelerinin nedenleri ise resim, şekillerin yer alması, bilmece ve bulmaca gibi unsurlarla ilgilerini çekici halde hazırlanmalarıdır. Öğrencilerden bazılarının cevapları şöyledir: **K 8** öğrenci, “*En sevdiğim karikatür etkinlikleriydi.*” ifadesini kullanmıştır. **E 1** öğrenci, “*En sevdiğim boşluk doldurmalı bulmaca etkinliği çünkü biraz zor.*” ifadesiyle soruyu cevaplamıştır. Uygulanan

etkinlikler içerisinde en zorlandıkları etkinliklerin ise kavramsal değişim metni, örnek olay ve yapılandırılmış grid etkinlikleridir. Bu etkinlikler kavrama yönelik yanlış bilgileri içererek öğrencilerin çelişkili ifadeleri düzeltmesi üzerine tasarlanmıştır. Öğrencilerin zorlanmaları da çelişki içerisinde düşmelerindedir. Bazı öğrenciler ise açık uçlu maddelerden oluşan örnek olayları sıkıcı bulmuştur. Bunun nedeni ise örnek olayın sadece metinlerden oluşması, resim ya da farklı şekil ve sembollerin kullanılmaması olarak değerlendirilmiştir. Öğrencilerin cevapları şu şekildedir: **K 11** öğrenci, “*Boşluk doldurma soruları olan üç hikaye verilen etkinlik zordu.*” cevabını vermiştir. **E 3** öğrenci, “*Padişahla ilgili olan yazı çok karışık ve doğru olanını yazarken zorlandım.*” ifadesiyle soruyu cevaplamıştır.

Öğrencilere uygulanan bu etkinliklerin bilmedikleri ya da yanlış bildikleri kavramların doğru öğrenilmesinde etkili olup olmadığı sorulmuştur. Öğrenciler bu soruya genel olarak etkinliklerin yanlış bildikleri kavramların doğru öğrenilmesinde etkili olduğunu belirtmişlerdir. Öğrencilerin cevapları şöyledir: **E 9** öğrenci, “*Demokrasi, ulusal egemenlik gibi kelimeleri bilmiyordum. Bu etkinlik sayesinde öğrendim ve yazdım.*” ifadesini kullanmıştır. **K 5** öğrenci, “*Bağımsızlık kelimesini yanlış biliyordum ama doğrusunu öğrendim. Demokrasi kelimesini de bilmiyordum onu da öğrendim.*” cevabını vermiştir. Son soru olarak öğrencilere bilinmeyen ya da yanlış bilinen kavramların doğru öğrenilmesine için nasıl bir etkinlik oluşturacağı sorulmuştur. Öğrenciler bu soruya oyun şeklinde eğlenceli ve eğitici etkinlikler cevabını vermişlerdir. Bazı öğrencilerin cevapları şu şekildedir: **E 13** öğrenci, “*Oyunlu etkinlikler hem oynamak hem öğrenmek için.*” cevabını vermiştir. **K 6** öğrenci ise “*Origamiden kavram kartları hazırlardım.*” ifadesiyle soruyu cevaplamıştır.

Sosyal Bilgiler dersi müfredat yoğunluğu, ders saatinin azlığı nedeniyle genellikle geleneksel anlatım teknikleri kullanılarak ele alınır. Ders kitapları da bu doğrultuda hazırlanmıştır. Ders kitaplarında kavram öğretimine yönelik etkili yöntem ve etkinlikler bulunmamaktadır. Öğrenciler genel olarak etkinliklerin eğlenceli geçtiğini söylerken bilmedikleri kavramları öğrendiklerini ifade etmişlerdir. Kavramların öğretiminde oyunlaştırılan etkinliklerin kullanılması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu tür etkinliklerle hem eğlenecekleri hem de öğrenecekleri görüşündedirler.

BÖLÜM V: SONUÇ

5.1. Yargı

Bu çalışmada ilkokul Sosyal Bilgiler dersi 4. sınıf “Etkin Vatandaşlık” ünitesinde yer alan kavramlara ilişkin kavram yanlışlarının tespit edilmesi ve bu yanlışların ortadan kaldırılması amaçlanmıştır. Kavram yanlışlarını azaltmak ya da ortadan kaldırmak amacıyla tasarlanan etkinliklerin ne derece etkili olduğu soruna cevap aranmıştır. Kavram yanlışları tespit edilen “*vatandaş, hak, sorumluluk, ulusal egemenlik, bağımsızlık, cumhuriyet, demokrasi*” kavramlarına yönelik tasarlanan etkinliklerde kavram bulmacası, kavram karikatürü, kavramsal değişim metni, örnek olay, kelime ilişkilendirme şeması, anlam çözümleme tablosu, yapılandırılmış grid, tanımlayıcı dallanmış ağaç gibi yöntemler kullanmıştır. Eylem planı dahilinde uygulanan etkinlikler sonucunda kavram yanlışlarının azaldığı ortaya çıkarılmıştır. Bu noktada tasarlanan etkinlikler kavram yanlışını azalmakta etkili olmuştur.

“İlkokul 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi “Etkin Vatandaşlık” ünitesinde yer alan kavramlarda öğrencilerin yaşadıkları kavram yanlışları nelerdir?” araştırmanın birinci sorusudur. Bu soru ile ilgili analizlerin sonucuna göre öğrenciler vatandaşlık kavramlarında yanlışlar yaşamaktadır. Kavram tanımlama yaprağı ile kavram yanlışları tespit edilen kavramlar şu şekildedir: “*vatandaş, hak, sorumluluk, ulusal egemenlik, bağımsızlık, cumhuriyet, demokrasi*”. “İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersi “Etkin Vatandaşlık” ünitesinde yer alan “*vatandaş, hak, sorumluluk, ulusal egemenlik, bağımsızlık, cumhuriyet ve demokrasi*” ile ilgili kavram yanlışları nasıl giderilebilir?” araştırmanın ikinci sorusudur. Bu soruya cevap alabilmek için eğitim alanında yer alan kavram öğretim yöntemleri incelenmiştir. İlkokul seviyesinde öğrenim gören öğrencilere uygun olduğu düşünülen yöntemler kullanılarak özgün ve ilgi çekici etkinlikler tasarlanmaya çalışılmıştır. Bu etkinliklerin hazırlanılması aşamasında uzman görüşü alınmış, bazı noktalarda değişiklikler yapılmıştır. Etkinliklerde kavram bulmacası, kavram karikatürü, kavramsal değişim metni, örnek olay, kelime ilişkilendirme şeması, anlam çözümleme tablosu, yapılandırılmış grid, tanımlayıcı dallanmış ağaç yöntemleri

kullanılmıştır. “İlkokul 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi “Etkin Vatandaşlık” ünitesinde yer alan “vatandaş, hak, sorumluluk, ulusal egemenlik, bağımsızlık, cumhuriyet ve demokrasi” ile ilgili kavram yanlışlarını gidermek için tasarlanan etkinliklerin öğrencilerin yanlışları üzerindeki etkisi nasıldır?” araştırmanın üçüncü sorusudur. Eylem planı dahilinde uygulanan etkinlikler sonucunda öğrencilerin kavram yanlışlarının azalmasında etkili olduğu tespit edilmiştir. Etkinlikler, öğrencilerin yaşadıkları kavram yanlışları büyük oranda azaltılmasını sağlamıştır. “Kavram yanlışlarını gidermek için tasarlanan etkinliklere yönelik öğrencilerin görüşleri ve değerlendirmeleri nelerdir? araştırmanın son sorusudur. Bu soruya cevap bulabilmek adına yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Elde edilen verilere göre öğrenciler uygulanan etkinlikleri ilgi çekici ve eğlenceli bulmuştur. Öğrenciler, birçok etkinlikle ilk kez karşılaştığını belirtmiştir. Özellikle kavram karikatürü ve tanımlayıcı dallanmış ağaç etkinliklerini çok sevdiğini ifade etmişlerdir.

5.2. Tartışma

Bu araştırma, ilkokul Sosyal Bilgiler dersi 4. sınıf “Etkin Vatandaşlık” ünitesinde yer alan kavramlardaki yanlışları tespit etmek ve yanlışları gidermek amacıyla yapılmıştır. Öğrencilerde tespit edilen kavram yanlışlarını gidermek amacıyla tasarlanan etkinliklerin etkisini ortaya çıkarmayı amaçlanmıştır. Vatandaşlık ile ilgili öğrencilerin yaşadıkları kavram yanlışlarını gidermek için tasarlanan etkinliklerin etkili olduğu ortaya çıkarılmıştır. Kavram yanlışlarını giderme adına kavram bulmacası, kavram karikatürü, kavramsal değişim metni, kelime ilişkilendirme şeması, anlam çözümleme tablosu, tanımlayıcı dallanmış ağaç gibi yöntemler etkili olmuştur. Eylem planı dahilinde uygulanan etkinlikler sonucunda kavram yanlışlarının azaldığı ortaya çıkarılmıştır. Kavramlara yönelik son öğrenmelere bakıldığında cinsiyet açısından öğrenciler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir öğrenme farkı olmadığı görülür.

Araştırmada öncelikle vatandaşlık konularını içeren üniteye yer alan kavram yanlışlarının neler olabileceğine cevap aranmıştır. Uygulanan ölçek ile öğrencilerin genel olarak vatandaş, hak, sorumluluk, ulusal egemenlik, bağımsızlık, cumhuriyet ve demokrasi kavramlarında yanlışlara sahip oldukları tespit edilmiştir. Öğrencilerin günlük hayatta karşılaştıkları sorumluluk ve hak kavramlarını örneklendirmeye çalıştığı,

kavramı tanımlayamadığı görülmüştür. Vatandaş kavramını genel olarak ‘insan ve arkadaş’ ile tanımlamışlardır. Bağımsızlık kavramını da tanımlamakta zorlanmışlardır. Öğrencilerin bir kısmı kavramı olumlu ifadelerle bir kısmı ise olumsuz ifadelerle açıklamışlardır. Ulusal egemenlik ve cumhuriyet kavramlarını çoğunlukla ‘bayram’ kelimesiyle ilişkilendirmişlerdir. Demokrasi kavramı en fazla cevapsız bırakılan kavramdır. Bazı öğrencilerin bu kavrama yönelik algısının olmadığı, birçoğunun ise algısının yanlış olduğu görülmüştür. Kavramlar çevresel faktörler nedeniyle yanlış ve eksik algılanmış ve öğrenciler bu kavramlara yönelik hatalı ön bilgiler oluşturmuşlardır. Öğrencilerin kavramlara ilişkin ön bilgilerinin bilimsel tanımlarla uyuşmadığı görülmüştür. Ulusal egemenlik, bağımsızlık, cumhuriyet ve demokrasi kavramları öğrencilerin günlük hayatta sıklıkla karşılaştıkları kavramlar olmadığı için kavramları anlamlandırmakta zorluk yaşamışlardır. Kavramlara yönelik anlamlandırmayı genel olarak kavramlarla birlikte kullanılan kavramlarla ilişkilendirerek yapmışlardır. Bu durum kavram yanlışlarının oluşmasına neden olmuştur.

Kavram yanlışlarını belirlemek amacıyla yapılan benzer çalışmalar şu şekildedir: Doğan (2007), çalışmasında vatandaşlık kavramına yönelik 6. sınıf öğrencilerindeki yanlışları ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Katılımcılara kavram başarı testi ve görüşme formu uygulamıştır. Bulgulara göre devlet, milli egemenlik, demokrasi, cumhuriyet, anayasa, yasa, vatandaş, yönetim kavramlarında yüksek oranda yanlış tespit etmiştir. Sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan öğrencilerde daha fazla yanlış olduğunu fark etmiştir. Bulgular ışığında soyut kavramın öğretiminde dikkat edilmesi konusunda önerilerde bulunmuştur. Bu çalışma ile yaptığım çalışmanın bulguları örtüşmekle birlikte benzer olarak vatandaş, demokrasi, cumhuriyet kavramlarında yüksek kavram yanlışları tespit edilmiştir.

Sabancı (2008), 7. sınıf öğrencileri ile yaptığı çalışmada Sosyal Bilgilerde yer alan vatandaşlık konularının kavramsal anlamları üzerinde durmuştur. Çalışma, yeni program ve eski programa göre eğitim alan öğrencilerle yürütülmüştür. Çalışmanın sonucunda vatandaşlık konularında kavram yanlışlarını tespit etmişlerdir. Yanlışların özellikle eski programda eğitim gören öğrencilerde daha fazla olduğunu belirtmiştir. Cinsiyet açısından değerlendirildiğinde erkek öğrencilerde daha az yanlış tespit etmiştir. Ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, öğretmenlerin mesleki kıdemi vb. etkenlerin kavram yanlışlarında etkili olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu çalışma ile yaptığım çalışmanın bulguları

örtüşmektedir. Demokrasi, bağımsızlık, sorumluluk, hak, cumhuriyet kavramlarına yönelik kavram yanlışlarının fazla olduğu iki çalışmada da ortaya çıkarılmıştır. Kartal ve Turan (2015), çalışmalarında vatandaşlık eğitimi ile ilgili kavramlara ilişkin yanlışları tespit etmişlerdir. 5. sınıf öğrencilerine uygulanan zihin haritaları ile kavram yanlışlarını ortaya çıkarmışlardır. Bu çalışmada olduğu gibi yaptığım çalışmanın bulgularında da genel olarak soyut yapıları olan vatandaşlık kavramlarında öğrencilerin yanlışlığına sahip oldukları tespit edilmiştir, her iki çalışmada da yanlışlığı tespit edilen kavramlar hak ve sorumluluktur.

Çelikkaya ve Kürümlüoğlu (2019), çalışmalarında 6. sınıf öğrencilerinin vatandaşlık ile ilgili kavramlara yönelik kavram gelişimlerini incelediklerinde 10 kavrama ilişkin kavram yanlışlığının bulunduğunu tespit etmişlerdir. Bu çalışma ile yaptığım çalışmada öğrencilerin ortak kavram olarak cumhuriyet kavramında kavram yanlışlarının olduğu tespit edilmiştir. Kılıç (2014), çalışması ile ilköğretim 8. sınıf vatandaşlık ve demokrasi dersinde yer alan kavramlara yönelik yanlışları ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Nitel bir çalışma olarak olgu bilim desenini kullanmıştır. 10 adet açık uçlu soru olan yarı yapılandırılmış anket uygulamıştır. Bulgulara göre eşitlik, özgürlük, hak, cumhuriyet kavramlarında doğru tanımlar fazla iken vatandaşlık, demokrasi, adalet, çoğulculuk kavramlarında yanlış tanımlamalar daha fazladır. Bu araştırma ile yaptığım çalışmada ortak vatandaşlık kavramlarına yönelik yanlışları tespit edilmiştir. Hak, demokrasi ve cumhuriyet kavramlarına ilişkin farklılıklar görülmüştür. Bu çalışmada kavramlara yönelik kavram yanlışlığıyla karşılaşmamıştır. Yaptığım çalışmada ise bu üç kavrama ilişkin kavram yanlışları yüksek oranda tespit edilmiştir. Farklılığın nedeni uygulanan öğrenci seviyelerinin farklı olması, uygulanan model ve yöntemlerin farklılığı olabilir.

Yılmaz (2013), çalışması ile 8. sınıf öğrencilerinin sorumluluk, hak, eşitlik, vatandaşlık ve egemenlik kavramlarına ilişkin algılarını ortaya çıkarmıştır. Yarı yapılandırılmış mülakat ile verileri toplamıştır. Bu çalışma ile yaptığım çalışmada ortak kavramlar incelenmiştir. Bu çalışmada hak ve sorumluluk kavramlarına ilişkin öğrencilerin yanlışlığı olmadığı tespit edilirken yaptığım çalışmada bu iki kavrama ilişkin yanlışları tespit edilmiştir. Yaptığım çalışmada elde edilen bulgular bu çalışmanın sonuçlarıyla örtüşmemektedir. Karatekin ve Elvan (2016), çalışmaları ile 8. sınıf öğrencilerinin demokrasi kavramına ilişkin bilişsel yapılarını incelemişlerdir. Kelime ilişkilendirme testi kullanılarak veriler toplamışlardır. Öğrencilerin demokrasi kavramına yönelik doğru

ilişkilendirme yapamadığını tespit etmişlerdir. Bunun nedenini soyut olan demokrasi kavramının günlük hayat ile ilişkilendirilememesi şeklinde açıklamışlardır. Araştırmanın bulguları yaptığım çalışma ile örtüşmektedir. Demokrasi kavramına ilişkin iki çalışmada da öğrencilerin sıkıntı yaşadığı, doğru kazanamadığı tespit edilmiştir.

Vatandaşlık kavramlarıyla ilgili yanlışlar tespit edildikten sonra bu kavramlara yönelik hazırlanan etkinliklerin kavram yanlışlarını gidermede etkisi üzerine analiz yapılmıştır. Ve hazırlanmış olan etkinliklerin kavram yanlışlarını azaltmada etkili olduğu ortaya konulmuştur. Bu amaçla yapılan benzer çalışmalar şu şekildedir: Yılmaz ve Çeltikçi (2013), soyut ve çok boyutlu kavramlar ile ilgili yaptıkları eylem araştırmasında kavram yanlışlarını gidermek için oluşturulan etkinliklerin etkili olduklarını ortaya çıkarmışlardır. Çalışmada özellikle zihin haritaları üzerinden kavram yanlışları giderilmeye çalışılmıştır. Yapılan çalışma sonucunda kavram öğretim etkinliklerinin öğrencilerin kavram yanlışlarını gidermede başarılı olduğunu belirtmişlerdir. Bu çalışma ile yaptığım çalışma aynı araştırma modeli ile yürütülmüştür. Elde edilen bulgular birbiriyle örtüşmektedir. Demokrasi ve cumhuriyet kavramları iki çalışmada da araştırmaya dahil edilmiştir.

Dağdelen ve Kösterelioğlu (2015), çalışmalarında ortak kavramların yanlışlarına yönelik araştırma yapmışlardır. Anayasa, bağımsızlık, cumhuriyet, demokrasi, hükümet, kamuoyu, ulusal egemenlik gibi kavramların yanlışlarının giderilmesinde kavramsal değişim metinlerinin etkili olduğunu ortaya çıkarmışlardır. Bu çalışmanın kavram değişim metinlerinin kavram yanlışlarını gidermedeki etkisi bulguları yaptığım çalışma bulguları ile örtüşmektedir. Tural (2011) da çalışmasında hak, demokrasi, cumhuriyet gibi kavramların kazanım düzeylerini ortaya çıkarmıştır. Yapılandırmacı yaklaşımına dayalı olan etkinliklerin vatandaşlık kavramlarının öğrenilmesinde olumlu etkisinin olduğunu tespit etmiştir. Ulaşılan sonuçlar yaptığım çalışmanın bulgularıyla örtüşmektedir. Yılmaz ve Çiviler (2012), çalışmalarında Sosyal Bilgiler dersinde yer alan tarih ile ilgili kavramlarda yanlışlar tespit etmişlerdir. Bu çalışma ile yaptığım çalışmada yapılandırılmış grid, tanımlayıcı dallanmış ağaç, anlam çözümleme tablosu vb. benzer yöntemler kullanılarak kavram yanlışları giderilmeye çalışılmıştır. İki çalışmanın sonuçlarında da olumlu etkiler gözlenmiştir. Kavram yanlışları azaltılmıştır. Akşit ve Dinç (2015), Sosyal Bilgiler dersinde iskan kavramının öğretimine yönelik yapılan çalışmada 7. sınıf öğrencilere kazandırılmak istenen iskan kavramına ilişkin sahip olunan

kavram yanlışları tespit etmiştir. Kavramın doğru öğretilmesi için eylem etkinlikleri oluşturmuştur. Kavram öğretim etkinliklerinin iskan kavramının etkili ve kalıcı bir şekilde öğrenilmesine katkı sağladığını ortaya koymuştur. Akyürek ve Afacan (2011), kavram çarkı diyagramının kavram yanlışlarının ortaya çıkarılmasında ve giderilmesinde, kavram öğretiminde başarının artırılmasında ve kolaylaştırılmasında gerekli olduğunu belirtmişlerdir. Çalışma bulguları ışığında kavram çarkı diyagramının kavram yanlışlarını azaltma etkili olduğunu ifade etmişlerdir.

Bektaş ve Bilgili (2004), çalışmaları ile Sosyal Bilgiler dersinin tarih ile ilgili kavramlarında yanlışlar tespit etmişlerdir. Yaptığım çalışmada olduğu gibi bu çalışmada da kavram öğretiminde anlam çözümlene tabloları ve kavram öğretim yöntemleriyle oluşturulmuş olan etkinliklerin kavram yanlışlarını azaltmada etkili olduğu gözlenmiştir. Çakmak ve Çelik (2016), yaptıkları çalışma ile kavram öğretiminde kavram bulmacası etkinliklerinin önemi ortaya koymuşlardır. Sosyal Bilgiler dersinde yer alan tarih kavramlarına yönelik kavram bulmacası geliştirmişlerdir. Kavram bulmacası etkinliğinin kavram öğretiminde etkili olduğunu tespit etmişlerdir. Öğrencilerin ilgilerini çektiğini ve etkinliği eğlenceli bulduklarını belirtmişlerdir. Bu çalışma ile yaptığım çalışmanın kavram bulmacasına yönelik bulguları örtüşmektedir. Eylem planı dahilinde hazırlanan mülakat formu ile öğrencilerin etkinliklere yönelik görüş ve değerlendirmesi incelenmiştir. Hazırlanan kavram etkinliklerinin genel olarak öğrencilerin ilgisini çektiği görülmüştür. Öğrenciler etkinlikleri eğlenceli bulmuşlardır. Kavram karikatürü, tanımlayıcı dallanmış ağaç, yapılandırılmış grid gibi bazı etkinlikleri daha önce görmediklerini belirtmişlerdir. Kavram karikatürü, kavram bulmacası ve tanımlayıcı dallanmış ağaç etkinlikleri sevdiklerini, örnek olay, kavramsal değişim metnini ise zor bulduklarını ifade etmişlerdir.

5.3. Öneriler

Yapılan araştırma sonucunda elde edilen bulgular ışığında eğitimciler ve araştırmacılar için bazı öneriler getirilmiştir.

5.3.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

Ülkemizde kavram öğretilimi ve kavram yanlışlarını gidermeyi amaçlayan uygulamaya yönelik yapılan çalışmalar az sayıdadır. Kavram yanlışları konusunda yapılan çalışmalar da daha çok fen alanındadır. Sosyal Bilgiler eğitimi alanında yapılan çalışmalar ise genellikle tarih ve coğrafya kavramlarındaki yanlışları ortaya çıkarmaya yöneliktir. Sosyal Bilgiler alanında farklı kavramlardaki yanlışları gidermeye yönelik çalışmalar yapılabilir.

Araştırmada ulusal egemenlik, bağımsızlık, cumhuriyet ve demokrasi kavramlarında yüksek oranda yanlışlar tespit edilmiştir. Yeni yapılacak çalışmalarda özellikle bu kavramlar üzerine farklı teknikler geliştirilerek etkinlikler hazırlanabilir. Özellikle ilkokul öğrencilerinin ilgisini çeken kavram bulmacası, kavram karikatürü ve tanımlayıcı dallanmış ağaç kullanılabilir.

Araştırma bulgularında yüksek kavram yanlışları tespit edilen cumhuriyet ve demokrasi kavramlarının etkinlikler sonunda da bazı öğrencilerin yanlışlarının giderilemediği ve birbirlerine karıştırıldığı görülmüştür. Sosyal Bilgiler dersinin temel amacı olan etkin ve demokratik vatandaşlar yetiştirilmesi açısından bu kavramların öğretilimi büyük önem arz eder. Bu nedenle yapılacak çalışmalarda cumhuriyet ve demokrasi kavramına yönelik daha fazla eylem araştırması yapılabilir. Farklı bölgelerde ve farklı sosyo- ekonomik düzeylerde yapılacak çalışmalarla bu kavramların öğretilimi geliştirilebilir.

Cumhuriyet ve demokrasi kavramlarına ilişkin anlam çözümlene tablosu, yapılandırılmış grid ve kelime ilişkilendirme şeması teknikleri kullanılarak etkinlikler tasarlanmıştır. Etkinliklerin kavram yanlışları üzerine çok etkili olmadığı görülmüştür. Bu teknikler kullanılırken öğrencilerin ilgisini çeken karikatür ve görseller kullanılabilir. Özellikle bu iki kavrama yönelik geliştirilecek etkinliklerde renkli görsel ve grafikler kullanılabilir. Kavram karikatürü, kavram haritası, kavram bulmacası ve kavram ağları ile cumhuriyet ve demokrasi kavramlarının öğretilimine ilişkin etkinlikler geliştirilebilir.

Araştırma bulgularına göre öğrenciler en çok kavram karikatürü, kavram bulmacası ve tanımlayıcı dallanmış ağaç etkinliklerini sevmişlerdir. Bu etkinliklerin kullanıldığı kavram yanlışları büyük ölçüde giderilmiştir. Özellikle ilkokul ve ortaokul düzeylerindeki öğrencilerle bu teknikler kullanılarak hazırlanan etkinlikler üzerine çalışmalar yapılabilir. Öğrencilerin zorlandıkları etkinlikler ise kavramsal değişim metni,

yapılandırılmış grid ve örnek olay olarak tespit edilmiştir. Yeni çalışmalarla bu tekniklerle oluşturulmuş etkinlikler hazırlanırken öğrencilerin dikkatlerini çeken görsel, şekil veya semboller kullanılabilir.

Öğrencilerde var olan kavram yanlışları yeni öğrenmeleri olumsuz yönde etkilemektedir. Bu neden özellikle ilkökul seviyesindeki öğrencilerde var olan kavram yanlışlarını tespit etmeye ve bu yanlışları gidermeye ilişkin uygulamalı çalışmalar yapılmalıdır. Öğretmenlerin kavram öğretim sürecinde kullanabilecekleri etkinlikler geliştirilebilir. Çalışmada elde edilen bulgular kavram yanlışlarını etkileyen değişkenleri ön plana alınmamıştır. Çalışma benzer özelliklere sahip öğrencilerle yürütülmüştür, benzer ve olumlu sonuçlar elde edilmiştir. Kavram yanlışlarını etkileyen değişkenlerin ön plana alındığı çalışmalar farklı sonuçlar gösterebilir. Sosyo- ekonomik durumu, cinsiyet, yaşam standartları, bilişsel özellikleri vb. değişkenler kriter alınarak çalışmalar yapılmalıdır.

Araştırma sürecinde Sosyal Bilgiler öğretim programları ve Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitabı incelenmiştir. Öğretim programları ve ders kitaplarında kavram öğretiminin eksik şekilde ele alındığı tespit edilmiştir. Öğretim programında kazanım dahilinde hangi kavramların verilmesi ve bu kavramların öğretilmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Ders kitaplarında ise kavram öğretime ve kavram yanlışlarına yönelik ayrıntılı içerikler ve etkinlik bulunmamaktadır. Ders kitapları ve öğretim programlarına ilişkin yapılacak çalışmalarla uygulayıcı ve öğrencilerin kavram öğretime yönelik yararlı kaynaklar hazırlanabilir.

Çalışma vatandaşlık kavramlarını içeren yedi kavram üzerinden sınırlı bir örneklem ile yürütülmüştür. Yeni yapılacak çalışmalar ile ele alınmayan kavramlar daha geniş örneklerle de gerçekleştirilebilir. Bu tür çalışmalar ile Sosyal Bilgiler öğretim programı ve ders kitapları kavram öğretimi açısından geliştirilebilir. Aynı zamanda bu tür çalışmalar ile kavram öğretimi ve yanlışlarının önemi gösterilerek eğitim fakültelerinde ders içerik ve uygulamalarında yeni düzenlemeler yapılabilir. Çalışma, öğrencilerde bulunan kavram yanlışlarının incelenmesi ve giderilmesine yönelik ilkökul öğrencileriyle yürütülmüştür. Kavram yanlışlarıyla ilgili yeni çalışmalar yanlışların nedenlerini irdelemek üzerine akademisyen ve öğretmenlerle gerçekleştirilebilir.

Çalışmada elde edilen bulgular sonucunda kavram karikatürü, anlam çözümleme tablosu, yapılandırılmış grid, kavramsal değişim metni, örnek olay gibi yapılandırmacı öğretim

anlayışına dayalı tekniklerin kavram yanlışlarının ortadan kaldırılmasında etkili olduğu tespit edilmiştir. Kavram yanlışlarına yönelik yapılacak yeni çalışmalarla kavram haritası, kavram ağı gibi farklı yöntem ve tekniklerden yararlanılabilir.

5.3.2. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

Araştırmada Sosyal Bilgiler dersinde yer alan vatandaşlık kavramlarında öğrencilerin yanlışların yüksek olduğu tespit edilmiştir. Vatandaşlık kavramlarında yanlışların bulunması konunun öğrenimini zorlaştırmaktadır. Bu nedenle ders sürecinin ilk aşamasında öğretilecek olan konunun temelini oluşturan kavramlarına yönelik ön bilgiler ortaya çıkarılmalıdır. Araştırmada kavram yanlışlarını ortaya çıkarmada etkili sonuçlar alınan kısa cevaplı kavram tanımlama yaprağı, kavram ilişkilendirme şeması gibi farklı yöntem ve teknikler kullanılabilir.

Araştırmaya dahil edilen çalışma grubu ilkokul seviyesindeki öğrencilerden oluşmuştur. Görsellerden ve şemalardan yararlanılarak etkinlikler hazırlanmıştır. Etkinliklerin öğrencilerdeki yanlışları ortadan kaldırmada etkili olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle Vatandaşlık eğitimi içerisinde kavram öğretimi ve yanlışların giderilmesinde öğrencilerin dikkatleri çeken şema ve görsellerden yararlanılmalı, öğrencilerin zihinlerinde kalıcı olabilecek etkinliklere yer verilmelidir. Kavram karikatürü, tanımlayıcı dallanmış ağaç, çalışma yaprağı gibi teknikler kullanılabilir.

Kavram öğretim sürecinde vatandaşlık kavramları gibi soyut kavramların öğretilmesine mümkün olduğunca dikkat edilmesi gerekir. Farklı materyaller kullanarak somutlaştırılmalıdır. Özellikle ilkokul düzeyinde bu tür kavramları öğretirken öğrencilerin günlük hayatları ile ilişkilendirmelerini sağlamak gerekmektedir. Öğrencilerin kavramları örnek olay ve kavramsal değişim metinleri ile günlük hayatı ile ilişkilendirebilmesi sağlanabilir. Öğrenci başkanlığı seçimi ve okul temsilcisi seçimi gibi etkinliklerle öğrencilerin hak, demokrasi, vatandaş, sorumluluk kavramlarını günlük hayatla ilişkilendirebilmesine imkân verilebilir. Bu tür etkinliklerle öğrencilerin kavramları somutlaştırması sağlanabilir. Araştırmada yer alan etkinlikler öğrenci ve etkinlik merkezli kavram öğretimine dayanır. Böylece kavram öğrenme sürecine öğrencilerde aktif bir şekilde katılmıştır. Etkinlikler ile öğrencilerin kavram yanlışları

giderilerek eğlenerek kavram öğretimi sağlanmıştır. Öğrencilerin vatandaşlık kavramlarını eğlenerek kalıcı bir şekilde öğrenmesini sağlamak için kavram bulmacaları, anlam çözümlene tabloları teknikleri ders sürecine dahil edilebilir.

Çalışma ile öğrencilerin vatandaşlık kavramlarının öğreniminde sıkıntı yaşadığı tespit edilmiştir. Özellikle cumhuriyet, demokrasi, ulusal egemenlik ve bağımsızlık kavramlarında yanlışların yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde yer alan kurulların vatandaşlık kavramlarının öğretimine yönelik çalışmalar ile müfredat ve ders kitaplarında yeni düzenlemeler yapılabilir. Kavram yanlışlığı ve vatandaşlık kavramlarının öğretimine yönelik seminer, hizmet içi eğitim ve mesleki gelişim kursları düzenlenebilir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, R. (2006). *Mitoz ve mayoz hücre bölünmesi konusundaki kavram yanlışlarının tespiti ve bu konuda fen bilgisi öğretmenlerinin çözüm önerileri.* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Muğla Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Akbaş, Y. (2002). *İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin coğrafi kavramları anlama düzeyleri ve kavram yanlışları.* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Akbaş, Y. (2008). *Ortaöğretim 9. sınıf öğrencilerinin iklim konusundaki kavram yanlışlarının giderilmesinde kavramsal değişim yaklaşımının etkisi.* (Yayınlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Akdağ, H. ve Taşkaya, S. M. (2011). Vatandaşlık ve insan hakları eğitiminin sosyal bilgiler öğretimindeki önemi. R. Turan ve K. Ulusoy (Ed.). *Sosyal Bilgilerin temelleri.* (s. 219- 241). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Akgün, İ.H. (2014). Sosyal bilgiler dersi 7. sınıf kültür ve miras öğrenme alanı türk tarihine yolculuk ünitesinde geçen kavramların öğrenilme düzeyi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic* Volume. 9 (5). 105- 116.
- Aksoy, B. (2000). *Kavramlara dayalı jeomorfoloji öğretimi.* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aksoy, N. (2003). Eylem araştırması: eğitimsel uygulamaları iyileştirme ve değiştirmede kullanılacak bir yöntem. *Eğitim Yönetimi.* 36. (474-489)
- Akşit,İ. Ve Dinç,E. (2015). Sosyal bilgiler dersinde iskan kavramının öğretimi üzerine bir eylem araştırması. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi.* 1(1). 78-87. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/usakead/article/view/5000149494>adresinden 10 Ocak 2019 tarihinde edinilmiştir.
- Akyurt, C. Ve Akaydı, G. (2009). Biyoloji öğretmen adaylarında bitkilerde madde taşınması konusundaki kavram yanlışları. *Kastamonu Eğitim Dergisi.* 17(1). 103- 110.
- Akyürek, E. ve Afacan, Ö. (2011). Bir değerlendirme aracı olarak kavram çarkı diyagramının kullanımı. *International Conference on New Trends in Education and Their Implications.* 2. 1097- 1108.
- Alkan, C. (2001). Türk milli eğitim sisteminin 2000'li yıllarda yeniden yapılanmasının

temel esasları eğitimde yansımalar VI. *Ankara: H.H. Tekışık Eğitim Araştırma Geliştirme Merkezi. 397- 398.*

- Alkış, S. (2006). İlköğretim öğrencilerinin yağış kavramını algılamaları üzerine bir çalışma. (Yayınlanmamış doktora tezi). *Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.*
- Alkış, S. (2012). Sosyal bilgilerde kavram öğretimi. M. Safran (Ed.). *Sosyal bilgiler öğretimi.* (s. 70-92). Ankara: Pegem Akademi.
- Altıparmak, K.ve Palabıyık, E. (2017). 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin ondalık gösterim konusundaki kavram yanlışlarının ve hatalarının tespiti ve Analizi. *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.* 5(2). 447- 470. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/324870>adresinden 5 Ocak 2019 tarihinde edinilmiştir.
- Altunya, N. (2003). *Eğitim fakülteleri için vatandaşlık bilgisi.* Ankara: Nobel.
- Aydın, S. (2007). *Geometrik optik konusundaki kavram yanlışlarının kavramsal değişimi metinleri ile giderilmesi.* (Yayımlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Aydoğan, S., Güneş, B. ve Gülççek, Ç. (2003). Isı ve Sıcaklık Konusunda Kavram Yanlışları. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 23 (2). 111- 124.
- Ayvacı, H.S. ve Devocioğlu, Y. (2002). Kavram haritasının fen bilgisi başarısına etkisi. *V. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi Bildirileri,* Ankara: ODTÜ Kongre ve Kültür Merkezi, Milli Eğitim Basımevi (1).
- Barth, J. L. (1991), *Elementary and junior high-middle school social studies curriculum, activities and materials.* Lanham: University Pres of America, Inc.
- Barth, J.L. ve Demirtaş, A. (1997). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretimi:* Ankara: Yök/ Dünya Bankası Milli Eğitim Geliştirme Projesi.
- Bektaş, Ö. Ve Bilgili, A. S. (2004). İlköğretim 7.sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi osmanlı kültür ve medeniyeti ünitesinde geçen tarih terimleri ile ilgili kavram yanlışları. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi.* 9. 119-141. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/31330>adresinden 22 Ocak 2019 tarihinde edinilmiştir.
- Beydoğan, H.Ö. (1998). *Okullarda ölçme ve değerlendirme.* Erzurum: Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Bıçak, İ. ve Ereş, F. (2018). Öğretmenlerin vatandaşlık eğitimi ve vatandaşlık eğitim sürecine yönelik görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi,* 16 (2). 257- 279
- Bingölbali, E. ve Özmantar, M. F. (2009). Matematiksel kavram yanlışları: sebepleri ve çözüm arayışları. E. Bingölbali ve M. F. Özmantar (Ed.) *Matematiksel zorluklar ve çözüm önerileri.* (s. 1- 30). Ankara: Pegem Akademi.

- Bulut, N. (2014). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dünyanın yapısı konusundaki kavram yanlışlarının belirlenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Candan, A. S. (1998). *Kavramlara dayalı tarih öğretimi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Canpolat N. (2002). *Kimyasal denge ile ilgili kavramların anlaşılmasında kavramsal değişim yaklaşımının etkinliğinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Cevizci, A. (2003). *Felsefe terimleri sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Cüceloğlu, D. (1996). *İnsan ve davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çakmak, M. A. ve Çelik A. U. (2016). Sosyal bilgiler dersi ipek yolunda türkler ünitesi için kavram öğretim materyali geliştirme çalışması. *Türk ve İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3 (6). 70- 79.
- Çaycı, B. (2007). Kavram değiştirme metinlerinin kavram öğrenimi üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 27 (1). 87-102. <http://gefad.gazi.edu.tr/article/view/5000078644/5000072865> adresinden 18 Ocak 2019 tarihinde edinilmiştir.
- Çaycı, B. (2007). *Kavram öğreniminde kavramsal değişim yaklaşımının etkililiğinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çelikkaya, T. ve Kürümlüoğlu, M. (2019). Sosyal bilgiler dersi demokrasinin serüveni ünitesi ile öğrencilerin bilişsel yapılarının ve kavramsal gelişim süreçlerinin İncelenmesi *Anadolu Journal of Educational Sciences International*. 9 (1): 56-86. http://www.ajesi.dergi.anadolu.edu.tr/index.php?menu_v=son_sayi adresinden 5 Şubat 2019 tarihinde edinilmiştir.
- Çengelci, N. B. (1996). *Gelişimsel olarak kavram ve kategori yapılarının incelenmesi*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Çiftçi, A. (2006). *Vatandaşlık bilgisi: demokrasi ve insan hakları*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Çilenti, K. (1997). *Eğitim teknolojisi ve öğretim*. Ankara: Gül Yayınevi.
- Çolak, R. (2010). *Kavram haritalarının sosyal bilgiler eğitimi çerçevesinde tarihsel kavramların öğretiminde kullanılması: kavram haritası ile yapılan öğretim ile tutum başarı ve kalıcılık arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Dağdelen, O. ve Kösterelioğlu, İ. (2015). Effect of conceptual change texts for

overcoming misconceptions in people and management unit. *International Electronic Journal of Elementary Education*, 8 (1). 99- 112. University of Amasya, Turkey.

- Demirci, M. P. (2003). *Sınıf öğretmeni adaylarının ısı ve sıcaklık konusundaki kavram yanılgıları ve bu yanılgıların iyileştirilmesinde yapısalcı kuramın etkisi.* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Demir, Y. (2008). *Kavram yanılgılarının belirlenmesinde kavram karikatürlerinin kullanılması.* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Demirci, M. P. ve Sarıkaya, M. (2004). Sınıf öğretmeni adaylarının ısı ve sıcaklık konusundaki kavram yanılgıları ve yanılgıların giderilmesinde yapısalcı kuramın etkisi. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı'nda sunulmuş bildiri. *İnönü Üniversitesi*. Malatya.
- Demirci, N.ve Efe, S. (2007). İlköğretim öğrencilerinin Ses konusundaki kavram yanılgılarının belirlenmesi. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*. 1(1). 23-56. http://www.nef.balikesir.edu.tr/~dergi/makaleler/yayinda/1/EFMED_FZE116.pdf adresinden 20 Ocak 2019 tarihinde edinilmiştir.
- Doğan, İ. (2004). *Modern toplumda vatandaşlık, demokrasi ve insan hakları*. Ankara: Pegem A yayıncılık.
- Doğan, O. (2007). *İlköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler dersi bir ülke bir bayrak ünitesindeki kavramların öğrenilmesinin bazı değişkenler açısından incelenmesi.* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Doğanay, A. (2002). *Öğretimde kavram ve genellemelerin geliştirilmesi*. C Öztürk ve D. Dilek (Ed.). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. (27- 255). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Duman, B. (2007). Eğitimde çağdaş yaklaşımlar. G. Ocak (Ed.). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. (s. 267- 385). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Dündar, H. (2008). Sosyal bilgilerde kavram öğretimi. B. Tay ve A. Öcal (Ed.). *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi*. (s. 309- 342). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Dündar, H. ve Aksoy, N. (2010). Kavram analizi stratejisinin öğrencilerin kavram öğrenme başarısı ve hayat bilgisi dersine ilişkin tutumlara etkisi. *Akademik Bakış*, 21.
- Erden, M. (1998). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Alkım yayınları.
- Ersoy, A. F. (2007). *Sosyal bilgiler dersinde öğretmenlerin etkili vatandaşlık eğitimi*

- uygulamalarına ilişkin görüşleri.* (Yayımlanmamış doktora tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Esen, H. ve Genç, S. Z. (2012). Öğretmenlerin vatandaşlık eğitimi ve vatandaşlık eğitimi sürecine yönelik görüşleri. 2. *Ulusal Eğitim Programları ve Öğretim Kongresi*. Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Eyidoğan, F. Ve Güneysu, S. (2001). İlköğretim 8. sınıf fen bilgisi kitaplarındaki kavram yanlışlarının incelenmesi. V. *Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi*. <https://www.academia.edu/>adresinden 18 Ocak 2019 tarihinde edinilmiştir.
- Fidan, N. (1996). *Okulda öğrenme ve öğretme*. İstanbul: Alkım yayınları.
- Fidan, N. (2012). *Okulda öğrenme ve öğretme*. PegemA
- Gülmez, M. (1998). *İlköğretimde kesintisiz insan hakları eğitimi*. Cumhuriyet, (s. 22).
- Gülüm, K. (2010). Sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencilerinin fiziki coğrafya konularındaki bazı temel kavramları anlama düzeyi ve kavram yanlışları. *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*. (20).
- Gönen, S. ve Akgün, A. (2005). Bilgi eksiklikleri ve kavram yanlışlarının tespiti ve giderilmesinde, çalışma yapıları ve sınıf içi tartışma yönteminin uygulanabilirliği üzerine bir araştırma [Elektronik versiyonu]. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (13). 99-111.
- Gündoğan, G. ve Günay, M. (2004). *İnsan hakları ve eğitimi*. İzmir: İlya yayınevi.
- Güngördü, E. (2001). İlköğretimde hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi. Ankara: Nobel yayın dağıtım.
- Güngördü, E. (2006). *Coğrafya'da öğretim yöntemleri ve çağdaş öğretim yaklaşım ilkeleri uygulamalar*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Güneş, F. (2007). *Türkçe öğretimi ve zihinsel yapılandırma*. Ankara: Nobel yayın dağıtım.
- Gümüş, N. ve Avcı, G. (2016). Altıncı sınıflarda sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin coğrafi kavramları anlama düzeyleri ve kavram yanlışlarının belirlenmesi. *The journal of academic social science studies International Journal of social science*. 47. 190- 206.
https://www.academia.edu/33546461/Kavram_makale.pdfadresinden 8 Şubat 2019 tarihinde edinilmiştir.
- Gözütok, F. D. ve Alkın S. (2008) Human rights and citizenship education in elementary education curricula. *World Applied Sciences Journal*, 4(2), 225- 232.
- İçen, M. ve Akpınar, E. (2012). *Küresel vatandaşlık eğitiminin uluslararası sorunların çözümündeki rolü*. 5 (2). 277- 290.
- İncikabı, L. ve Kılıç, Ç. (2013). İlköğretim öğrencilerinin Geometrik cisimlerle ilgili

- kavram bilgilerinin analizi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*. 6(3). 343- 358. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/304223> adresinden 8 Şubat 2019 tarihinde edinilmiştir
- İnan, G. (2011). Eylem araştırması: Eğitimde değişimin yaratılmasında öğretmenin gücü. *Sosyal bilimler dergisi*, 9(2). 481- 486. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/45952> adresinden 11 Ocak 2019 tarihinde edinilmiştir.
- Kan, Ç. (2009). Sosyal bilgiler eğitiminde küresel vatandaşlık. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (26). 25-30. http://pauegitimdergi.pau.edu.tr/Makaleler/1577961273_%C3%87i%C4%9Fdem%20Kan1.pdf adresinden 5 Ocak 2019 tarihinde edinilmiştir.
- Kaptan, F. (1999). *Fen bilgisi öğretimi*. İstanbul: Milli eğitim basımevi.
- Karatekin, K. ve Elvan, Ö. (2016). 8. sınıf öğrencilerinin demokrasi kavramına ilişkin bilişsel yapıları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 16 (2). 1405-1431.
- Kartal, A ve Turan, İ. (2015). İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin zihin haritalarında vatandaşlık bilgileri ile ilgili kavram yanılgıları. *The Journal of Academic Social Science Studies International Journal of Social Science*. 34. 373- 383.
- Kaya, M. (2006). *İlköğretim 8. sınıf vatandaşlık ve insan hakları eğitimi dersinde yer alan kavramların kazanılmışlık düzeyi*. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Keleşoğlu, S. (2008). Demokrat yurttaşlık niteliklerinin kazandırılması açısından 7- 8. sınıf vatandaşlık ve insan hakları eğitimi dersi programı (2000) ile 6- 7. sınıf sosyal bilgiler dersi programının (2005) karşılaştırılması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Ankara.
- Kete, R. (2006). 6. sınıf fen bilgisi biyoloji konularında kavram yanılgıları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*. 19. 63-70. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/235089> adresinden 18 Ocak 2019 tarihinde edinilmiştir.
- Kılıç, A. (2015). *İlköğretim 8. sınıf vatandaşlık ve demokrasi dersinde öğrencilerin kavram yanılgılarının incelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Kılıçoğlu, G. (2012). Sosyal bilgiler tanımı, dünyada ve ülkemizde gelişimi ve önemi. M. Safran. (Ed.) *Sosyal bilgiler öğretimi*. (4- 16). Ankara: PegemA Yayınları.
- Koray, Ö. C. ve Bal, Ş. (2002). Fen öğretiminde kavram yanılgıları ve kavramsal değişim stratejisi. *Kastamonu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10 (1). 83- 90.
- Koray, Ö. Tatar, N. (2003). İlköğretim öğrencilerinin kütle ve ağırlık ile ilgili kavram

- yanılgıları ve bu yanılgıların 6. 7. ve 8. sınıf düzeylerine göre dağılımı. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Fen ve Matematik Eğitimi*. (1) 13.
- Köklü, N. (2001). Eğitim eylem araştırması- öğretmen araştırması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 34 (1). 35- 43.
- Malatyalı, E. ve Yılmaz, K. (2010). Yapılandırmacı öğrenme sürecinde kavramlar ve önemi: kavramların pedagojik açıdan incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 14(3). 320- 332.
- MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi 6.- 7. Sınıflar öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- MEB, (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)*. Ankara. <http://mufredat.meb.gov.tr/>adresinden 17 Aralık 2018 tarihinde edinilmiştir.
- Merey, Z., Karatekin, K. ve Kuş, Z. (2012). İlköğretimde vatandaşlık eğitimi: karşılaştırmalı kuramsal bir çalışma. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(3). 795-821.
- Merriam, S. B. (2015). *Nitel araştırma: desen ve uygulama için bir rehber*. (S. Turan, Çev.Ed.). Ankara: Nobel yayıncılık.
- Mulhan, M. (2007). İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programı pilot uygulaması ile ilgili değerlendirme raporu. Ankara: EARGED.
- Obay, M. ve Özgen K. (2016), Öğretmen adaylarının matematik derslerinde odaklandıkları öğrenme bileşenleri. *Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27. 20- 33.
- Özçelik, D. A. (1998). *3.- 11. Sınıf (9.- 17.yaş) öğrencilerinde görülen biçimiyle kavram söz dağarcığı gelişimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversite basımevi.
- Özden, Y. (2009). *Öğrenme ve öğretme*. Ankara. Pegem A Yayıncılık.
- Özmen, H. & Demircioğlu, G. (2003). Asitler ve bazlar konusundaki öğrenci yanlış anlamalarının değerlendirilmesinde kavramsal değişim metinlerinin etkisi, *Milli Eğitim Dergisi*, (159). 111-119.
- Özsoy, N. ve Kemankaşlı, N. (2004). Ortaöğretim öğrencilerinin çember konusundaki temel hataları ve kavram yanılgıları. *The Turkish Online Journal Of Educational Technology*. 3(4). 140- 147.
- <https://www.researchgate.net/publication/322209282> adresinden 20 Ocak 2019 tarihinde edinilmiştir.
- Öztürk, C. ve Otluoğlu, R. (2002). *Sosyal Bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller*. Ankara: Pegem A yayıncılık.

- Öztürk, C. (2007). Sosyal Bilgiler: Toplumsal yaşama disiplinlerarası bir yaklaşım.
C. Öztürk (Ed.). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi yapılandırmacı bir yaklaşım*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Saban, A. (2002). *Çoklu zeka teorisi ve eğitim*. Ankara: Nobel yayıncılık.
- Sabancı, O. (2008). *İlköğretim 7. Sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde yer alan vatandaşlık konularıyla ilgili kavramsal anlamaları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Senemoğlu, N. (2004). *Gelişim öğrenme ve öğretim (kuramdan uygulamaya)*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Şafak, A. (2002). *Ansiklopedik hukuk sözlüğü*. Ankara: Selim Yayınevi
- Şahin, F. (2001). İlköğretim 2. sınıf öğrencilerinin uzay hakkındaki bilgilerinin değerlendirilmesi. *Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(2). 156- 169.
- Şeker, M. (2010). *Sosyal bilgiler öğretiminde öğrenme stillerine uygun etkinliklerin kullanılmasının öğrencilerin öğrenme düzeyi ve kavram yanlışlarının giderilmesi üzerindeki etkililiğinin araştırılması*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Şimşek, N. (2004). Yapılandırmacı öğrenme ve öğretime eleştirel bir bakış. *Eğitim bilimleri ve uygulama*. 3 (5). 133.
- Tezgel, R. (2006). Yeni ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programında insan hakları ve değer eğitimi. *II. Uygulamalı Etik Kongresi Bildiri Kitabı* içinde (s. 637-645). Ankara: ODTÜ Yayınları.
- Tokcan H. ve Demirkaya, H. (2012). Sosyal bilgilerde strateji, yaklaşım, yöntem ve teknikler. M. Safran (Ed.) *Sosyal Bilgiler öğretimi*. Ankara: PegemA.
- Tural, A. (2011). *Sosyal bilgilerde yapılandırmacı yaklaşımla kavram öğretimine yönelik model geliştirme*. (Yayımlanmamış doktora tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Turan, İ. (2002). Lise coğrafya derslerinde kavram ve terim öğretimi ile ilgili sorunlar. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22 (2). 67-84.
- Turan, İ. ve Kartal, A. (2012). İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin doğal afetler konusu ile ilgili kavram yanlışları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13 (3). 67-81. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/15965> adresinden 5 Aralık 2018 tarihinde edinilmiştir.
- Türkdoğan, A., Güler, M., Bülbül, B. Ö. ve Danişman, Ş. (2015). Türkiye’de matematik eğitiminde kavram yanlışlarıyla ilgili çalışmalar: tematik bir inceleme. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 11(2). 216- 236.
<https://dergipark.org.tr/download/article-file/161078>adresinden 18 Ocak 2019 tarihinde edinilmiştir.

- UNESCO, (2015). Teaching and learning for sustainable future.
http://www.unesco.org/education/tlsf/mods/theme_b/mod07.html adresinden 5 Ocak 2019 tarihinde edinilmiştir.
- Ülgen, G. (1996). *Kavram Geliştirme, Kuramlar ve Uygulamalar*. Ankara: Setma Basımevi.
- Ülgen, G. (2004). *Kavram geliştirme*. Ankara: Nobel yayın dağıtım.
- Yağbasan, R. ve Gülçiçek, Ç. (2003). Fen öğretiminde kavram yanlışlarının karakteristiklerinin tanımlanması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13. 102-120.
- Yazıcı, H. ve Samancı, O. (2003). İlköğretim öğrencilerinin sosyal bilgiler ders konuları ile ilgili bazı kavramları anlama düzeyleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 158, 83– 90.
- Yeşil, R. (2002). *Okulda ve ailede insan hakları ve vatandaşlık eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yıldırım, A. (1999). Nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 23 (112). 7- 17.
- Yıldırım, K. (2010). Nitel araştırmalarda niteliği artırma. *İlköğretim Online*. 9 (1). 79- 92.
<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/ilkonline/> adresinden 7 Ocak 2019 tarihinde edinilmiştir.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, E. (2014). *7. sınıf temel astronomi kavramlarının etkin öğretimine yönelik bir eylem araştırması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. DEÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İzmir.
- Yılmaz, H. (2008). *İlköğretim birinci kademe 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde kavram haritalarının kullanılmasının başarıya olan etkisi*. Yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi. Konya.
- Yılmaz, K. (2013). İlköğretim öğrencilerinin vatandaşlık eğitimi ile ilgili temel kavramlara ilişkin algılarının incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 28 (1). 453-463.
- Yılmaz, K. ve Çeltikçi, C. (2013). İlköğretim 3. sınıf öğrencilerine soyut ve çok boyutlu kavramların kazandırılması: bir eylem araştırması. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of TurkishorTurkic* Volume. 8 (6), 895- 924.

<https://www.researchgate.net/publication/260287421> adresinden 15 Ocak 2019 tarihinde edinilmiştir.

- Yılmaz, K. ve Çiviler, M. (2012). İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersi yeryüzünde yaşam ünitesinde yer alan tarih kavramlarının öğretiminde karşılaşılan kavram yanlışları üzerine bir eylem araştırması. *Türk Tarih Eğitimi Dergisi*. 1 (1), 1-31. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/163986> adresinden 15 Ocak 2019 tarihinde edinilmiştir.
- Yılmaz, M. (2009). Öğrenme ve bilgi ilişkisi. *Gazi Eğitim fakültesi dergisi*. 29 (1) 173-191. <http://www.gefad.gazi.edu.tr/download/article-file/77096> adresinden 15 Aralık 2018 tarihinde edinilmiştir.
- Yürük, N., Çakır, O.S., ve Geban, O. (2000). Kavramsal değişim yaklaşımının hücre sel solunum konusunda lise öğrencilerinin biyoloji dersine karşı tutumlarına etkisi. *IV. Fen Bilimleri Eğitimi Kongresi, HÜ Eğitim Fakültesi Bildiriler Kitabı* içinde (s. 24-28). Ankara.
- Zembat, İ. Ö. (2015). Kavram yanlışlığı nedir? M.F. Özmantar, E. Bingölbali ve H. Akkoç (Ed.). *Matematiksel kavram yanlışlığı ve çözüm önerileri*. 1-7. Ankara: Pegem yayınları.

EKLER

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı : 16110545-302.08.01-E.1800078215
Konu : Burcu AKPINAR'ın Uygulama İzin İsteği

09.03.2018

TEKİRDAĞ İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNE
100. Yıl Mahallesi İnci Sokak No 15 59100
Süleymanpaşa/TEKİRDAĞ

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencilerinden Burcu AKPINAR tez aşamasında olup, "**Sosyal Bilgiler Dersi Vatandaşlık Kavramlarında Karşılaşılan Yargıların İncelenmesi: 4. Sınıf "Etkin Vatandaşlık" Ünitesinin Kavramları üzerine Bir Eylem Araştırması**" başlıklı tezini Müdürlüğünüze bağlı okullarda yapabilmesi için kendisine gerekli izinlerin verilmesi hususunda gereğini arz ederim.

Prof. Dr. Recep BOZDOĞAN
Rektör Adına
Rektör Yardımcısı

EK:
EK-1 Yazı Sureti
EK-2 Uygulama 1
EK-3 Uygulama 2

Güvenli elektronik imza ile	
Tarih: 13/03/2018	
İmza:	
Adı Soyadı:	Merve ŞENEL
Ünvanı:	Memur

TEKİRDAĞ VALİLİĞİ	
İl Millî Eğitim Müdürlüğü	
20-03-2018	
5768283	

HANU OZ
Şube Müdürü

Marmara Üniversitesi Göztepe Yerleşkesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı
34722 Kadıköy / İSTANBUL
Telefon: 0216 414 05 45 Belgeye No: 349 36 45
ogrenci.yenikayit@marmara.edu.tr http://oidb.marmara.edu.tr
Kep Adresi: marmarauniversitesi@hs01.kep.tr

Ayrıntılı bilgi için:
Hasret SAM
Bilgisayar İşletmeni

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. maddesi gereğince Recep BOZDOĞAN tarafından güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://ebys.marmara.edu.tr/QR/5726C49F61404100>

**“Sosyal Bilgiler Dersi Vatandaşlık Kavramlarında Karşılaşılan Yargıların İncelenmesi: 4. Sınıf
“Etkin Vatandaşlık” Ünitesinin Kavramları Üzerine Bir Eylem Araştırması ” KONULU
ARAŞTIRMA UYGULAMASI İNCELEME RAPORU**

ARAŞTIRMACI : Burcu AKPINAR

KURUM : MARMARA ÜNİVERSİTESİ

Tekirdağ İli Kapaklı İlçesinde bulunan [REDACTED]’ndaki 4-G Şubesi’nde öğrenim gören gönüllü öğrencilere yönelik “Sosyal Bilgiler Dersi Vatandaşlık Kavramlarında Karşılaşılan Yargıların İncelenmesi: 4. Sınıf “Etkin Vatandaşlık” Ünitesinin Kavramları Üzerine Bir Eylem Araştırması ” konulu araştırma anketinin uygulanmasında bir sakınca olmadığı değerlendirilmiştir. Anket çalışmalarının eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde yapılması ve sonuçlarının bir rapor halinde Milli Eğitim Müdürlüğüne gönderilmesi uygun olacaktır.

Bu çerçevede; Araştırma uygulamalarının Milli Eğitim Bakanlığı’nın 22.08.2017 tarih, 35558626-10.06.01-E.12607291 sayılı “Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinleri” konulu genelgeye uygun biçimde gerçekleştirilmesi gerekmektedir.Genelgeye uyulmadan yapılan çalışmalardan araştırmacı sorumludur.

İNCELEME TARİHİ: 23.03.2018

İNCELEYENLER:

Emre BİLGİN
Ar-Ge Birimi

Harun ÖZ
Şube Müdürü

R.Serkan GÜRSEL
Ar-Ge Birimi

Araştırmanın Uygulanacağı Okullar:

Tekirdağ İli Kapaklı ilçesinde bulunan [REDACTED]

Etkinlik 1: Örnek Olaylar

Elif, Antalyalıdır. Ailesiyle birlikte yaşayan derslerinde başarılı 4. sınıf öğrencisidir.

Toplum içerisinde sorumluluklarını bilir. Bir gün sınıf arkadaşlarının sıralara zarar verdiğini görür ve onları uyarır. Bu sıraların diğer devlet malları gibi vatandaşın vergileriyle yapıldığını açıklayarak korumamız gerektiğinin önemini anlatır. Arkadaşlarını bilinçli bir vatandaş olarak aydınlatır ve onların davranışlarının düzelmesini sağlar.

Alper, bir işletmecidir. Bir gün işten eve dönerken otobüs durağında gençlerin durak camlarına yazı yazdığını görür, rahatsız olur. İyi bir vatandaş olarak bu yanlışın önüne geçmek için gençleri uyarır. Durağın ortak kullanım alanı olduğunu ve buranın vatandaşların vergileriyle yapıldığını söyler. Devlet malını korumazsak bundan hem devletimiz hem de bizler zarar görürüz diyerek açıklamasını yapar ve bu yanlış davranışın önüne geçmiş olur.

Alman vatandaşı olan Wilma, 6 yıl önce Türkiye'ye çalışmak için gelmiş. Burada Ahmet ile tanışır ve evlenirler. Sürekli olarak Türkiye'de yaşayacak olan Wilma, diğer Türk vatandaşları ile aynı hak ve özgürlüklere sahip olabilmek için Türk vatandaşlığına başvurur. Yapılan incelemeler sonucu istenen şartlar uygun olduğu için Wilma Türk vatandaşı olabilmıştır. Wilma, hem Türk hem Alman vatandaşı olarak hayatına devam etmiştir.

1-) Vatandaş Elif

gibi.....

2-) Vatandaş Alper

gibi.....

3-) Her insan Wilma gibi

.....
.....

Sizce Vatandaş ne demektir?

.....
.....
.....

Etkinlik 2: Kavram Karikatürü

Vatandaş, aynı ülke içerisinde yaşayan ve devlete vatandaşlık bağı ile bağlı olan kişilere verilen genel isimdir. Anne ve baba'nın vatandaşı olduğu ülkeden doğumla kazanıldığı gibi sonradan başka bir ülke'nin de vatandaşı olunabilir. Bunun için belli şartları yerine getirmesi gerekir.

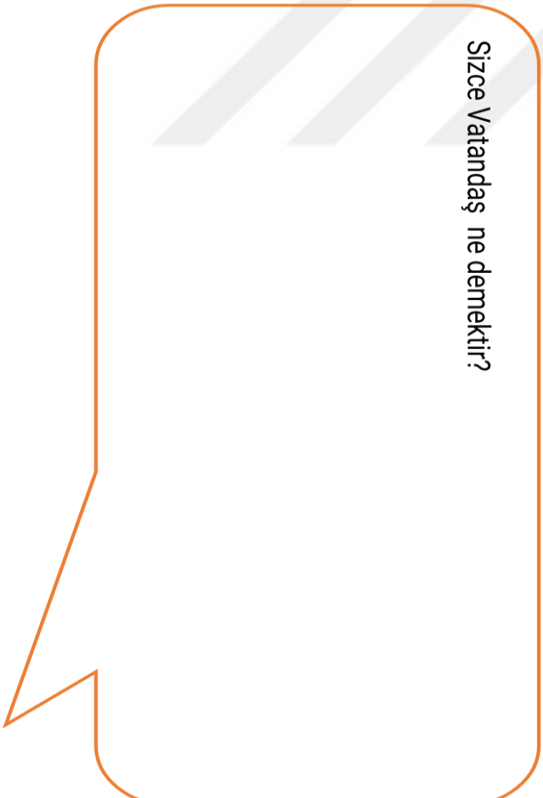
Hosgeldin Mert. Ama söylediğimde bir hata olmalı. Her insan sadece doğduğu veya anne-babasının vatandaşı olduğu ülkenin vatandaşı olabilir.

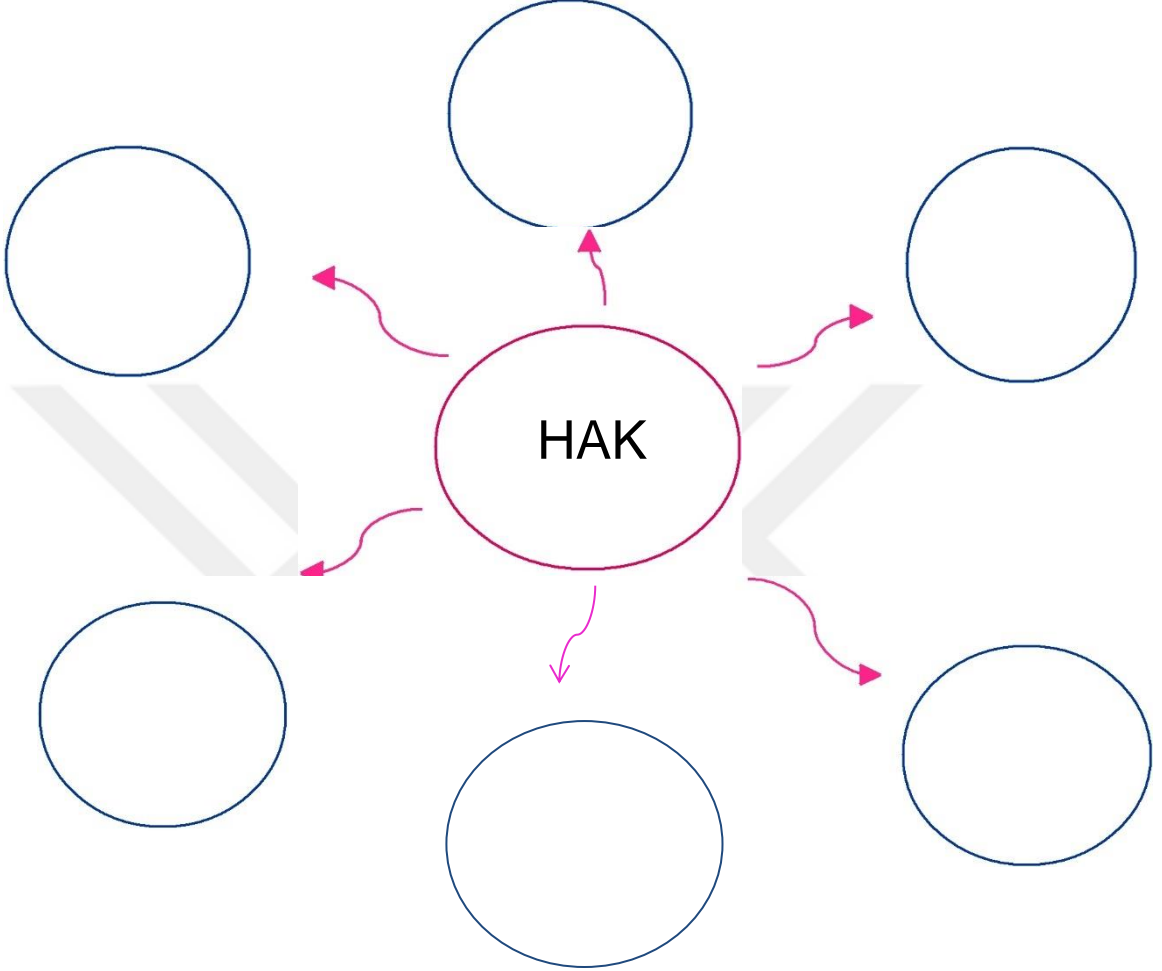

Ben Mert Souza. Yeni çalışma arkadaşınızım. 6 yıldan beri Türkiye'de yaşıyorum. Brezilyalıyım. Bu sene Türk vatandaşı oldum.

Sizce Vatandaş ne demektir?

Etkinlik 3: Kavram İlişkilendirme Şeması

Ek etkinlik 1: Kavram Karikatürü

Dinimiz, dilimiz,
ırklarımız farklı
olsada her çocuğun
eğitim hakkı vardır.
Sınıfımıza hoşgeldin
Nala.

Ama sen bizden
farklısın!
Bizimle aynı
sınıfta ders
alamazsın.

Merhaba arkadaşlar
ben Nala. Tanzanyalıyım.
Sizin sınıfınıza yeni geldim.

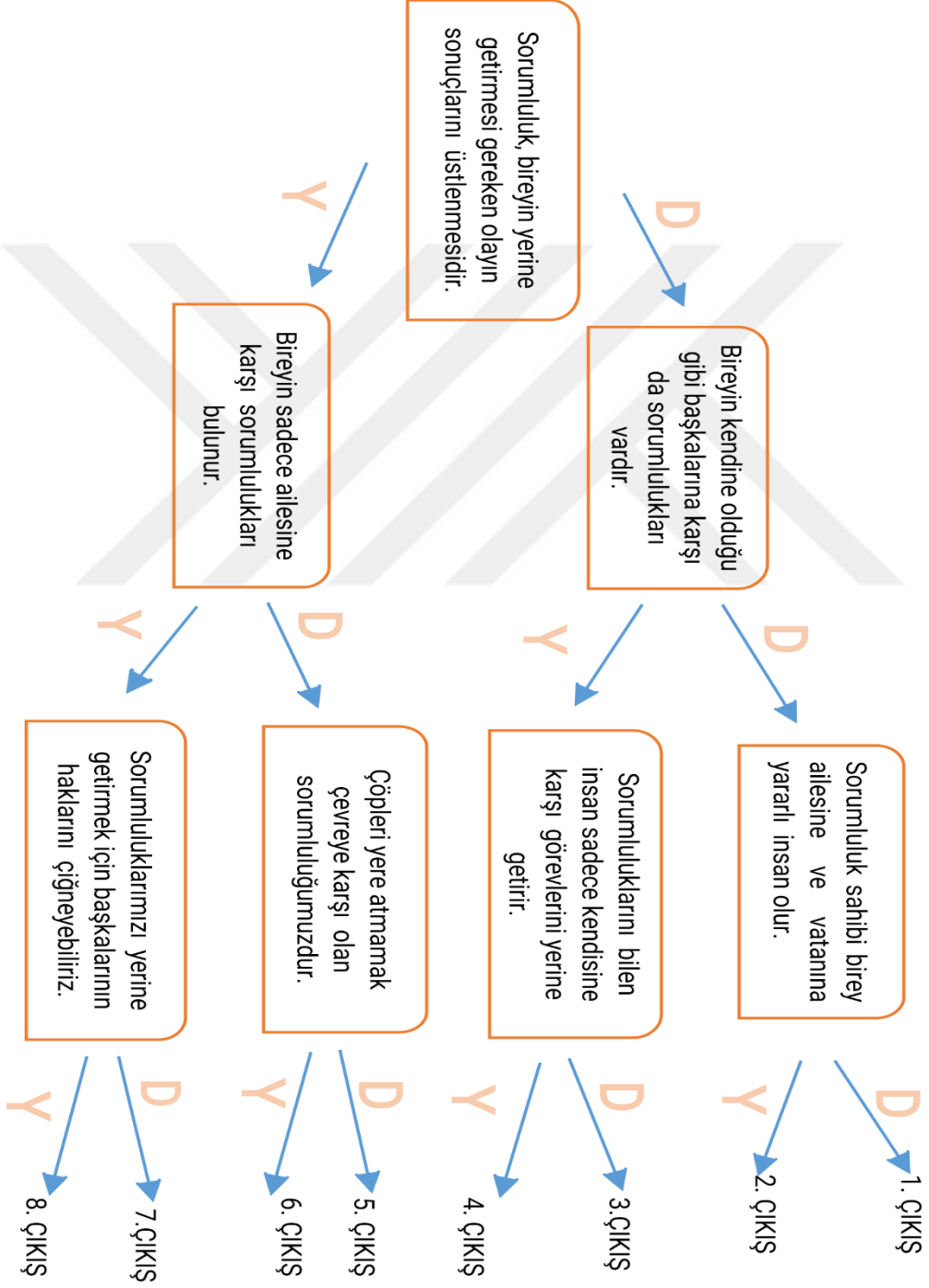

Yukarıdaki durum hakkında siz ne düşünüyorsunuz?

Hak nedir?

Etkinlik 4: Tanımlayıcı Dallanmış Ağaç

Aşağıda verilen ilk bilgiden başlayarak cevaplayınız. Doğru (D) veya yanlış(Y) olduğuna karar vererek okları takip ediniz. Ulaştığımız çıkışı işaretleyiniz.

Etkinlik 5: Anlam Çözümleme Tablosu

Aşağıdaki sorumluluklarımızı belirten ifadeleri uygun bir şekilde işaretleyiniz.

Sorumluluklarım	Kendime	Aileme	Arkadaşıma	Okuluma
Yemek masasının hazırlanmasına yardım ederim.				
Yatmadan dişlerimi fırçalarım.				
Sınıfımda yerlere çöp atmam.				
Teneffüs bitince derse hazırlanıp öğretmenimi beklerim.				
Ödevlerimi düzenli olarak yaparım.				
Anneme söz verdiğim saatte uyurum.				
Okul eşyalarımı her zaman korurum.				
Dengeli ve sağlıklı bir şekilde beslenirim.				
Oyun oynarken saygılı olurum.				

Etkinlik: Örnek Olay

SORUMLULUKLARIM

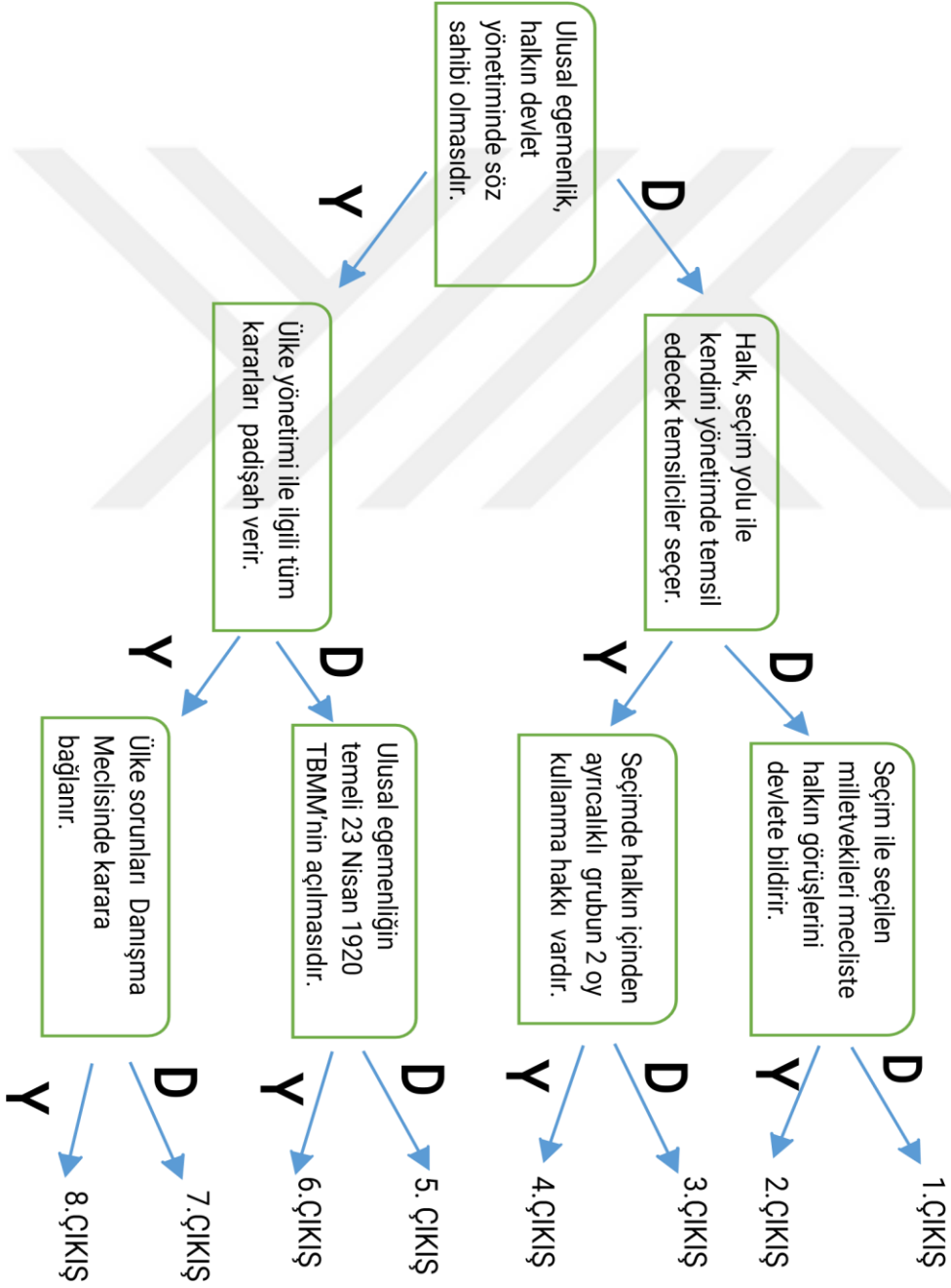
Deniz, öğretmenin verdiği ödevleri bazen yapmaz bazen ise son ana bırakarak hızlı şekilde yapardı. Bu durumdan dolayı her zaman sıkıntı yaşasa da bu davranışına devam ederdi. Öğretmeni Sosyal Bilgiler dersi için grup çalışması ödevi verdi. Deniz'in grup arkadaşları görev paylaşımı yaparak kendilerine verilen sorumlulukları belirlediler. Ödev paylaşımı yapıldıktan sonra ise pazar günü için piknik planı yaptılar. Pazar günü hem birlikte eğlenmek hem de ödevlerinin sunumunu çalışmak için anlaştılar. Deniz haricinde tüm grup üyeleri kendilerine düşen ödevleri zamanında güzel bir şekilde yaparlar ve pazar günü birlikte çok eğlendiler. Ancak Deniz sorumluluklarını zamanında yerine getirmediği için pazar günü pikniğe gidemedi. Arkadaşlarının hatırlatması ile pazar günü onlar piknikte eğlenirken hızlı bir şekilde ödevini yarım yamalak yapmıştır. Bu durum Deniz'i çok mutsuz hissettirir. Grup ödevinin sunum günü geldiğinde ödevini acele şekilde yaptığı için doğru yapamamış ve zamanında yapmadığı için arkadaşlarıyla uyumlu bir şekilde sunumu gerçekleştirememiştir. Sonuçta grup olarak başarısız bir sunum gerçekleşmiştir. Deniz'in sorumluluğunu yerine getirmemesi hem kendisinin hem de grup arkadaşlarının kötü not almasına neden olmuştur. Çünkü grup çalışmasında bir üyenin bile verilen sorumluluğunu doğru şekilde yerine getirememesi tüm grup çalışmasını olumsuz etkiler. Deniz, sebep olduğu duruma çok üzülmüş ve arkadaşlarından özür dilemiş. Bundan sonra sorumluluklarını zamanında ve doğru şekilde yerine getirmiştir.

Deniz, sorumluluklarını zamanında yerine getirseydi sonuç ne olurdu?

Sizce sorumluluklarımızı yerine getirmenin önemi nedir?

Etkinlik 6: Tanımlayıcı Dallanmış Ağaç

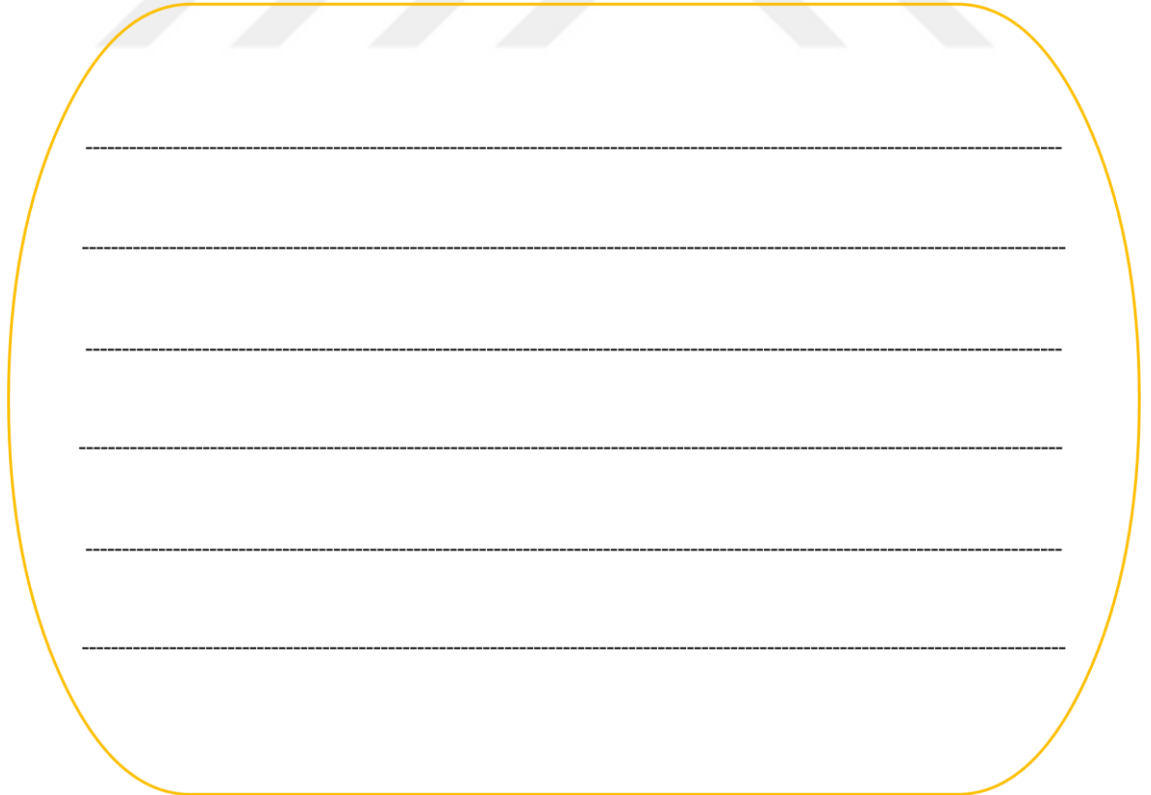
Aşağıda verilen ilk bilgidен başlayarak doğru(D) veya yanlış(Y) olanı seçerek okları takip ediniz. Ulaştığınız çıkışı işaretleyiniz.

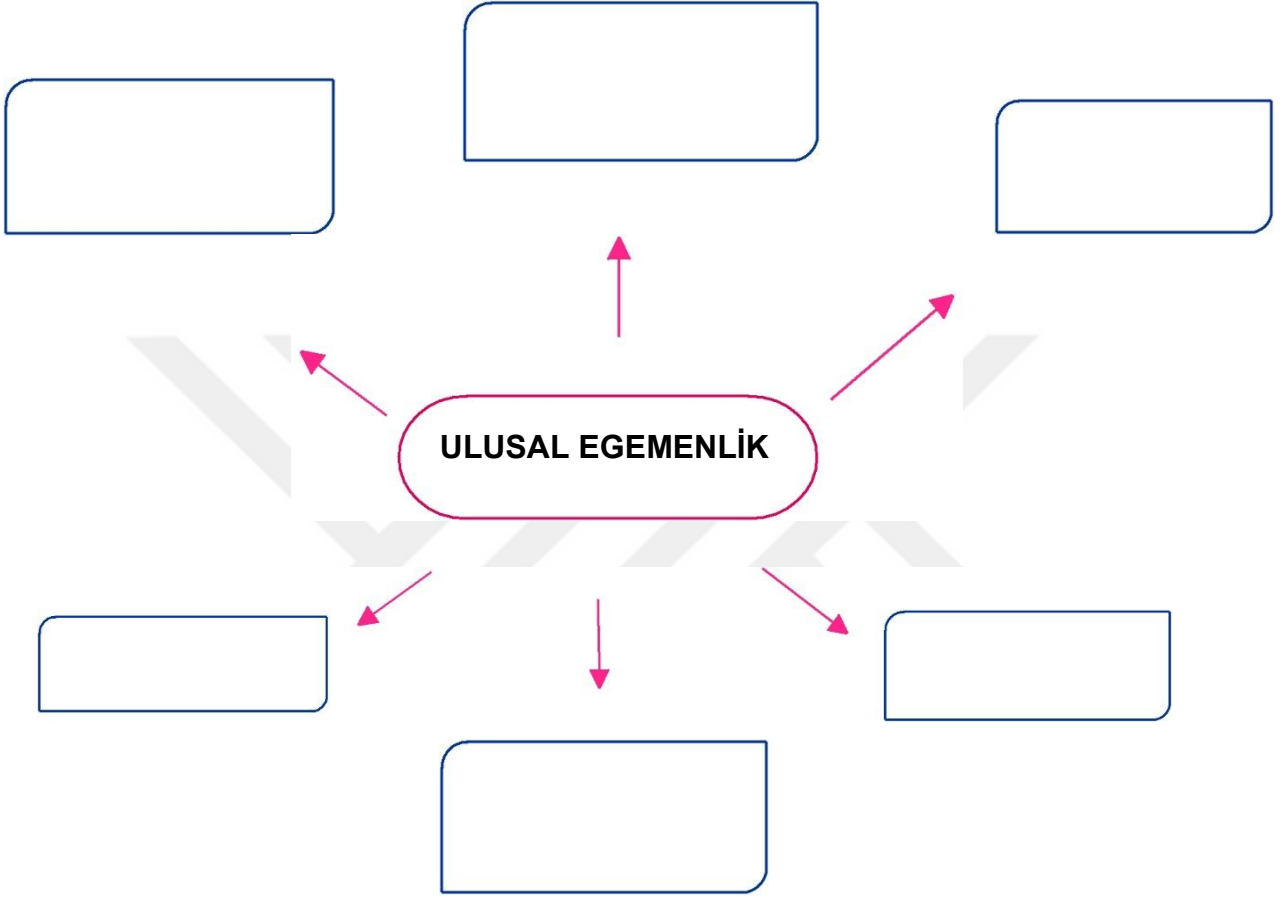

Etkinlik 7: Kavramsal Değişim Metni

Ülkemiz ulusal egemenliğe sahip bir ülkedir. Ulusal egemenliğe dayalı ülkelerde devlet yönetimi padişah' a aittir. Ülkemizin ekonomik, sosyal, siyasal sorunlarına yönelik danışma meclisi toplanır. Meclis toplantılarında başkan padişaktır. Padişah dışında bazı devlet görevlileri de bu toplantılara katılır. Halk ya da temsilciler meclis toplantılarında yer almaz. Mecliste ülkedeki sorunlara yönelik çözümler üretilir. Ancak kararlar sadece padişahın onayıyla kabul edilir. Ve bu kararlara kimse karşı çıkamaz. Diğer devlet görevlilerinin ve halkın devlet yönetimine yönelik fikirleri önemsenmez. Padişah ülkeye dair neyin yapılmasını istiyorsa o yapılır.

Yukarıdaki metinde Ece'nin "Ulusal Egemenlik" ile ilgili anlattıklarında bir hata olabilir mi? Siz "Ulusal Egemenlik" kavramını nasıl anlatırsınız?

Etkinlik 8: Kavram İlişkilendirme Şeması

Ek etkinlik 2: Kavram Bulmacası

M	A	S	D	F	G	H	R	E	T	R	Y	I	L	O
İ	T	Ö	P	D	V	U	A	F	S	E	Ç	İ	M	P
L	Ü	I	L	G	B	L	N	O	E	G	I	B	V	Ş
L	R	C	Ç	O	C	U	K	B	A	Y	R	A	M	I
İ	K	D	B	C	I	S	Ç	L	S	H	Ü	F	E	İ
G	L	R	Ü	E	T	A	Ö	B	H	A	K	I	C	Ö
B	E	T	K	Z	C	L	A	E	D	P	I	O	L	G
D	R	H	L	B	Ç	R	D	F	G	U	T	E	İ	F
R	T	U	T	T	B	M	M	V	B	Z	D	G	S	E
F	S	F	P	Ş	L	B	E	D	F	G	Y	Y	U	W
B	A	Ğ	I	M	S	I	Z	L	I	K	T	R	H	S
U	L	U	S	A	L	E	G	E	M	E	N	L	İ	K
O	V	Ç	İ	Ç	E	K	K	V	E	Ç	H	O	S	I
M	İ	L	L	E	T	V	E	K	İ	L	İ	H	D	R
A	R	A	B	A	Y	J	K	D	M	O	U	Z	C	B

Aşağıdaki soruların cevaplarını yazalım, bulmacada bulup farklı renklere boyayalım.

1-Devlet ile ilgili alınacak tüm kararların halkın egemenliğinde olmasına -----denir.

2- Bir konuyu görüşmek, tartışıp karara bağlamak üzere biraraya gelmiş topluluğun toplantı yerine ----- denir.

3- Halkın devlet yönetiminde söz hakkı almasını sağlayan temsilcilere ----- denir.

4- Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk meclisi'nin kısaltılmış adı -----.

5- Ulus ile ilgili olan bir ulus' a özgü olan her şeye ----- denir.

6-Halkın devlet yönetiminde kendisini temsil edecek kişileri seçme işlemine -----denir.

7- Ulusal egemenlik bayramı ile aynı gün kutlanan bayram -----.

8- Ulusal egemenlik bayramı ----- bir bayramdır.

Etkinlik 9: Örnek Olay

Geçmişte Türkiye

Sene 1920. Benim adım Mehmet. 10 yaşındayım. Geçen seneye kadar ailemle İzmir’de huzur içerisinde yaşıyorduk. Ancak Yunanlıların İzmir’i işgal etmesiyle devletimiz bağımsızlığını halk olarak bizler ise özgürlüğümüzü kaybettik. Artık İzmir sokaklarında rahatça gezemiyor, oyun oynayamıyoruz. Akrabalarımızı ziyaret edemiyor ve haberleşemiyoruz. Artık eğitim aldığım mektebe de gidemiyorum. Tarlalarımızı ekip biçemediğimiz için bazen yemekte bulamıyoruz. Çünkü haberleşme, ulaşım ve topraklarımızın kontrolü işgal devletine geçti. Tekrar bağımsızlığımızı kazanmak için millet olarak mücadeleye hazırlanıyoruz, bu bağımsızlık mücadelesini kazanıp yine özgürce İzmir’de yaşayabileceğimize inanıyoruz.

Günümüzde Türkiye

Sene 2018. Benim adım Eren. 10 yaşındayım. Ailemle İzmir’de huzurlu bir yaşamımız var. Annem ve babam öğretmen. İstanbul’da Üniversite okuyan bir de ablam var. Ablamla her gün telefon veya internetten sürekli haberleşiriz. Ben 4. sınıf öğrencisiyim. Okuldan sonra ödevlerimi yaparım ve arkadaşlarımla sokaklarda oyunlar oynarız. Tatillerde dedemin yanına Aydın’a gideriz. Dedemin incir bahçesinden bolca incir yerim. Bizim Türkiye’de özgür bir şekilde yaşayabilmemizin en büyük sebebi 95 yıl önce kazanmış olduğumuz bağımsızlık mücadelesidir. Dedelerimiz ve ninelerimiz bizlere bağımsız bir Türkiye Cumhuriyeti bıraktılar ve bu güzel topraklarda özgürlük içerisinde yaşamamızı sağladılar.

1-) Bağımsızlık Eren’in yaşadığı zamandaki Türkiye gibi

.....
.....

2-) Bağımsızlık 2018 senesindeki gibi

.....
.....

3-) Mehmet’i yaşadığı zamanlarda

.....
.....bağımsızlığını ilan etmemiş bir devletin özelliğidir.

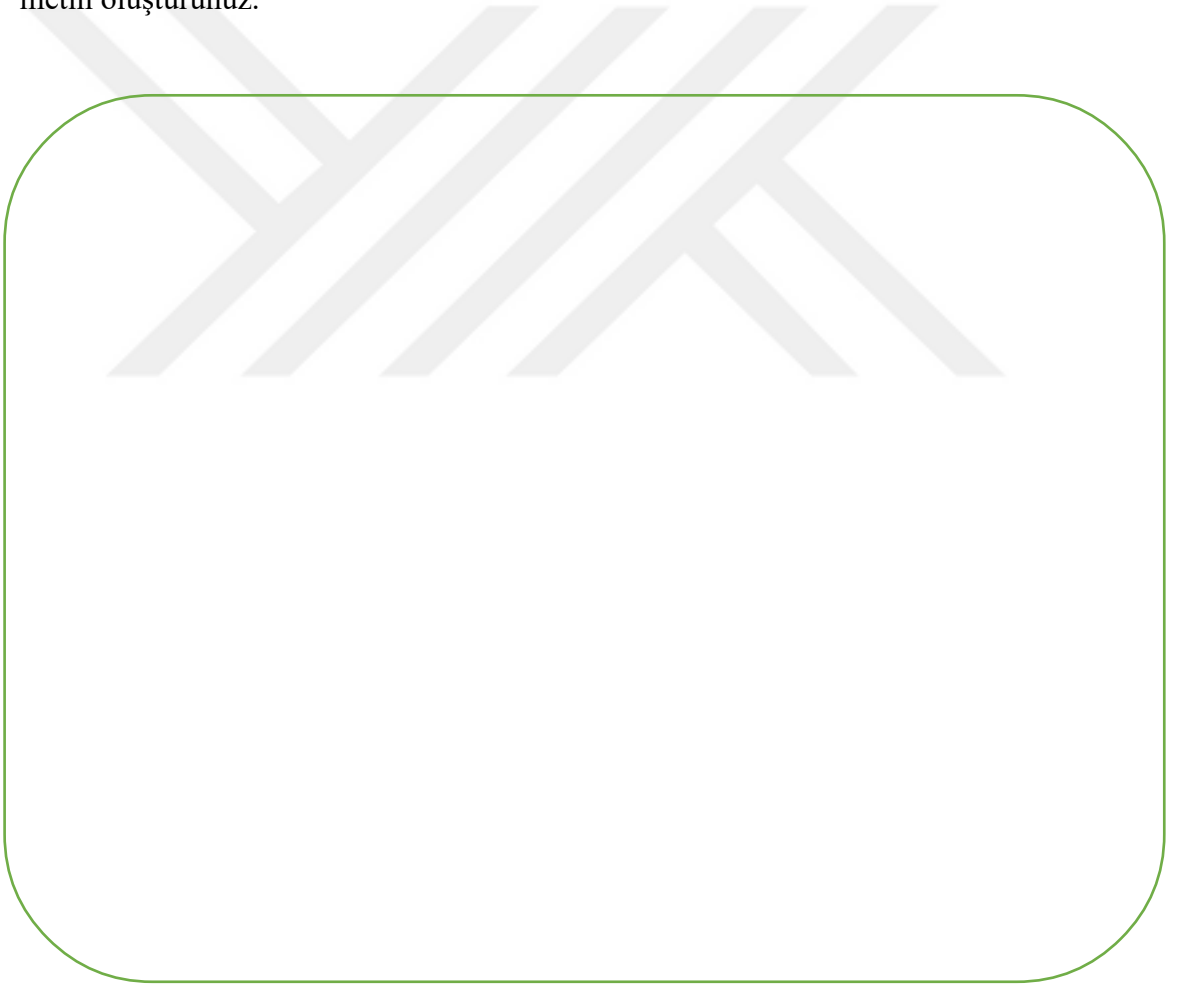
Sizce bağımsızlık nedir?

.....
.....

Etkinlik 10: Yapılandırılmış Grid

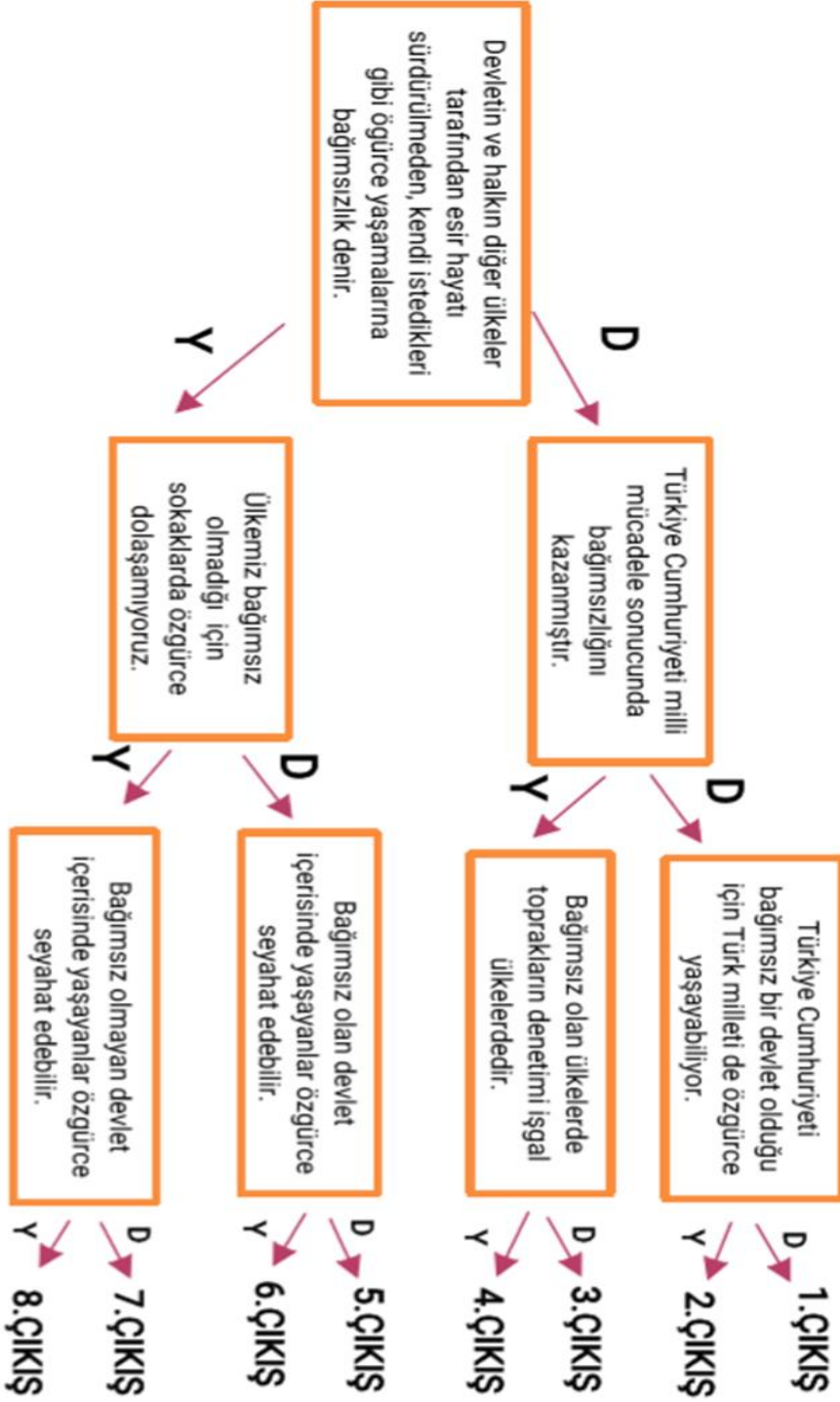
HÜR	ÖZGÜRLÜK	TÜRKİYE CUMHURİYETİ	KURTULUŞ SAVAŞI
ESARET	SÖMÜRGEÇİ DEVLETLER	MİLLİ MÜCADELE	19 MAYIS 1919

Yukarıda verilen kelimelerin “Bağımsızlık” kavramıyla ilişkilerine göre anlamlı bir metin oluşturunuz.

Etkinlik 11: Tanımlayıcı Dallanmış Ağaç

Aşağıda verilen ilk bilgiden başlayarak doğru(D) veya yanlış(Y) olanı seçerek okları takip ediniz. Ulaştığımız çıkışı işaretleyiniz.

Etkinlik 12: Anlam Çözümleme Tablosu

Aşağıdaki tabloda belirtilen açıklamaların “Cumhuriyet” kavramı ile ilgili olanlarını tabloya işaretleyelim.

	CUMHURİYET
Halkın fikirleri önemli değildir.	
Ulusal Egemenliğe dayalı bir yönetim şeklidir.	
Halk, krallar ya da padişahlar tarafından yönetilir.	
Yöneticileri halk seçmez.	
Yönetim, herhangi ayrıcalıklı bir grubun elinde değildir.	
Halkın yöneticilerden hesap sorma hakkı yoktur.	
Halktan kişilerin de yönetici olma hakkı vardır.	
29 Ekim 1923 yılında ilan edildi.	
Halk, kendini yönetecek kişileri seçim yoluyla oy kullanarak seçer.	
Halkın temsilcileri milletvekilleridir.	

Etkinlik 14: Kavram Karikatürü

Ayça senin açıkladığın devlet şekli Monarşidir. Demokrasi ise ülke yönetiminin tek kişi tarafından yapıldığı yönetim şeklidir. Tüm kararları krallar ya da padişahlar alır.

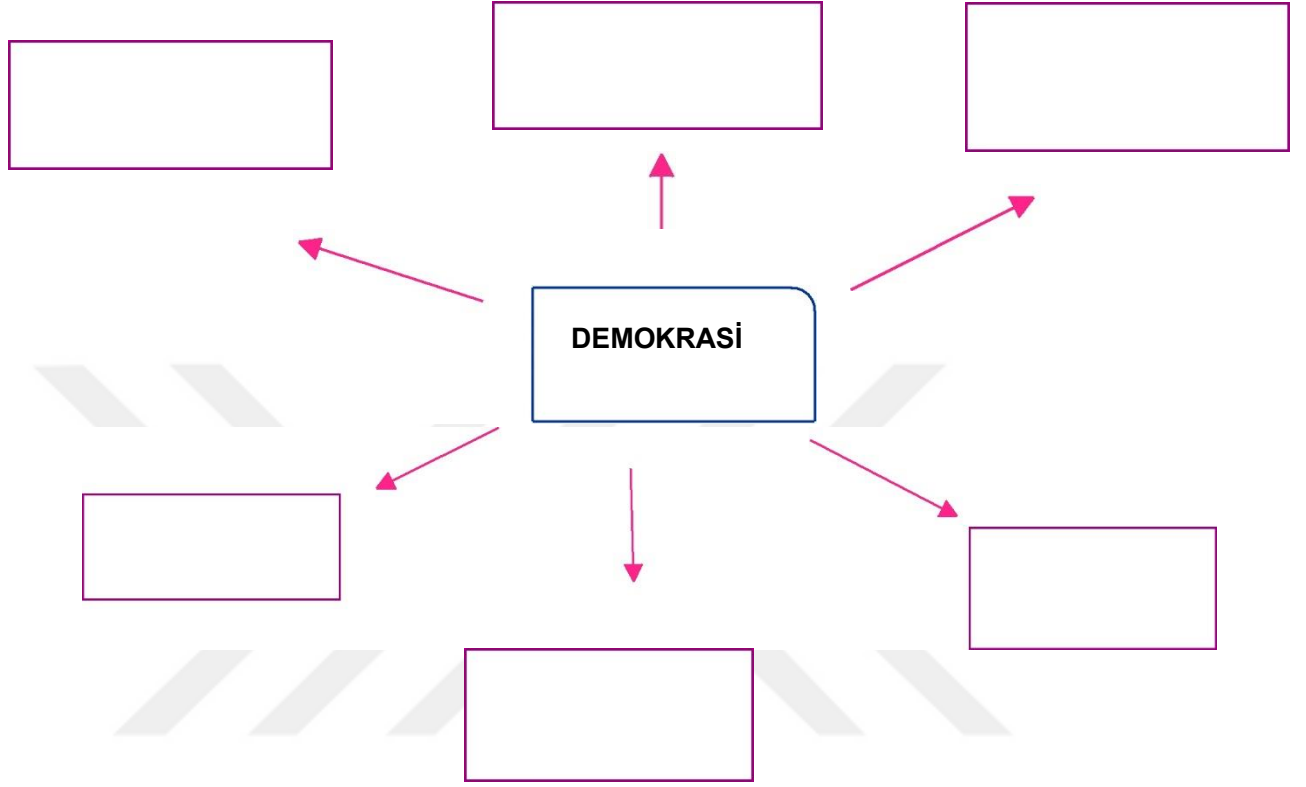
Tabii ki Elif. Demokrasi vatandaşların ülke yönetimine doğrudan ya da temsilciler aracılığıyla katılabildiği devlet şeklidir. Halka seçim hakkı tanır.

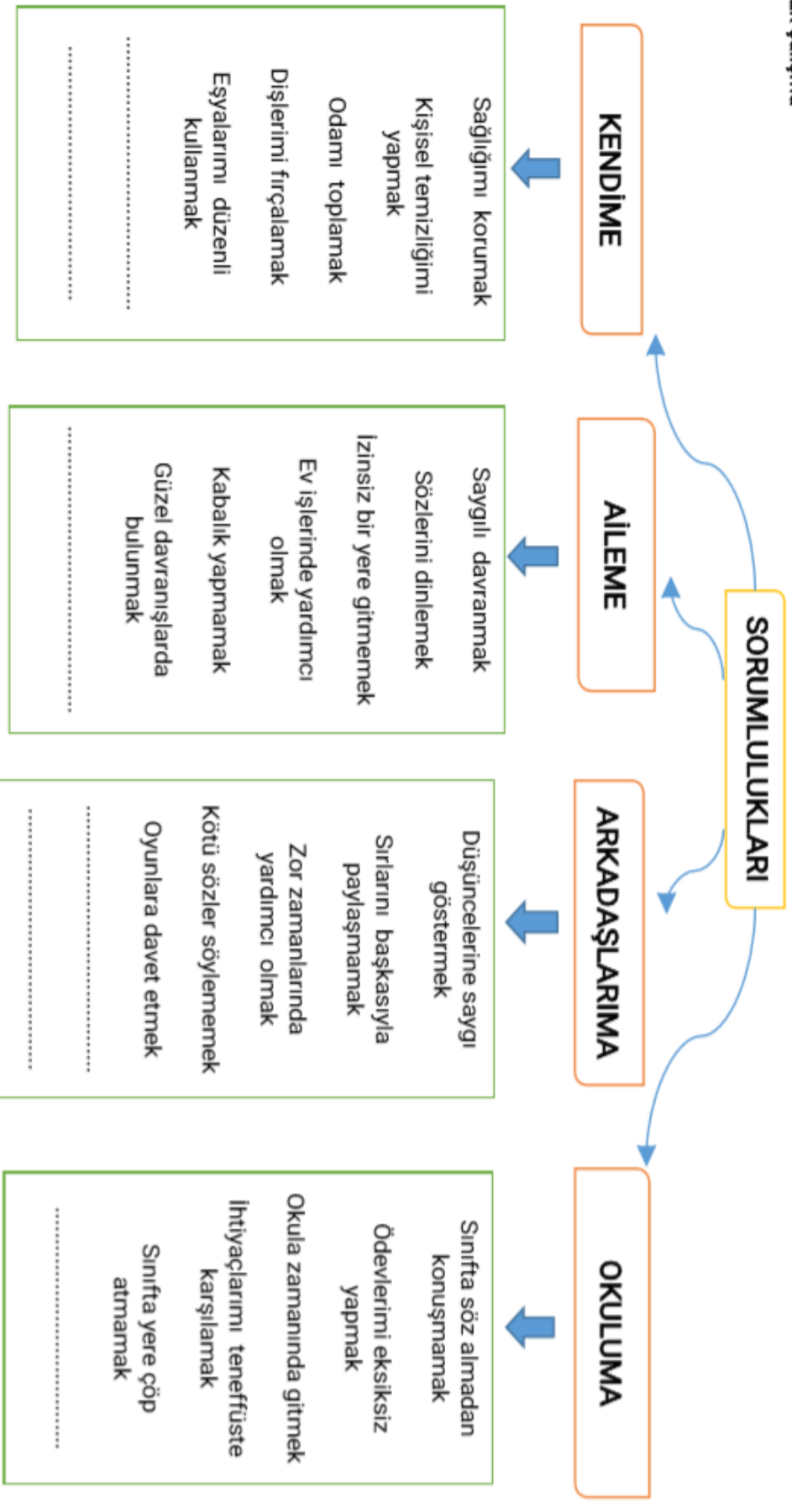
Merhaba arkadaşlar, geçen hafta derse gelemediğim için öğrenemedim. Demokrasi ne demek söyler misiniz?

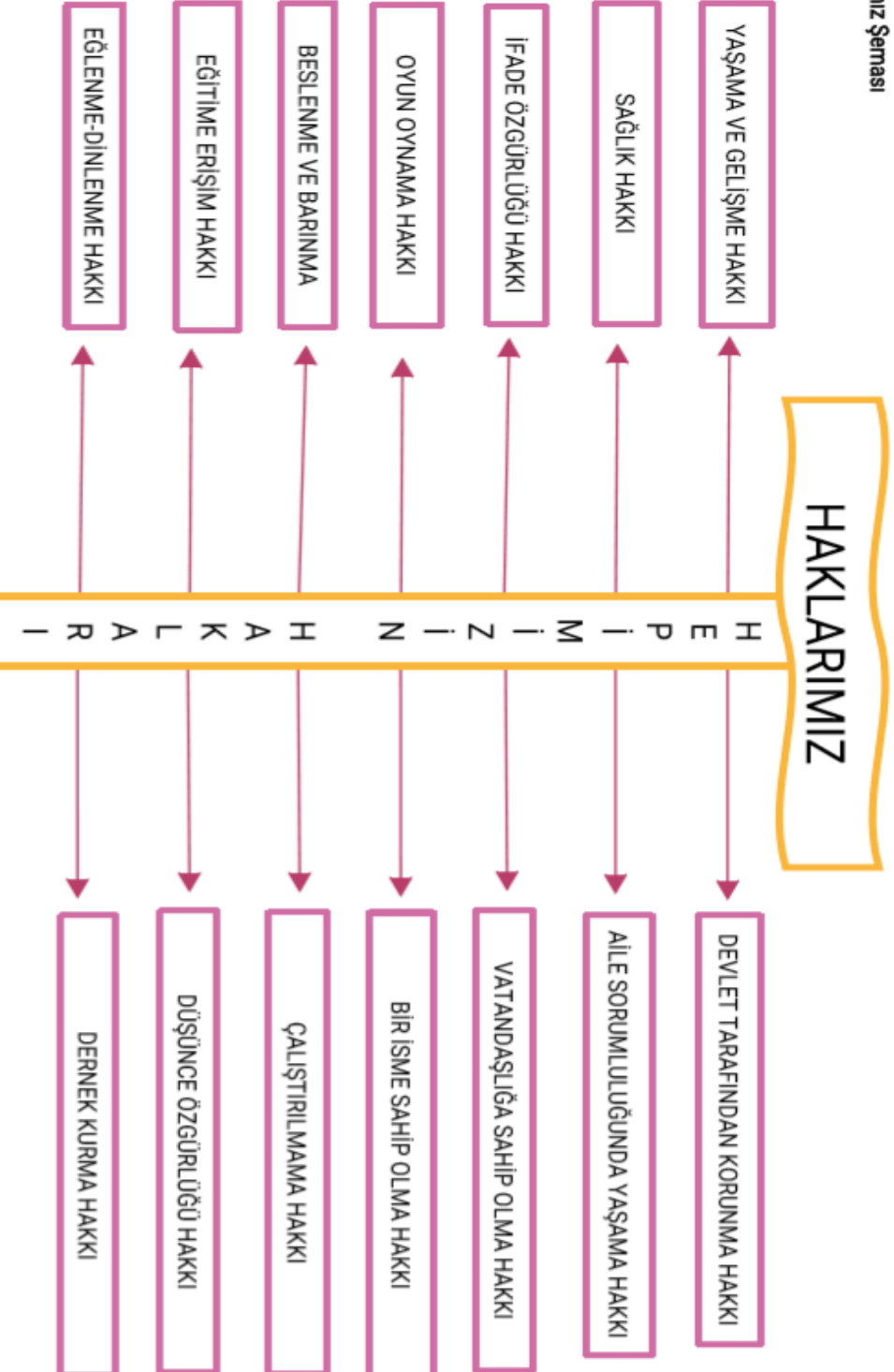
Sizce demokrasi nedir?

Ek Etkinlik 3: Kavram İlişkilendirme Şeması

Ek gelişme

Haklarımız Şeması

Ek çalışma

Eğitim almak her çocuğun hakkıdır.

Her çocuğun.....

Her çocuğun.....

Her çocuğun.....

Hak

.....

.....

.....

Kavram Tanımlama Yaprağı

Aşağıdaki kavramları tanımlayınız.

VATANDAŞ:

HAK:

SORUMLULUK:

ULUSAL EGEMENLİK:

BAĞIMSIZLIK:

CUMHURİYET:

DEMOKRASİ:

Öğrenci Mülakat Formu

- 1- Sosyal Bilgiler dersi “Etkin Vatandaşlık” ünitesindeki kavramların öğretiminde uygulanan etkinlikler hakkındaki görüşleriniz nelerdir?
- 2- Sosyal Bilgiler dersinde hangi etkinlikleri ilk kez kullandınız?
- 3- Uygulanan etkinlikler içerisinde en sevdiğiniz etkinlik hangisi nedenleriyle açıklayınız?
- 4- Uygulanan etkinlikler içerisinde en zorlandığınız etkinlik hangisi nedenleriyle açıklayınız?
- 5- Bilmediğiniz veya yanlış bildiğiniz kavramların öğrenilmesi için kullanılan bu etkinliklerin etkili olduğunu düşünüyor musunuz? Nedenleriyle açıklayınız?
- 6- Sizce bilmediğiniz ya da yanlış bildiğiniz kavramların doğru öğrenilmesi için nasıl etkinlikler oluşturulabilir?